

ЖИТОМИРСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА
ІНСТИТУТ ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ
СТУДЕНТСЬКЕ НАУКОВЕ ТОВАРИСТВО
«ПРОСВІТА»
КАФЕДРА АНГЛІЙСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ ТА
ПЕРЕКЛАДУ

LITTERA SCRIPTA MANET

(ЗБІРКА СТУДЕНТСЬКИХ НАУКОВИХ ПРАЦЬ)

ЖИТОМИР 2015

ЖИТОМИРСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА
ІНСТИТУТ ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ
СТУДЕНТСЬКЕ НАУКОВЕ ТОВАРИСТВО «ПРОСВІТА»
КАФЕДРА АНГЛІЙСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ ТА ПЕРЕКЛАДУ

LITTERA SCRIPTA MANET

(ЗБІРКА СТУДЕНТСЬКИХ НАУКОВИХ ПРАЦЬ)

ВИПУСК 1

ЖИТОМИР 2015

LITTERA SCRIPTA MANET

Ремендовано до друку методичною комісією Навчально-наукового інституту
іноземної філології
(Протокол № 8 від 28.05.2015 року)

Головний редактор:

Полховська М.В. – кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри англійської філології та перекладу ННІ іноземної філології ЖДУ імені Івана Франка

Редакційна колегія:

Сингаївська А.В. – кандидат філологічних наук, професор кафедри англійської філології та перекладу ННІ іноземної філології ЖДУ імені Івана Франка;

Борисенко Н.Д. – кандидат філологічних наук, доцент кафедри англійської філології та перекладу ННІ іноземної філології ЖДУ імені Івана Франка;

Вискушенко С.А. – кандидат філологічних наук, доцент кафедри англійської філології та перекладу ННІ іноземної філології ЖДУ імені Івана Франка;

Зорницький А.В. – кандидат філологічних наук, доцент кафедри англійської філології та перекладу ННІ іноземної філології ЖДУ імені Івана Франка;

Мосієнко О.В. – кандидат філологічних наук, доцент кафедри англійської філології та перекладу ННІ іноземної філології ЖДУ імені Івана Франка;

Нідзельська Ю.М. – кандидат філологічних наук, доцент кафедри англійської філології та перекладу ННІ іноземної філології ЖДУ імені Івана Франка.

Рецензенти

Жуковська В.В. – кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри міжкультурної комунікації та прикладної лінгвістики ННІ іноземної філології ЖДУ імені Івана Франка;

Зорницька І.В. – кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри англійської мови ННІ іноземної філології ЖДУ імені Івана Франка.

Littera Scripta Manet: збірка студентських наукових праць / ред. колегія: М.В. Полховська, Н.Д. Борисенко [та ін.]. – Житомир: ННІ іноземної філології ЖДУ імені Івана Франка, 2015. – Вип. 1. – 110 с.

Матеріали друкуються в авторській редакції. За достовірність фактів, цитат, власних імен, посилань відповідають автори публікації. Думка редакції може не збігатися з думкою авторів.

ЗМІСТ

Бовсуновська І. Р. Загальні особливості перекладу англійських термінів сфери менеджменту українською мовою	5
Дзюман І. І. Особливості використання компаративних ідіом в сучасній англійській мові	11
Григоренко Г. С. Особливості вербалізації негативного емоційного стану в англомовному прозовому дискурсі	17
Довгалюк Т. Л. Лексичні трансформації при перекладі суспільно-політичних неологізмів	23
Карпенко М. Ю. Семантичні особливості англомовних анекдотів про представників єврейського народу	29
Криклива К. П. Особливості колірного символізму та функціонування кольором у складі англомовних фразеологічних одиниць	35
Кучинська Ю. А. Способи відтворення модальності в англо-українському перекладі	41
Лєскова К. І. Акронімізація медичних термінів як один із шляхів мовної маніфестації терміноконцепту ЛІКАР в сучасній англійській мові	46
Мелконян Д. А. Новітні тенденції в системі словоскладання сучасної англійської мови (на матеріалі публіцистичних текстів)	51
Нагірняк М. М. Художнє новаторство п'єс драматургів-абсурдистів: мовно-стилістичний аспект	57
Невмержицька Н. Ю. Засоби передачі каламбуру українською та російською мовами (на матеріалі серіалу <i>Друзі</i>)	65
Огір М. Ю. Перекладацькі трансформації при відображенні подій та їх учасників (на матеріалі служби новин "Голос Америки")	70
Оржиховська О. О. Особливості перекладу сленгізмів українською (на матеріалі сучасної англомовної преси)	78
Протусєєва Г. С. Підрядні речення причини в ранньоновоанглійській мові: структура і функціонування	82

LITTERA SCRIPTA MANET

Сушко Т. Ю. Фразеологічний аспект концепту природні явища в сучасній англійській мові	87
Тулес Т. С. Загальні властивості становлення англійських термінів медицини та специфіка їх перекладу українською мовою	92
Шугаєв А. В. Особливості перекладу документів міжнародного права	95
Юрчук М. С. Ідіоматичний простір зоонімів в сучасній англійській мові....	100
Яремчук В. М. Гендерні стратегії та тактики персонажного дискурсу (на матеріалі сучасної англомовної прози)	106

ЗАГАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛІЙСЬКИХ ТЕРМІНІВ СФЕРИ МЕНЕДЖМЕНТУ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Постановка проблеми. Сфера економіки та менеджменту зокрема в останні роки зазнали інтенсивного розвитку (цей розвиток продовжується і сьогодні), отже, терміносистеми цих сфер викликають особливу увагу при перекладі. Терміносистема менеджменту англійської мови є досить поширеною та розгалуженою, тому виникають труднощі в процесі перекладу, адже перекладач повинен не лише розуміти зміст терміну іноземною мовою, а й мати знання термінології рідною мовою.

Актуальність теми зумовлена лінгвістичною необхідністю дослідження шляхів перекладу термінів сучасної англійської мови сфери менеджменту українською мовою. **Об'єктом дослідження** виступає термінолексика англійського менеджменту. **Предмет роботи** – процес перекладу термінів цієї галузі. Предмет дослідження обрано не випадково. У даний час, в епоху розвитку економічних відносин, комунікація в області сфери менеджменту та адекватний переклад термінів цієї області є досить важливими завданням. **Наукова новизна** полягає в дослідженні терміносистеми менеджменту, яка ще не була об'єктом спеціального наукового аналізу з позицій її структури, способів творення та перекладу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Переклад термінів з англійської мови на українську був та залишається проблемним та одним із найактуальніших питань сьогодення. В. І. Карабан, Н. Г. Александрова, В. П. Даниленко, Ф. О. Циткіна досліджували шляхи передачі термінів з англійської мови на українську [6; 8].

Виклад основного матеріалу. Терміносистема менеджменту динамічно розвивається, оновлюється та поповнюється новими лексичними одиницями, а також знаходиться в тісному контакті з життям і розвитком суспільства. Вибір способу перекладу термінів сфери менеджменту відбувається лише з урахуванням екстралінгвістичної ситуації вживання термінів. Аналіз лінгвістичну літературу з означеної проблематики показав, що базовими труднощами перекладу термінології вважаються: 1) неоднозначності термінів; 2) відсутності перекладацьких відповідників; 3) національній варіативності термінів [1; 2; 3; 6; 8].

Варто зауважити, що переклад термінів певної галузі знання з англійської мови на українську налічує низку проблем. Потрібно пам'ятати, що з однієї мови на іншу терміни не перекладаються як загальновживані слова. Найпоширенішою та найуживанішою є така модель перекладу термінів: «поняття – український термін», а не «іншомовний термін – український термін», не важливо, переклад відбувається з англійської мови на українську, чи навпаки. Отже, для перекладу терміну досліджуваної сфери потрібно спочатку проаналізувати властивості нового поняття. Інколи для перекладу терміна потрібно зіставити терміни-відповідники з кількох мов і вибрати найдоцільніший [7].

У випадку, якщо словник не дає точного еквівалента термінологічної одиниці або коли варіантні відповідники певного терміна мови оригіналу відсутні, використовуються такі трансформації: транскрибування та транслітерація, калькування, описовий переклад. Розглянемо кожен з них детальніше.

1. *Транскрибування, транслітерація.* Одним із найпростіших способів перекладу термінів менеджменту є транскрибування, тобто побуквенна чи пофонемна передача вихідної лексичної одиниці за допомогою алфавіту мови перекладу. Транскрибування та транслітерація отримали таку назву, тому що при використанні цих прийомів акт перекладу замінюється на акт запозичення звукової (при транскрипції) або графічної (при транслітерації) форми слова разом із значенням з мови оригіналу в мову перекладу. Фактично запозичення

тут здійснюється заради перекладу, як необхідна передумова його виконання. Запозичене слово стає фактом мови перекладу і вже в якості такого виступає як еквівалент ідентичного з ним іншомовного слова [6]. Так, наприклад: *manager* – менеджер; *business-process* – бізнес-процес; *capital* – капітал; *check* – чек; *hedger* – хеджер; *hedging* – хеджинг; *acceptor* – акцептор; *outsourcing* – аутсорсинг [10].

2. *Калькування*. Калькування припускає існування двосторонніх міжмовних відповідностей між елементарними лексичними одиницями, які і використовуються в якості «будівельного матеріалу» для відтворення внутрішньої форми слова, яке перекладають. Калькування, як прийом створення еквівалента, подібне до буквального перекладу – еквівалент цілого створюється шляхом простого складання еквівалентів його складових частин [6]. Калькування, як прийом перекладу, вивчали крім В. Н. Комісарова, також й французькі лінгвісти Ж. Дарбельнета, Ж.-П. Віне. На їх думку, калькування є одним із основних прийомів прямого перекладу лексичних одиниць [2: 158]. Наприклад: *natural monopoly* – натуральна монополія; *factors of production* – фактори виробництва; *investment company* – інвестиційна компанія; *limited liability* – обмежена відповідальність; *indirect tax* – непрямий податок; *basic earnings pershare* – базовий дохід на одну акцію; *revolving credit* – револьверний кредит; *industrial spiral* – інфляційна спіраль [10].

Аналіз емпіричного матеріалу показав, що калькування зазвичай застосовується: 1) при передачі значення складних слів та термінів-словосполучень (*unitary board of directors* – унітарна рада директорів); 2) назв державних установ та громадських організацій (*Global Investment House* – Всесвітній інвестиційний дім).

3. *Описовий переклад*. Описовий переклад полягає в передачі значення англійського слова за допомогою більш або менш розповсюдженого пояснення. Ця трансформація спрямовується на роз'яснення значення терміна [6]. Так, наприклад: *accounts payable* – кошти, які компанія заборгувала за товари чи послуги; *arbitration* – метод врегулювання промислової суперечки, коли третя сторона надає обов'язкове рішення; *merger* – поєднання двох або більше фірм в

LITTERA SCRIPTA MANET

одну; *debt financing* – фінансування шляхом залучення позикових коштів; *feather bedding* – вимога профспілки збільшити число зайнятих у певному виді робіт; *draw down* – отримання коштів від фінансових установ; *make-over* – робота, що підлягає переробці; *split-off* – створення нової компанії шляхом відділення від існуючої компанії та передачі їй частини активів [9]. Недоліком описового перекладу є нагромадженість лексичних одиниць при передачі значення терміна. До переваг даного способу перекладу можна віднести «найбільш повне розкриття суті описуваного поняття» [3].

Переклад складних термінів, які є утворенням специфічної конструкції, викликають інтерес у лінгвістів та термінознавців. Специфікою таких лексичних одиниць є те, що вони є мовним явищем, яке притаманне виключно англійській мові [4: 112]. Такі терміни перекладаються на українську мову описовим перекладом. Прикладами можуть слугувати такі лексичні одиниці: *going-out-of-business sale* – ліквідаційний розпродаж; *written-down-value method* – облік із залишкової вартості; *step-by-step implementation* – поетапне здійснення; *off-balance-sheet transaction* – позабалансова операція.

Трансформація описового перекладу використовується також при перекладі антонімічних термінів, наприклад: *listed company* – компанія, акції якої продаються на фондовій біржі; *publicly traded company* – компанія, акції якої продаються на позабіржовому ринку. У випадку, якщо дані терміни перекладалися б за допомогою калькування, була б утворена лексико-граматична структура, що не відповідає нормам української мови (наприклад: компанія, яка вільно продається та компанія виставлена на позабіржовий ринок).

При передачі значення складних термінів спостерігаються варіантні відповідники, які обумовлені синонімією термінів. У такому випадку, англійські терміни сфери менеджменту можуть мати два/три відповідника в українській мові. Для перекладу терміну такого типу можуть використовуватись декілька термінів, які є частковими або абсолютними синонімами. Виділяють наступні причини багатозначності терміна: 1) наявність термінів-синонімів (у мові перекладу), наприклад, *agreement* – угода, договір; *customer* – споживач,

покупець, клієнт; *debt* – борг, заборгованість, зобов'язання; *repayment* – виплата, погашення; 2) наявність термінів із близьким значенням (часткові терміни), наприклад, *fluctuation* – вагання, зміна; *exchange rate fluctuations* – коливання валютного курсу; *foreign currency fluctuations* – коливання курсів іноземних валют; *market value fluctuations* – зміна ринкової вартості.

Переклад багатокomпонентних термінів викликає особливі труднощі. Згідно з Н. С. Гореліковою, в першу чергу потрібно розкрити значення основного компонента складного терміна. Далі потрібно розглянути інші, другорядні, компоненти [5: 132]. Наприклад: «*human resource management policy*» при перекладі цього терміну потрібно відштовхуватись від ключового слова, як правило, останнього, в даному випадку таким словом є *policy* – політика, далі перекладаємо *management policy* – політика управління, *human resource* – трудовий ресурс, *human resource management* – управління трудовим ресурсом. Отримуємо значення складного терміну: *політика управління трудовими ресурсами*.

В англomовних текстах та документах сфери менеджменту зустрічається велика кількість аббревіатур. Деякі складні терміни є досить громіздкими, тому вони потребують скорочення. При перекладі аббревіатур сфери менеджменту не виникає суттєвих проблем. Термінологічні скорочення в англійській мові вимовляються як назви літер, що складають аббревіатуру, або як слово, яке складається з цих літер. *Jsb (join tstock bank)* – акціонерний банк; *ins (insurance)* – страхування; *HDI (Human Development Index)* – індекс людського розвитку; *CD (Certificate of Deposit)* – депозитний вклад. Літерні термінологічні скорочення складають основну масу термінологічних скорочень.

На перший погляд здається, що проблема перекладу англійської термінологічної лексики сфери менеджменту досліджена у повному обсязі, однак, переклад термінів, досліджуваної сфери, які не мають еквівалентів у мові перекладу залишається актуальним та відкритим для досліджень. Синтаксичні, семантичні та структурні відмінності терміносистем англійської та української мов викликають певні труднощі при виборі способу перекладу.

LITTERA SCRIPTA MANET

Незалежно від ступеня володіння перекладачем мовою оригіналу та мовою перекладу, від об'єму його фонових знань, він так чи інакше стикнеться із певними проблемами при передачі термінів, зокрема і сфери менеджменту. Враховуючи це, перекладачеві потрібно вміти користуватись найрізноманітнішими словниками, енциклопедіями та, звичайно ж, мережею Інтернет.

Висновки. Таким чином, проблема перекладу у сфері менеджменту полягає, перш за все, у необізнаності перекладача з цією сферою, її інфраструктурою. Отже, у такому випадку, перекладач, який працює в певній галузі, повинен ретельно вивчити: 1) інфраструктуру певної сфери знання та професійної діяльності; 2) термінологію, що обслуговує цю галузь; 3) мовні особливості вихідної мови. При перекладі вузькофахових текстів, наприклад, текстів сфери менеджменту, спочатку потрібно проаналізувати весь текст, і лише після повного розуміння змісту вдаватися до перекладу. Не потрібно покладатись лише на особисті знання у даній сфері. Отже, перекладачам потрібно не лише підвищувати практичні знання іноземної мови, а й досліджувати та вивчати особливості тих галузей, чи сфер, з якими вони мають справу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Борисова Л. І. Основні проблеми науково-технічного перекладу / Л. І. Борисова. – М.: МГУ, 2003. – 208 с.
2. Вине Ж.-П. Дарбельне Ж. Технические способы перевода. Вопросы теории перевода в зарубежной лингвистике / Ж.-П. Вине, Ж. Дарбельне. – М.: Международные отношения, 1978. – С. 157-167
3. Виноградов В. С. Введения в перекладознавство (загальні та лексичні питання) / В. С Виноградов. – М.: Видавництво інституту загальної середньої освіти РАО, 2001. – 224 с.
4. Гавранек Б. К. К проблеме смешения языков / Б. К. Гавранек // Новое в лингвистике. – М. : Прогрес, 1972. – № 6. – С. 94–112

5. Горелікова С. Н. Природа терміна і деякі особливості термінотворення в англійській мові / С. Н. Горелікова. – Омськ: Вісник ОДУ № 6, 2002. – С. 129-136
6. Карабан В. І. Переклад з української мови на англійську мову. Навчальний посібник-довідник для студентів вищих закладів освіти / В. І. Карабан, Дж. Мейс. – Вінниця: Нова книга, 2003. – 608 с.
7. Суперанская А. В. Общая терминология: Вопросы теории / А. В. Суперанская. – М.: Наука, 1989. – 243 с.
8. Циткіна Ф. О. Термінологія й переклад / Ф. О. Циткіна – Львів: ВЛП, 2003. – 187 с.
9. Knowledge base. Glossary of management terms. – Режим доступу: [http://www.hrinz.org.nz/Site/Resources/Knowledge Base/Glossary of Management Terms.aspx](http://www.hrinz.org.nz/Site/Resources/Knowledge%20Base/Glossary%20of%20Management%20Terms.aspx)
10. Management. com. ua. Глосарій (тлумачний словник). – Режим доступу: <http://www.management.com.ua/glossary/?letter=O>

Дзюман І.І.

Науквий керівник: кандидат філологічних наук,

доцент О.М. Мосейчук

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ КОМПАРАТИВНИХ ІДИОМ В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Що стосується особливостей використання компаративних ідіоматичних одиниць, ми хотіли б розділити їх на певні види. Перш за все **семантичні особливості**.

Для ад'єктивних порівнянь (тих, що відбувається перехід слів, якоїсь частини мови (переважно дієприкметників) у прикметники), так само як і для порівнянь інших типів, характерна двоплановість значення: одне порівнюється з іншим. Така структура значення виділяє його як фразеологічне значення

LITTERA SCRIPTA MANET

особливого роду, а саме компаративне. Перший компонент ад'єктивних порівнянь, звичайно, вживається у своєму основному буквальному значенні. Функція другого компонента завжди підсилювальна, тому що він позначає ступінь ознаки, вираженого першим компонентом. Перший компонент називається основою порівняння, а другий – об'єктом порівняння. Сполучник *as* – зв'язка. Суб'єкт порівняння – змінний елемент, що міститься в тексті [2, с.289]

(*as*) *good as gold* – гарний, шляхетний, золотий (людина).

Gertrude Morel was very ill when the boy was born. Morel was good to her, as good as gold (D.H. Lawrence) [5].

Gertrude Morel – суб'єкт порівняння, *good* – основа порівняння, *gold* – об'єкт порівняння, *as* – зв'язка.

Ад'єктивні порівняння тому й виникають у мові, що є необхідність у передачі додаткової інформації, переданої першими компонентами порівнянь, узятими окремо. Існують компаративні звороти, що вживаються тільки із прикметником у порівняльному ступені: *more dead than alive* – напівмертвий (від втоми), смертельно втомлений [1, с.107].

Образність словосполучення виникає завдяки тому, що в мовленні порівняння відноситься до іншого класу предметів, явищ або осіб, що позначає його другий компонент, наприклад, *he is as brave as a lion*. Образність створюється завдяки порівнянню людини з левом, але якщо ми порівняємо левицю з левом, то образність порівняння зникає й замість образного порівняння виникає необразне [1, с. 108].

Порівняння звичайно є фразеологічною одиницею з яскраво вираженим оцінюючим значенням, як позитивним, так і негативним, наприклад:

(*as*) *bold* (або *brave*) *as a lion* – хоробрий як лев; (*as*) *fierce as a tiger* – лютий як тигр; (*as*) *pretty as a picture* – гарний як картинка .

Зазначимо, що характер оцінки залежить від семантики першого компонента. Однак, в окремих випадках вирішальну роль грає семантика другого компонента, наприклад: (*as*) *fat as a pig* – жирний, відгодований як свиня, як борів, (*as*) *fat as butter* – пухленький, повненький. Порівнянням властива

гіперболізація, тобто перебільшення ознаки з метою його більш виразного виділення [2, с. 289].

Оскільки ад'єктивні порівняння є двокомпонентними, то другим компонентом може, так само як й у дієслівних компаративних фразеологізмах, виступати лексема або сполучення лексем. Наведемо приклади ад'єктивних порівнянь із другим компонентом – сполученням лексем: (as) different as chalk from cheese- зовсім несхоже; (as) plain as the nose on your face = ясно як два на два чотири; (as) welcome as flowers in May – довгоочікуваний, бажаний й ін. Семантика ад'єктивних порівнянь дуже різноманітна. Однак, більшість фразеологічних порівнянь позначають найрізноманітніші якості й властивості як людей, так і предметів й явищ [2, с. 289].

Компаративна фразеологічна одиниця може позначати властивість предмета й властивість людини, наприклад:

1. (as) hard as a bone – 1) твердий як камінь: Owing to the intense cold the ground was as hard as a bone, 2) жорстокосердий, безжалісний: It's not much use your expecting any generosity or kindness from him. He's as hard as a bone in anything that concerns his own interests [2, с. 289].

2. (As) sharp as a needle -1) гострий як ніж: How the boys admired that knife, the vicious shape of it and its shininess, the point was as sharp as a needle(J. Steinbeck), 2) спостережливий, проникливий: *I know a solicitor here – he's a patient of mine – of the name of Gooch, a fat fellow but sharp as a needle* (J.B. Priestley) [6].

Власні імена в складі компаративних фразеологічних одиниць зустрічаються рідко. Прикладами можуть бути:

(as) rich as Croesus – багатий як Крез (останній цар Лідії, 595 – 546 до н.е.);

(as) safe as the Bank of England – «надійний як Англійський банк», абсолютно надійний, безпечний [3, с.4].

Компаративні ідіоми активно використовуються учасниками мовних актів у різних комунікативних сферах. Наприклад, у побутовій і літературній сфері часто використовуються зоо-порівняння типу: as blind as a bat, as bold (brave) as a lion, as busy as a bee, as cheerful as a lark, as cold as a frog, as cunning – as a fox, as

LITTERA SCRIPTA MANET

dumb as a fish, as fat as a pig, as fierce as a tiger, as fleet as a deer, as free as a bird, as gaudy as a peacock (butterfly), as gentle as a lamb, as graceful as a swan, as greedy as a wolf (a pig, a dog), as gruff as a bear, as innocent as a dove, as mad as a March hare, as merry as a cricket, as obstinate as a mule, as quiet as a mouse (lamb), as silly as a sheep (goose), as slippery as an eel, as patient as an ox, as water off duck's back та інші [2, с. 289].

Використання тих або інших компаративних фразеологічних одиниць залежить від: теми, ступеня офіційності розмови, соціальних відносин і статусу учасників спілкування. Що прийнятно пролунає в сімейній обстановці, навряд чи знайде розуміння співрозмовників у діловій або науковій розмові.

Граматичні та синтаксичні особливості

У компаративних фразеологічних одиницях існує тільки підрядна структура. Ад'єктивні порівняння виступають у реченні як визначення, постпозитивного або обособленого, а також предикатива.

(as) black as thunder - похмуріше хмари. «*You might give me a hand at least, Anne,*» she said ... «*instead of standing with a face as black as thunder*» (D. Cusack) [6].

(as) right as rain – 1) зовсім здоровий, у доброму здоров'ї; 2) у гарному стані, у повному порядку. «*You all right again, Roy?*» the Indian said to him. Roy nodded: «*I'm all right, Bob. Right as rain*» (J. Aldridge) [6].

(as) merry as a grig - дуже веселий, життєрадісний. Nothing seemed to put her out. She was always as merry as a grig (W.S. Maugham) [6].

Таким чином, функції ад'єктивних порівнянь збігаються з функціями прикметника з тією різницею, що положення в постпозиції для ідіоматичних порівнянь є нормою, а в препозиції – відхиленням від норми.

Крім того, відхиленням від норми є вживання сполучника like замість as. Можливо, що в подібних випадках відбувається становлення нової норми, через те, що у розмовній англійській мові вже давно спостерігається тенденція вживати like як сполучник (he can't do it like I can).

like a bear with a sore head – сильно розсерджений; дивиться звіром; злий як чорт.

But as he found himself continually foiled, he became sulky, like a bear with a sore head (D.H. Lawrence) [5].

Кома після лексеми sulky роз'єднує порівняння, підсилюючи його емоційність. Можливо також додавання змінного словосполучення до ідіоматичних порівнянь [2, с.289]. Прикладом може служити фразеологічна одиниця (as) large as life - 1) в натуральну величину, 2) (розм., жарт.) – власною персоною; у всій красі. *An imposing-looking Don, as large as life, and quite as natural* (C.Bede) [6].

Морфологічні особливості

Аналіз лінгвістичної літератури та художніх творів надав можливість з'ясувати, що компаративні ідіоми характеризуються наступними морфологічними особливостями, а саме:

- вживання прикметників у порівняльному ступені;
- вживання іменників у множині.

Так в ідіоматичних порівняннях прикметники можуть уживатися у порівняльному ступені, а іменники – у множині.

Вживання прикметника в порівняльному ступені в ряді випадків не стільки означає більший ступінь ознаки (вона й так є досить високою), скільки служить для підвищення експресивності компаративного звороту. Це затримує процес зміни першого компонента. Так, компаративна фразеологічна одиниця (as) large as life не мала порівняльного ступеня в XIX ст. Однак в XX в. ця фразеологічна одиниця стала широко вживатися в порівняльному ступені [3, с.4].

All her emotions are quite sincere, but she cannot help being a little larger than life (J.B. Priestley).

The hand reappeared on the screen as if it had materialized from the magic of legends larger than life (M. Wilson) [6].

Поряд з формою larger than life зустрічається також варіант larger than life - size.

LITTERA SCRIPTA MANET

Michael and Julia smiled on him kindly. His admiration made them feel a little larger than life-size (W.S. Maugham) [6].

Однак, часто порівняльний ступінь прикметника є ще okazіональним, що підтверджується нижче наведеним прикладом:

(as) old as Adam – старий, древній. *That precious fluid older than Adam yet strong as the morning dew* (M. Dodge) [6].

Зустрічається й утворення порівняльного ступеня синтетичним шляхом:

(as) silent as the grave – безмовний; німий як риба. *He became more silent than the grave* (J. Galsworthy) [4].

Наступною характерною особливістю компаративних ідіом є вживання іменників у множині. Вживання іменника в множині зустрічається значно частіше й обумовлено тим, що порівняння відноситься до двох або більше денотатам.

(as) busy as a beaver – дуже зайнятий, працьовитий «*There they are*» ... *I said. «Busy as beavers!» said Irene.* (C.P.Snow) [6].

(as) strong as a horse – здоровий як бик ...*and here you are, the three of you, young and strong as horses...* (J.B. Priestley) [6].

Тож, можна сказати, що в основному порівняльні ідіоми вживаються для посилення емоційного забарвлення словосполучення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Антрушина Г.Б. Лексикология английского языка: Учебник для студ. пед. ин-тов по спец. «иностр.яз.» / Г.Б.Антрушина, О.В.Афанасьева, Н.Н.Морозова. – М.: Высш. школа, 1985. – С.273.
2. Кунин А.И. Английская фразеология(теоретический курс). – М.: Высшая школа, 1970. – С. 343.
3. Сейдл Дж. Идиомы английского языка и их употребление / Дж. Сейдл, У. Макморди. – М. : Высшая школа, 1983. – С.4.
4. Galsworthy J. Five Tales. – the Century Magazine, 1924. P. 426-427.
5. Lawrence D.H. Sons and Lovers. - Cambridge University Press, 1992.
6. Longman Exam Coach Dictionary, 2005 CD-ROM.

ОСОБЛИВОСТІ ВЕРБАЛІЗАЦІЇ НЕГАТИВНОГО ЕМОЦІЙНОГО СТАНУ В АНГЛОМОВНОМУ ПРОЗОВОМУ ДИСКУРСІ

Гуманістична спрямованість сучасних лінгвістичних студій та визнання важливості емоцій у життєдіяльності людини призвели до дослідження лінгвістами зв'язків емоційної сфери особистості з мовною системою та спричинили появу в науці нової галузі мовознавства – емотиології або лінгвістики емоцій (Л. Г. Бабенко [1], А. Вежбицька [2], М. О. Красавський [4], В. І. Шаховський [5; 6]). Взаємодію номінативно-комунікативної діяльності людини з емоціями можна пояснити тим, що свідомість людини, відображаючи образи навколишньої дійсності, поєднує їх з суб'єктивно-емоційним ставленням [5: 7-9; 6]. Емоції є специфічною формою ставлення людини до світу, лінгвістику цікавить насамперед мовна інтерпретація емоцій.

Важливе місце серед проблем лінгвістики емоцій належить аналізу відтворення у мові емоційної сфери людини; вивченню вербалізації внутрішнього світу людини в межах антропоцентричної парадигми сучасної науки, що і визначає **актуальність** нашого дослідження.

Метою дослідження є виявлення та систематизація лексико-стилістичних, частиномовних та дискурсивно-прагматичних засобів сучасної англійської мови, що вербалізують емоції суму та страху в англomовному прозовому дискурсі.

Первинні базові визначення й класифікація емоцій та емоційних станів знаходяться в межах розробок психологічної науки. Емоції (фр. *emotion* від лат. *emovere* «збуджувати, хвилювати») визначають, як особливий психофізичний стан організму, що відображає ставлення людини до самої себе й оточення у формі інтенцій, безпосередніх переживань, відчуттів приємного чи неприємного,

задоволення чи незадоволення, що обумовлюється відношенням об'єктивних властивостей світу до потреб та мотивів діяльності індивіда [3: 41].

Ми розглядаємо негативні емоції суму і страху як форми вияву відповідних емоційних станів, оскільки психологічні розвідки свідчать про те, що емоції і суму і страху виявляються сукупно – як в емоційних переживаннях, так і у внутрішніх та зовнішніх фізіологічних реакціях.

Психологи відносять емоційний стан суму до негативних емоційних станів та вважають, що головною й універсальною причиною суму є втрата чогось значущого для людини: безпосереднього психологічного контакту з дорогою людиною або з іншими людьми (відчуття самотності), втрата перспективи в досягненні бажаної мети [3: 196]. Проаналізувавши лексикографічні джерела, ми дійшли висновку, що в сучасній англійській мові лексема *sadness* визначається як: *a feeling of being unhappy, especially because something bad has happened* [7; 8].

Негативний емоційний стан страху визначають як емоційний стан, який відображає захисну біологічну реакцію людини при переживанні нею реальної або уявної небезпеки для здоров'я й благополуччя [3: 293]. Причиною страху може бути як присутність чогось загрозливого, так і відсутність того, що дає безпеку. Проаналізувавши лексикографічні джерела, ми дійшли висновку, що в сучасній англійській мові лексема *fear* визначається як: *1) an unpleasant emotion caused by the threat of danger, pain, or harm; 2) a feeling of anxiety concerning the outcome of something or the safety of someone* [7; 8].

Негативні емоційні стани суму і страху вербалізуються і систематизуються мовою, що дозволяє як виражати їх, так і говорити про них. Згідно з точкою зору російського лінгвіста В. І. Шаховського, у лексичному складі англійської мови існує *немаркована емотивністю лексика і маркована нею*. Лексика першої групи називає емоції і описує емоційні стани (за семантикою нейтральна). Другу групу складають емотиви – мовні одиниці, які слугують для вираження емоцій мовця й емоційної оцінки (формує лексичний фонд емотивних засобів мови) [5: 100].

Згідно з поглядами В. І. Шаховського, вербалізація емоцій здійснюється за допомогою таких лінгвістичних засобів як: 1) *номінація* емоцій (лексичні одиниці, що містять лише поняття про певні емоції); 2) *опис* зовнішньої експресії: міміки обличчя, очей, губ; пантоміміки; тембру голосу, інтонації); 3) *експлікація* (безпосереднє вираження емоцій) [6: 5-6].

Як свідчать результати проведеного дослідження, негативні емоційні стани суму і страху можна назвати та описати. Номінантами суму і страху виступають емотивно нейтральні слова, які лише передають поняття про ці емоції. Сюди можна віднести такі лексеми як *sadness* (сум), *disappointment* (розчарування), *sorrow* (печаль); *fear* (страх), *panic* (паніка), *terror* (жах) та синонімічні їм одиниці. Для опису емоційних станів суму і страху слугують конотативи, семантика яких містить і логіко-предметне, і емотивне значення.

На основі аналізу частиномовних особливостей вербалізації негативних емоцій суму і страху в англomовному прозовому дискурсі виявлено, що негативні емоції суму і страху позначаються більшою мірою як якісні характеристики (представлені прикметниками). При цьому меншою частотністю характеризуються прямі номінанти негативних емоцій суму і страху (іменниками). Найменшою кількістю представлені емоційно забарвлені негативні стани і дії (дієсловами).

Емоція SADNESS / СУМ вербалізується лексемами *misery, disappointment, sorrow, sadness, grief, despair, loneliness, sad, depressing, desperate, unhappy, upset, difficult, pitifull, rueful, moody, disappointed, to grieve, to sadden, to despair*, що становить 20 номінантів. Серед номінантів найбільшу частотність вживання мають прикметники *sad* (19%), *upset* (14%). Найменшою частотністю характеризуються прикметники *rueful* та *depressing* (1%). Емоція FEAR / СТРАХ вербалізується лексемами, *panic, fear, horror, terror, anxiety, scared, terrible, creepy, afraid, startled, frightened, terrified, to scare, to panic, to dread, to frighten*, що становить 16 номінантів. Серед номінантів найбільшу частотність вживання має іменник *fear* (17%) та прикметники *afraid* (17%) і *scared* (16%). Найменшою частотністю характеризується прикметник *creepy* (1%).

LITTERA SCRIPTA MANET

У прозовому тексті негативні емоції сум і страх передаються словами автора або від першої особи, коли персонаж сам описує свій емоційний стан, при цьому репрезентація емоційного стану реалізується у певному наборі стратегій і тактик. В обох випадках ці негативні емоції передаються за допомогою спеціальної лексики. До складу такої лексики входять усі самостійні частини сучасної англійської мови, що містять у собі семи 'sad' (сумний) та 'afraid' (наляканий).

Досліджуючи вербалізацію негативних емоційних станів суму і страху, ми розглядаємо взяті з прозових англійських творів емоційно навантажені уривки, що відображають життєву реальну спонтанну емоційну комунікацію соціально-побутової тематики. При виборі ілюстративного матеріалу ми беремо до уваги: а) *контекст*, в якому розвивається емоційна ситуація; б) *слова автора*, які описують негативні емоційні стани суму і страху персонажів; в) *репліки персонажів*, у яких вони описують власні емоційні переживання чи переживання інших персонажів, при цьому репрезентація емоційних станів реалізується у певному наборі стратегій і тактик; г) *номінації невербальних засобів*, до яких відноситься міміка, просодія, жестикуляція, проксеміка тощо.

Проілюструємо функціонування вказаних вище чинників прикладами вербалізації емоційного стану суму з романів Ніколаса Спаркса «Остання пісня» та «Тиха Гавань»:

(1) *She wasn't just visiting her dad... She supposed she could live with a visit. But to stay until late August?... she'd felt like a prisoner being transferred to a rural penitentiary. She couldn't believe her mom was actually going to make her go through with this. Ronnie was so enveloped in misery, it took a second for her to recognize Mozart's Sonata no. 16 in C Major [9, p. 9].* Слова автора в даному прикладі показують, що головна героїня переживає смуток. Як бачимо з контексту, причиною виникнення емоційного стану суму персонажу стала поїздка в невеличке містечко на літні канікули. Сум номінується автором через іменник *misery*, який позначає стан або почуття великої скорботи чи психічно-фізичного дискомфорту. Для підвищення ступеню вираження смутку автор використовує

метафору (*was so enveloped in misery*), яку підсилює інтенсифікатор *so*. Крім того, почуття суму описується непрямо, за допомогою порівняння (*she'd felt like a prisoner being transferred to a rural penitentiary*), яке базується на згадці феномену в'язниці, який асоціюється з негативними емоціями.

Проілюструємо використання реплік персонажів як засобу вираження негативного емоційного стану суму, що реалізується у певному наборі стратегій і тактик: (2) ... *you're disappointed in me, and in your heart, you believe I've run away. In your mind, I've abandoned you and abandoned the family. I can't deny that things are going to be different, but I want you to know that if I were in your shoes, I would probably feel much the way you do* [9, p. 279]. Як бачимо з прикладу, мовець описує емоційне переживання суму своєї доньки через її розчарування (*disappointed*), причиною якого стало розлучення батьків та втеча батька від виховання дітей та спілкування з ними. У даному прикладі мовець коментує емоційний стан слухача, застосовуючи тактику самовиправдання. Мовець комбінує її із тактикою оцінки емоційного стану та емоційної підтримки слухача. Таким чином, мовець сигналізує слухачеві про те, що він розуміє його та намагається продемонструвати солідарність зі слухачем.

Поряд із мовним вербальним вираженням емоцій, важливу роль відіграє невербальне знакове оформлення емоцій. Невербально негативні емоційні стани виражаються за допомогою кінесичних, фонаційних, проксемічних невербальних компонентів спілкування та через невербальні симптоми емоційних станів, до яких належать прояви психологічно важливих станів: зміна кольору обличчя, сльози тощо.

Найбільш яскраво представленим невербальним симптомом в матеріалі дослідження є сльози, як зовнішній прояв емоційного стану суму:

(3) *Once in a while, when he colored with Kristen or fished with Josh, they'd grow quiet and he knew they were missing their mom. Kristen sometimes said as much in a babyish, trembling voice, while tears ran down her cheeks* [10, p. 21]. Як ми бачимо з прикладу, автор яскраво описує зовнішній прояв суму через зображення сліз, що течуть по щокам (*while tears ran down her cheeks*), поєднуючи цей

LITTERA SCRIPTA MANET

невербальний симптом суму із фонаційним невербальним компонентом, а саме тремтінням голосу (*trembling voice*), яке супроводжує плач.

Отже, емоційні стани суму та страху належать до базових негативних емоцій, що вербалізуються в матеріалі дослідження автором та репліками персонажів через пряму номінацію суму та страху та опис кінесичних, фонаційних, вегетативних невербальних проявів негативних емоцій. Окрім номінації та дескрипції, негативні емоції суму та страху виражаються невербально через комунікативну поведінку в емоціогенних ситуаціях та застосування певного набору стратегій і тактик спрямованих на досягнення комунікативних цілей.

Отримані результати дослідження можуть бути використані для подальшої наукової розробки проблематики позначення емоційних станів у мові та мовленні. Перспективним вбачається подальше дослідження негативних емоцій суму та страху на основі порівняльного дослідження вербалізації негативних емоцій в англійській та українській мовах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Бабенко Л. Г. Лексические средства обозначения эмоций в русском языке [монография] / Л. Г. Бабенко. – Свердловск: Из-во Урал. ун-та, 1989. – 184 с.
2. Вежбицкая А. Язык. Культура. Познание / Анна Вежбицкая. – М.: Русские словари, 1996. – 416 с.
3. Изард К. Э. Психология эмоций / К. Э. Изард. – СПб: Издательство «Питер», 1999. – 464 с.
4. Красавский Н. А. Эмоциональные концепты немецкой и русской лингвокультурах / Н. А. Красавский. – Волгоград: Перемена, 2001. – 495 с.
5. Шаховский В. И. Категоризация эмоций в лексико-семантической системе языка / В. И. Шаховский. – Воронеж: Изд-во Воронеж. гос. ун-та, 1987. – 188 с.

6. Шаховский В. И. Что такое лингвистика эмоций / В. И. Шаховский // Мир лингвистики и коммуникации. – 2008. – № 3. – С. 1-11. – Режим доступа: http://tverlingua.ru/archive/012/3_shakhovsky.pdf.
7. Cambridge Dictionary. – [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://dictionary.cambridge.org/>
8. Longman Dictionary of Contemporary English. . – [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://www.ldoceonline.com/>
9. Sparks N. The Last Song / N. Sparks. – New York: Grand Central Publishing, 2009. – 311 p.
10. Sparks N. The Safe Heaven / N. Sparks. – New York: Grand Central Publishing, 2010. – 344 p.

Довгалик Т. Л.

науковий керівник: кандидат філологічних наук,

доцент О. В. Мосієнко

ЛЕКСИЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ НЕОЛОГІЗМІВ

Збагачення лексичного складу англійської мови відбувається завдяки запозиченню вже готових одиниць з інших мов, а також за рахунок розширення об'єму значень вже існуючих слів. Словотворча система змінюється і розвивається. Зміни можна прослідкувати із словотворчими афіксами – одні афікси зникають, а інші з'являються, також має місце збільшення або зменшення продуктивності і активності словотворчих моделей, змінюється частотність вживання лексичних одиниць, створених за певними моделями, створюються нові значення вже наявних слів [4; 5]. Основна складність при перекладі неологізмів – це з'ясування значення нового слова. Власне переклад неологізму, значення якого вже відоме перекладачеві, завдання порівняно простіше, і

вирішується шляхом використання певних трансформацій залежно від того, до якого типу слів належить даний неологізм.

Актуальність дослідження зумовлена спрямованістю сучасного перекладознавства на дослідження проблем перекладу окремих мовних одиниць у різних видах дискурсу, що визначає необхідність встановлення способів перекладу українською мовою суспільно-політичних неологізмів. **Метою** дослідження є виявлення структурно-семантичних особливостей інновацій суспільно-політичної сфери англійської мови та способи їх перекладу українською мовою. **Об'єктом** дослідження є нові лексичні та фразеологічні одиниці суспільно-політичної сфери, що з'явилися наприкінці XX – на початку XXI століття. **Предмет** дослідження становлять способи відтворення суспільно-політичних неологізмів англійської мови в українському перекладі. Матеріалом дослідження слугували неологізми, дібрані методом суцільної вибірки з Веб-сайту: <http://www.wordspy.com/categories/politics.asp>.

Суспільно-політичні неологізми не тільки називають певне явище, але і привертають до нього увагу. Число таких термінів в американському політичному лексиконі досить велике. Окрім вже давно встановлених слів-понять, таких як *political hireling* (політичний наймит), *political drudge* (роботяга, про працелюбного працівника), *stooge* (політична маріонетка), виникають все нові і нові, наприклад, *wardheeler*, *wheelhorse*, а також *(party) hack*, *hanger-on*, *hangdog politician*, *hatchetman* тощо [6, с. 192].

Лексичні труднощі перекладу текстів суспільно-політичного характеру є найбільш поширеними і, головним чином, пов'язані з передачею безеквівалентної лексики, назв, багатозначних слів, аббревіатур, неологізмів, термінів, образної фразеології. Основні труднощі при перекладі неологізмів зумовлені тим, що нові слова найчастіше ще не зареєстровані в словниках і перекладачеві необхідно самому встановити значення нової одиниці. Для цього перекладач повинен проаналізувати структуру неологізму, встановити спосіб його утворення, уважно вивчити контекст, в якому використане слово, а також знайти приклади вживання даного слова.

Переклад неологізмів припускає, що вони повинні бути переосмислені і виражені іншою мовою прямо або шляхом пояснень. Якщо ж у мові перекладу немає прямого еквівалента на позначення того чи іншого суспільно-політичного явища, то його можна описати або передати фонетичну або орфографічну форму одиниці.

Складність перекладу неологізмів пов'язана з тим, що в процесі перекладу, поряд із зіставленням різних мовних систем, відбувається зіставлення різних культур. Тексти розраховані тільки на сприйняття носія вихідного мови, обумовлюють специфічні риси його психології, доступного йому обсягу інформації, особливостей навколишньої соціально-культурної сфери. Коли в процесі перекладу текст переадресовується іншомовному одержувачу, який володіє іншим обсягом фонових знань, відбувається адаптація вихідного тексту, тобто внесення певних поправок на соціально-культурні, психологічні та інші відмінності між одержувачами вихідного тексту і тексту перекладу [1, с. 5-6; 2, с. 97; 6, с. 193-194].

Калькування є одним з найбільш поширених способів перекладу політичних неологізмів. Даний вид трансформації найбільш часто використовується, оскільки дозволяє забезпечити максимально наближене відтворення структури та оцінних характеристик одиниць вихідної мови. Калькування припускає існування двосторонніх міжмовних відповідностей між елементарними лексичними одиницями, які використовуються в якості будівельного матеріалу для відтворення внутрішньої форми слова, яке перекладають [3, с. 14]. Хоча еквіваленти-кальки характеризуються буквалізмом, стислість і потенційна термінологічність робить їх дуже привабливими для використання в суспільно-політичних і газетно-публіцистичних перекладах.

Перевагою прийому калькування є стислість і простота еквівалента, а також його однозначна співвіднесеність з вихідним словом, що доходить до повної відповідності, наприклад: *Generation O* – покоління O (прихильники президента Обами): *Ooung voters and those slightly older, who together may forever be known as Generation O, were the ground troops of the campaign.* (Damien Cave,

LITTERA SCRIPTA MANET

"Generation O Gets Its Hopes Up," The New York Times, November 9, 2008)
[<http://www.wordspy.com/index.php?word=generation-o>] – Ці молоді виборці і ті, що децю старші за них, що разом відомі як Покоління О, були основною підтримкою виборчої компанії. *research* – опозиційне розслідування

Широке застосування транскрипції та транслітерації при перекладі суспільно-політичних неологізмів пояснюється тим фактом, що значна їх кількість є запозиченнями. Метод транслітерації полягає в тому, щоб за допомогою літер мови перекладу передати вихідне слово. Провідним способом перекладу у сучасній перекладацькій практиці є транскрипція зі збереженням деяких елементів транслітерації. Прийом транскрибування полягає в передачі не орфографічної форми слова, а фонетичної (). Застосування транскрибування та транслітерації демонструють наступні приклади: *Perhaps there could be a south-south cooperation to work out how to best inspire assistance from microdonors in the North., for one, would be interested in seeing a microcredit project that I could monitor online and could put my \$100 dollars into.* (Thomas Crampton, "Will Digital Communication Undermine NGOs?" (comment), Joi Ito's Web, December 2, 2005). – *Можливо, країни Півдня, могли б співпрацювати, щоб вирішити як найкраще стимулювати фінансову підтримку від мікро-донорів з Півночі.*

При відтворенні суспільно-політичних неологізмів використовується також описовий переклад, під час якого лексична одиниця мови оригіналу, замінюється словосполученням, що роз'яснює її значення. Описові еквіваленти принципово відрізняються від кальки тим, що в описових способах передачі неологізмів інваріантом перекладу є саме значення іншомовної одиниці безвідносно характеру його зв'язків із зовнішньою структурою слова, в той час як при калькуванні інваріантом перекладу є форма одиниці мови оригіналу, а змістовна частина залишається ніби поза дужками. Цей спосіб застосовують як для пояснення значення в словнику, так і при перекладі неологізмів у конкретному тексті, наприклад, неологізм *pizza parliament* відтворюється в українській мові за рахунок пояснення – парламент, що складається з багатьох партій, кожна з яких має відносно малу кількість місць. Жодна з цих партій не

має більшості місць в парламенті: *Harper was also hurt by what has become a five-party political system in Canada. "It's very difficult to get a majority in this 'pizza Parliament,'" Wiseman said.* (Andrew van Velzen and Geraldine Baum, "Canada's Conservative Party overcomes Bush comparisons," Los Angeles Times, October 15, 2008). – *Харпер також був засмучений через те, що політична система в Канаді стала п'ятипартійною. "Дуже важко отримати більшість в цьому багатопартійному парламенті," сказав Вайсман.*

Застосування цього виду трансформації при перекладі суспільно-політичних неологізмів пов'язане з відсутністю у мові перекладу через відмінності культур і специфіки національного мислення лексичної одиниці, що несе те ж смислове навантаження, що й у мові оригіналу. Використання експлікації при перекладі неологізмів забезпечує збереження нейтрального стилю, характерного для політичної лексики в певних комунікативних ситуаціях. Недоліком описового перекладу є його громіздкість і багатослівність. Тому найбільш успішно цей спосіб перекладу застосовується в тих випадках, де не можна обійтися порівняно коротким поясненням.

Досить часто при відтворенні політичних неологізмів застосовується прийом прямого включення, який представляє собою використання оригінального написання англійського слова у тексті. Найчастіше на сторінках періодичної преси можна зустріти слова, що складаються з двох частин: англійської, зі збереженням оригінального написання, і української: *web-сторінка, on-line-доступ* та ін. Використання способу прямого включення може бути виправдано в тих випадках, коли неологізм неможливо передати ні одним з розглянутих способів перекладу у зв'язку зі специфікою його звучання або написання, напр., *Bluetooth is useful when transferring information between two or more devices that are near each other.* – Технологію *Bluetooth* зручно використовувати для здійснення зв'язку між двома чи більше пристроями, що знаходяться на невеликій відстані один від одного.

При перекладі неологізмів використовують також приблизний переклад, який свідчить про те, що у мові перекладу слово відрізняється від мови оригіналу

LITTERA SCRIPTA MANET

лексичним фоном, напр., напр., *nerd* – неприємна, неприваблива людина; *buddy* – друг, товариш; *weeb* – нікчема, *scumbag* – покидьок, *shell* – безпритульний, *wimp* – слабка людина, невдаха. Такий спосіб повністю не відповідає вимогам перекладу, оскільки втрачаються конотативні відтінки слова, а з тим втрачається і прагматичний компонент.

Отже, типовими помилками при перекладі суспільно-політичних неологізмів є пропуск справжніх неологізмів, заміна одного іншим і коментування несуттєвих ознак. До найуживаніших способів перекладу належать транслітерація (транскрипція), калькування, описовий і приблизний переклад. Жоден із способів передачі іншомовних новоутворень не є досконалим і не забезпечує абсолютно адекватного перекладу. Особливості перекладу кожного нового слова залежать від того, до якого типу слів воно належить. Процес перекладу англійських неологізмів українською передбачає два етапи – усвідомлення значення неологізму, коли перекладач або звертається до останніх видань англійських тлумачних словників, або з'ясовує значення нового слова, беручи до уваги його структуру і контекст, та переклад засобами української мови, шляхом застосування відповідних трансформацій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Андрусяк І. В. Англійські неологізми кінця ХХ століття як складова мовної картини світу: автореф. дис. канд. філол. наук : 10.02.04 / І. В. Андрусяк; Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. – К., 2003. – 20с.
2. Астаніна Н. А. Особливості варіювання лексико-семантичної структури англomовних запозичень у мові-реципієнті (на матеріалі української і російської мов) / Н. А. Астаніна // Вісник Донецького університету. – Донецьк : ДонНУ. – Серія Б. Гуманітарні науки. – 2002. – 97 с.
3. Жлуктенко Ю. А. Неологизмы-телескопные слова / Ю. А. Жлуктенко // Английские неологизмы. – К. : Наукова думка, 1983. – 124 с.

4. Зацний Ю. А. Сучасне англомовне суспільство і розвиток словникового складу англійської мови / Ю. А. Зацний. – Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2006. – 443 с.

5. Омельченко Л. Ф. Телескопійні слова сучасної англійської мови та їх структурно-семантична характеристика Л. Ф. Омельченко // Іноземна філологія. – Вип. 15. – Львів, 2003. – С. 76–80.

6. Прищепчук С. А. Структурно-семантические и функциональные особенности категории оценки в аспекте ее реализации при переводе политического дискурса / С. А. Прищепчук // Вестник Северо-Кавказского государственного технического ун-та. – №6. Гуманитарные науки. – Ставрополь: СевКавГТУ, 2008. – С. 192 – 196.

Карпенко М.Ю.

Науковий керівник: кандидат філологічних наук,

доцент Ю. М. Нідзельська

СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АНГЛОМОВНИХ АНЕКДОТІВ ПРО ПРЕДСТАВНИКІВ ЄВРЕЙСЬКОГО НАРОДУ

У сучасній лінгвістиці в умовах посиленних міжкультурних контактів значну увагу у дослідженнях приділяють стандартним явленням про представників певного народу. Поширеними у процесах стереотипізації, поряд з іншими етносами, виявилися євреї, німці, представники азійських країн. Відтак, анекдоти є оптимальним середовищем для існування та передачі етносецифічних уявлень, як автостереотипних, так і гетеростереотипних, що може зумовлювати актуальність представленого дослідження. Серед вчених, які вивчають певні узагальнені схеми думок варто згадати Є. Бартмінського Т. ван Дейка, Ю. Святюк, А. Сорокіна та ін. *Об'єкт* дослідження становлять анекдоти та жартівливі висловлювання, що містять типізовані уявлення про євреїв. *Предмет* – семантичні, аксіологічні, структурні особливості текстів анекдотів, які реалізують стереотипізовані уявлення про євреїв. *Мета* – розглянути глибоке

семантичне наповнення та асоціативний потенціал англomовних анекдотів про євреїв.

Етнічні анекдоти є основою для досліджень як власної ідентичності, так і специфіки мислення та мовлення представників інших лінгвокультурних спільнот. При дослідженні міжетнічних контактів, мовних, культурних, важливим орієнтиром стає базова опозиція СВІЙ: : ЧУЖИЙ. Отже, *етнічні анекдоти* є короткими гумористичними текстами про іноземців, іммігрантів, великі та малі етнічні групи, які є досить поширеними у багатьох культурно-мовних спільнотах [4; 3]. Вони відрізняються значним ступенем агресії стосовно певної етнічної групи.

Якщо враховувати той факт, що автостереотипи містять в основному позитивні уявлення про конкретний етнос, а гетеростереотипи містять характеристики ззовні, які не є виключно позитивними, часто нейтральні або ж зі знаком мінус, тоді те, що у свого народу розуміють як розум, в іншого народу вважають хитрістю. Отже, з позиції антисемітських поглядів, євреї використовують свій інтелект для недобрих справ, наприклад: *Jews use their brains for malevolent purposes* [8, с. 44]. Крім цього, існує думка, що явище «антисемітизму» у сучасній інтерпретації означає антиєврейські висловлювання, тенденції, упередження, погляди й дії, які створюють значну неприязнь, незалежно від того, якими чинниками, релігійними, расовими, соціальними, вони викликані, це явище має довгу історію. Отже, розглянемо зразок анекдоту, у якому експліковано ворожість до представників єврейського народу:

“ *We don't serve Jews here*”, says manager her.

“*Dat's all right*”, she says. “*I don't eat them*” [6].

Отже, у такому іронічному контексті представлено різні актуалізовані значення дієслова *serve*, йдеться про *обслуговувати*, з одного боку, та *подавати як страву*, з іншого. У анекдоті закодовано антиєврейські та дискримінаційні настрої у висловлюванні.

На жаль, нерідко траплялося, що євреї змушені були нести відповідальність за негаразди, що виникали в суспільствах країн їх проживання.

Таким чином, у період Середньовіччя вдавалися до упередженості, створення образу єврея-ворога, навішування ярликів. Та навіть трагізм долі народу знаходить викривлене відлуння в анекдотичних текстах. Так, розглянемо такий приклад: *Why don't Jewish mothers drink? Alcohol interferes with their suffering* [6], у ньому йдеться про гіперболізовану типовість горя та страждань для євреїв, що може бути обумовленим довгою та трагічною історією народу, з численними вигнаннями, погромами, расовою дискримінацією, явищем антисемітизму. В іншому анекдоті *Short summary of every Jewish holiday: They tried to kill us. We won. Let's eat* [6] імпліковано інформацію, що стосується антиєврейських поглядів, відбувається навмисне фальшування інформації шляхом перебільшення із вживанням *every Jewish holiday*, що звучить категорично. Можливо здогадатися, що важка доля цього народу спричинила звичку скаржитися: *What's new with a Jew?.... I not only have no money, I also lack health, wealth and happiness* [7, с. 37].

Однією зі стратегій обробки інформації, що релевантна для аналізу стереотипів євреїв, є стратегія “пошуку цапа відбувайла” [1]. Прислів'я *The Jew is a victim or scapegoat* експліцитно вказує на те, що саме таку функцію виконували євреї, етнічні упередження є надзвичайно негативними поглядами. Антиєврейські заходи зумовили певний страх серед євреїв: *Two Jews are walking in a tough neighborhood when they spot two burly gentiles coming toward them. “Uh-oh”, one Jew says to the other “We better make a run for it. There are two of them, and we're alone”* [8, с. 7]. Пояснюючи особливості досвіду спілкування з представниками інших етнічних груп, Т. Дейк підкреслює бажання мовців повідомити про негативний досвід спілкування з ними [1].

В англomовній картині світу існує вживання з пейоративним відтінком *Jewish American Princess (JAP)*, яке не варто плунати із використанням *jap* як зневажливу номінацію для позначення японців. У текстах анекдотів зафіксовано цю одиницю, яка має чітку негативну конотацію, розглянемо приклади: *“That girl is a total Jewish American Princess”*, де *Jewish American Princess* – американська єврейська дівчина із заможної сім'ї, егоїстична, яка зосереджена тільки на

LITTERA SCRIPTA MANET

матеріальних цінностях; *Have you seen the newest Jewish American Princess horror movie? It's called "Debbie Does Dishes"* [6], до того ж, у такому прикладі йдеться про лінощі цієї особи.

Вважають, що ксенофобські настрої є найбільш відчутними в американському варіанті англійської мови. Відтак, для позначення євреїв використовують пейоративний етнонім *kike*, зоонім *kangaroo*, відомим є принизливе *Jude*. Євреї, в свою чергу, теж використовують певні номінації для позначення інших народів загалом, *gentile*, *goy*, *shaygetz*, тобто не єврей, *shiksa*, не єврейка; вони можуть отримувати дерогативне маркування. Варто розглянути наступний приклад: *"...two winemakers Manischewitz and Christian Brothers merged to form a new company called Manyshaygetz"* [5]. Таким чином, номінація *Manyshaygetz* має розширений смисл, йдеться про компонент значення *неєврей* та певну схожість форм з фонетичної точки зору.

Часто багаті, але вони не демонструють своє багатство, мають гарні здібності до бізнесу [3; 2]. Розглянемо анекдот, що розкриває стереотипне сприйняття нечесного бізнесу: *Levine meets his friend Schwartz. "I heard your factory burned down", he says. "Sh, sh", Schwartz answers, looking around anxiously. "Next week"* [8, с. 66], більше того, існує вислів *Jewish lighting*, що означає навмисний підпал у бізнесі, що зазнає збитків. В свою чергу, ми не можемо залишити поза увагою той факт, що в анекдотах часто втілено стереотипізоване уявлення про гарне фінансове становище в єврейських родинах, наприклад: *Why do Jewish divorces cost so much? They're worth it* [6], відтак, після судового процесу хтось з подружжя отримує значні суми грошей. Отже, у представленому контексті відчуваємо насмішливе ставлення, іще раз акцентовано, що євреї звертають посилену увагу на фінансовий аспект життєдіяльності [7], наприклад: *Where does a Jewish husband hide money from his wife? Under the vacuum cleaner* [6]. Стереотипія охоплює також професійні групи, тому в єврейському середовищі можна виокремити стереотипні професії, розглянемо зразок: *Which Jew becomes an accountant? A Jewish boy who stutters, and who can't stand the sight of blood...* [8, с. 43].

В анекдотах функціонують перебільшені стереотипізовані уявлення про *комунікабельність*, навіть багатослів'я євреїв. В англomовному дискурсі зафіксоване риторичне запитання, що не потребує відповіді, втілює балакучість як особливу етнічну характеристику євреїв: *Is there any place in the world where a Jew can keep a secret?* [7, с. 43]; *Three Jews, three opinions* [8, с. 29]. У єврейській лінгвоспільноті прислів'я є вираженням етнокультурного смислу. Розглянемо наступний приклад, у якому зафіксовано вищезазначене типове уявлення: *A Jewish boy comes home from school and tells his mother he has a part in the play. She asks, "What part is it?" The boy says, "I play the part of the Jewish husband." "The mother scowls and says, "Go back and tell the teacher you want a speaking part"* [6], у цьому та наступному мовних контекстах знову імпліковано той факт, що для євреїв є характерним багато розмовляти, наприклад:

Why do Jewish mothers make great parole officers? They never let anyone finish a sentence! [6]. Так, у прикладі є несподівана розв'язка тексту анекдоту, а за власною структурою анекдот є лаконічним питанням-відповіддю.

До однієї з найважливіших характеристик стереотипів відносять те, що в основу національного стереотипу покладено особливу рису зовнішності, характеру або поведінки представника певної групи. Головними функціями стереотипів вважають *функцію економії пізнавальних зусиль* і, відповідно, мовних засобів, *функцію захисту групової ідеології, генералізації інформації та її спрощення* [1; 2; 3]. Виникають ці складні когнітивно-комунікативні утворення через наявність однотипності життєвих ситуацій, яка закріплюється у свідомості окремої особи та цілого народу у вигляді стандартних схем і моделей мислення

Гумор сприймають як національно-специфічне явище, адресант повинен мати достатній обсяг етноспецифічної інформації для правильного декодування інформації. Він втілюється в анекдотах, їх можна трактувати як один з ефективних засобів стереотипізації етнічної свідомості, які здатні створювати збірний образ [3; 4].

Для євреїв типовим є гарне ставлення до власної сім'ї, хоч в англomовному суспільстві існує іронічне ставлення до типової єврейської мами (*Jewish mother*),

до покірного сина (*nice Jewish boy*). Існує погляд, згідно якого герої єврейських анекдотів майже не змінилися за довгий період їх існування, євреї в них представлені *розумними, хитрими, жадібними, комунікабельними, що виражається через сталі вислови, риторичні запитання, фонетичні зрушення, гра слів, вживання перебільшень, асоціативність образів*. Для особливого єврейського гумору характерні іронія, самокритика та дотепність.

У перспективі дослідження етнономінації інших етносів в англомовних анекдотичних текстах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Дейк ван Т. А. Язык. Познание. Коммуникация / Т. А. ван Дейк; [пер. с англ.]. – М. : Прогресс, 1989. – 312 с.
2. Нідзельська Ю. М. Стереотипізація євреїв в сучасній англійській мові / Ю.М. Нідзельська // Вісник Житомирського державного університету імені І. Я. Франка. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2011. – Вип. 56. – С. 144–148.
3. Святюк Ю. В. Семантика та функціонування етнономінацій у сучасній англійській мові: дис. ... на здобуття ступеня канд. філолог. наук.: 10.02.04. / Ю. В. Святюк. – К., 2005. – 257 с.
4. Davies, Christie 1990. Ethnic Humor Around the World: A Comparative Analysis. Bloomington: Indiana University Press. 1990- 404 p.
5. Harap L. The Image of the Jew in American Literature: from Early Republic to Mass Immigration / L. Harap, M. Schappes, L. Schiff. – Syracuse University Press, 2003. – 616 p.
6. Harry Leichte's Jewish Humor [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.haruth.com/jhumor/catskill_humor.htm].
7. Sholem Aleichem Tevye the Dairyman and the Railroad Stories; [translated from the Yiddish with an Introduction by H. Halkin] / Sholem Aleichem. – N.Y. : Schocken Books, 1987. – 309 p.
8. Telushkin J. Jewish Humor What the Best Jewish Jokes Say About the Jews / J. Telushkin. – Perennial: An imprint of Harper Collins Publishers, 2002. – 237 p.

ОСОБЛИВОСТІ КОЛІРНОГО СИМВОЛІЗМУ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ КОЛЬОРЕМ У СКЛАДІ АНГЛОМОВНИХ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ

Перш за все, зазначимо, що поняття символу і сьогодні залишається остаточно невизначеним. Саме це породжує багатоаспектність у тлумаченнях у різних галузях знань, у мовознавстві зокрема. Колір як вагомий транслятор символічних значень на разі привертає увагу багатьох науковців, що головним чином зумовлює актуальність представленого дослідження поряд із вживанням кольорів у фразеологічних конструкціях (І. Голумбовська, А. Кунін, Ю. Лотман, В. Телія, С. Термінасова). *Об'єктом* цієї роботи є специфічний характер колірної символіки та кольори як елементи фразеологізмів в англійській мові. *Предмет* – поняття символу, фразеологізму, смисловий потенціал кольором, основні типи колірної символіки та варіанти перекладу ФО. *Мета* роботи проаналізувати особливості перекладу фразеологізмів з елементами кольорів, висвітлити специфічне символічне наповнення кольорів.

Таким чином, *символ* варто розуміти як знак, сутність, яка означає іншу сутність. Знаком можуть виступати об'єкт, зображення, що заміщує собою інше поняття використовуючи для цього асоціацію, подібність або домовленість (наприклад, матеріальний об'єкт може використовуватись для позначення абстрактного поняття) [3, с. 11]. Крім того, варто зазначити, що символ є закодованим у контекстах багатьох культур, тому отримує різний смисл. Його розуміють як знак, в якому первинний смисл виступає формою для вторинного. Таким чином, символ співвідносять зі змістом тієї культурної інформації, яку передає [5, с. 39]. Варто зазначити, що один і той самий символ може мати багато смислів. Таким чином, можливо виокремити його характеристики: *образність*,

мотивованість, комплексність змісту, розмитість меж значень та архетиповість.

Викликає зацікавленість у лінгвістів той факт, що часто символами стають позначення кольорів [1; 2; 6]. Проведені дослідження у цій сфері вказують, що за колір у людини відповідають 10 пігментних генів, які складають певний набір. Тому дві особи можуть дивитися на один і той самий предмет, але сприймати його колір по-різному. Поняття про кольори, слова, які виражають ці поняття, зв'язок між поняттями і словами залежать від різних систем головного мозку [5, с. 41].

Найбільш часто використовуються так звані «основні кольори», до яких відносять *білий, чорний, червоний, синій, зелений, жовтий і фіолетовий*. Водночас можна виділити три основних типи *колірної символіки*: 1) колір сам по собі (тобто ізольовано від інших кольорів і форм) є першим різновидом колірного символу, що відрізняється багатозначністю, суперечливістю; 2) кольорове поєднання, що містить два і більше кольорів, що складають символічне ціле, сенс якого зводиться від суми значень окремо взятих кольорів; 3) поєднання кольору і форми власне представляє третій тип колірного символу – символіка кольорових форм, як абстрактних геометричних фігур, так і конкретних фізичних предметів, наприклад, символіка дорогоцінних каменів [7, с. 47]. Важливим аспектом вважаємо те, що кольори здатні впливати на людей по-різному, в залежності від їх національної належності. Сприйняття особою кольору є певним чином неусвідомленим процесом, тому особливе поєднання кольорів спонукає до дій. Таким чином, можна стверджувати, що кольоронім *black* є семантично негативним і в поєднанні з іншими лексемами не змінює своєї конотації. Варто зазначити, що не завжди в укр. варіанті зберігається колірний компонент, як-от: *devil is not so black as he is painted* – не так страшний чорт, як його малюють. У такому контексті кольоронім відсутній, але його негативне значення відображається прикметником *страшний*. До складу деяких словосполучень лексема *black* увійшла у непрямому значенні. Набувають виразності наступні значення лексеми *black*: *a black year* (чорний рік,

нещасливий), *a black day* (чорний день); *to look black*, що має значення похмурий). У даному випадку відіграє роль психологічне трактування чорного кольору, який, несе на собі відбиток смерті, скорботи. До того ж, відомими є сталі словосполучення *the Black Death*, чорна смерть, епідемія чуми у Європі в 14 ст. та *to have the black dog on one's back* – хандрити [2, с. 205, 218]. Для англійської мови типовим є співвіднесення чорного кольору з чим-небудь поганим, а білого – з хорошим. Складені номінативні групи з прикметником *black* мають негативні конотації, у цих випадках *black sheep* (чорна вівця), *black market* (чорний ринок), *blackmail* (шантаж) *black* асоціюється зі злом [6; 5].

Так, незважаючи на первинний позитивний символізм кольороніма *white*, що асоціюється з чистотою, невинністю та свіжістю, цей колір має неоднозначні тлумачення, згадаймо про ФО *white slave* (дівчина, яку експлуатує хазяїн), *white-slave traffic* (торгівля живим товаром). Крім того, *white* – колір миру (*white dove*). Навіть тоді, коли *white* сполучається з іменником, який позначає дещо погане, *white* покращує негативне значення останнього: *white lie* – неправда заради порятунку [5, с. 42; 6].

В мовленні функціонують переосмислені ФО, в яких кольоронім *blue* не має власної семантики, а увиразнює значення самого фразеологізму, наприклад, це такі фразеологізми: *to turn the air blue* (дуже лаятися); *by all that's blue!* (хай йому чорт!). Цей приклад є вигуком, містить колірний елемент, що підсилює негативне емоційне забарвлення висловлювання. Для англomовного етносу синій колір асоціюється з негативними емоційними станами. В такому випадку очевидним є вибір кольороніму *blue* для вигуку, щоб виразити небажання з чимось боротися або прокльони. До того ж, в Англо-російському словнику А. Куніна зафіксовано інші вживання ФО із цією складовою *blue devils* – туга, меланхолія; *a blue fit* – удар, потрясіння; *sing the blues* – скаржитися на свою долю; *blue fear* – паніка [2, с. 209, 282, 93].

Варто зазначити, що яскраво наділеним символічним змістом є кольоронім *red*, який набуває значення святковості, радості, наприклад, *red-letter day*; того, що кидається у вічі, *to paint smth. red* (зображати щось у яскравій сенсаційній

LITTERA SCRIPTA MANET

формі), що крім ознаки кольору містить конотації яскравості. З іншого боку, вказаний колір може слугувати символом кохання, *red roses*. Така ФО, як: *the red cock will crow in his house* [2, с. 159] має значення того, що особу, її дім, підпалять, звідси англ.: *red cock* (пожежа), що перекладають укр. *пустити червоного півня*. Вживання кольороніма *червоний* є виправданим, вогонь є червоним, що стосується лексеми *cock*, такий вибір можна пояснити тим, що форма вогню нагадує гребінь півня.

Green як один з основних кольорів заздрощів в межах англомовної картини світу зустрічається у таких ФО: *green with envy*, тобто готовий лопнути від заздрощів, *to look through green glasses*, *green-eyed monster*, ревнувати. Крім того, у сполученнях *green goods* (фальшиві гроші) та *green goods man* (фальшивомонетник) зелений колір пов'язаний з зеленим кольором банкнот, а влада грошей це, відповідно, *green power*. Зелений як символ дозволу, є складовою частиною фраземи *the green light* [6, 2].

У англомовному суспільстві кольоронім *yellow* здебільшого позначає негативні явища. Це можна пояснити трагічними подіями історії, наприклад, епідемії пропасниці. Вибір даного кольору є логічним, адже під час хвороби (*yellow fever*) тіло людини набувало жовтого кольору, на будинках були сигнальні жовті прапори. Вживання цього кольороніму спостерігають у прикладах: *yellow journal* (бульварний журнал), *yellow journalism* (бульварна преса), яке не є випадковим, тому що бульварні журнали друкували використовуючи неякісний жовтуватий папір. Також функціонує фразеологізм *yellow streak*, який імплікує боягузництво.

Як було згадано, кольори функціонують у складі фразеологізмів. Так, *фразеологізмом* називають стійку, нарізно оформлену відтворювану одиницю мови, яка наділена цілісним значенням і здатна сполучатися з іншими словами, вона може вступати з іншими одиницями мови в складні смислові та граматичні зв'язки. Основним засобом творення нових значень ФО є фразеологічне переосмислення – це повне/часткове образне перетворення значення прототипу

фразеологізму, яке базується на семантичному зміщенні. Найважливіші типи переосмислення – порівняння, метафора та метонімія [4, с.11].

З точки зору відповідності, основні варіанти перекладу ФО варто поділяти на три групи: 1) ФО має в МП точний, не залежно від контексту повноцінний аналог; 2) ФО можна передати при перекладі з частковою відповідністю, звичайно з деякими відмінностями від повноцінного перекладу; 3) ФО не має в МП еквівалентів та аналогів. Як правило, перекладаючи фразеологізми англійської мови українською з використанням кольоронімів вживається точний відповідник лексеми на позначення кольору, наприклад: *black as coal* – чорний як вугілля; *black ingratitude* – чорна невдячність; *red as blood* – червоний як кров; *Red Cross* – Червоний Хрест; *Red Book* – Червона книга; *like a red rag to a bull* – як червона ганчірка для бика; *as red as a lobster* – червоний, як рак; *blue blood* – блакитна кров; *white flag* – білий прапор; *a white crow* – біла ворона [2, с. 186, 98, 624, 90].

До другої групи фразеологізмів відносяться часткові еквіваленти, які мають подібні значення, але у них інший різновид образності внутрішньої форми. Вказані еквіваленти іноді називаються відносними фразеологічними еквівалентами. Вони відрізняються у МО певними показниками: *синонімічними компонентами, незначними змінами форми, зміною синтаксичної будови, іншою морфологічною сполучуваністю*. Наприклад: *paint a black picture* – в чорному кольорі; *be in a black book* – чорний список; *yellow belly* – жовтороте пташеня; *golden opportunity* – блискуча можливість; *kill the goose that laid/lays golden eggs* – вбити курку, що несе золоті яйця; *black diamonds* – чорне золото; *red as a cherry* – кров з молоком [2, с. 211, 624].

До третьої групи відносяться безеквівалентні фразеологізми. Для їх передачі іншою мовою застосовувати нефразеологічні способи перекладу. Отже, нефразеологічний переклад передає дану ФО за допомогою лексичних, а не фразеологічних засобів мови перекладу. Такий спосіб передачі змісту фразеологізмів поширений тоді, коли жоден із фразеологічних еквівалентів використати неможна. При цьому з'являються певні втрати образності,

експресивності, конотації. Варто розглянути такий приклад, з англ. мови *the grass is always greener on the other side of the hill* можна перекласти майже дослівно, отримати осмислене прислів'я: *трава завжди зеленіша з іншого боку пагорбу*. Таким чином, описовий переклад ФО зводиться до перекладу не самого фразеологізму, а до його тлумачення. Це може бути пояснення, порівняння, опис, усі засоби, що передають в короткій формі зміст певної ФО. Варто розглянути наступні приклади: *be in the black* – бути в прибутку; *be in the red* – бути в збитку; *to come out of the red* – випутатися із боргів; *the blue-sky law* – американський закон, який регулює продаж акцій та цінних паперів [2, с. 624, 439] та інші.

У перспективі дослідження вивчення базових символічних кольорів для окремих етносів.

СИСОК ВИКОРИСТАНИХ ЛІТЕРАТУРИ ТА ДЖЕРЕЛ

1. Голубовська І. О. Етнічні особливості мовних картин світу / І. О. Голубовська. – К. : Логос, 2004. – 284 с.
2. Кунин А. Англо-русский фразеологический словарь / А. Кунин. – Москва : Русский язык, 1984. – 942 с.
3. Лотман Ю. М. Семиосфера: культура и взрыв. Внутри мыслящих миров. Статьи. Исследования. Заметки / Ю. М. Лотман. – СПб. : Искусство, 2001. – 704 с.
4. Мокиенко В. М. Славянская фразеология / В. М. Мокиенко. – М.: Русский язык, 1989. – 98 с.
5. Нідзельська Ю. М. Актуальні проблеми лінгвокультурології / Ю. М. Нідзельська Навчально-методичний посібник. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. – 84 с.
6. Тер-Минасова С. Г. Язык и межкультурная коммуникация: Учеб. Пособие / С. Г. Тер-Минасова. – М.: Слово/Slovo, 2000. – 624 с.
7. Тернер В. Ч. Проблема цветовой классификации в примитивных культурах / В. Ч. Тернер. – М.: Семиотика, 1972. – 476 с.

СПОСОБИ ВІДТВОРЕННЯ МОДАЛЬНОСТІ В АНГЛО-УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ

На сучасному етапі розвитку мовознавства дедалі більшої популярності серед дослідників набуває тема модальності, зокрема серед науковців у галузі перекладу, що пояснюється складністю та неоднозначністю природи цього феномена. Недостатня наукова систематизація категорії модальності та способів її вираження при перекладі з англійської мови обумовлюють **актуальність** даної роботи. **Метою** статті є представлення результатів проведеного аналізу способів відтворення категорії модальності в англо-українському перекладі. Матеріалом дослідження слугує роман Дена Брауна "Інферно" в оригіналі та його український переклад Володимира Горбатька.

Модальність трактується як мовна категорія, що виражає різні види відношення висловлювання до дійсності, а також різні види суб'єктивного ставлення мовця до повідомлюваного [4, с. 303]. Відповідно до такого визначення зазвичай в змістовному плані виділяють два види модальності: об'єктивну та суб'єктивну. Об'єктивна модальність є невід'ємною ознакою будь-якого твердження та однією з категорій, що формує предикативну одиницю – речення [3, с. 215]. Суб'єктивна модальність може виражати впевненість або невпевненість, згоду або незгоду, експресивну оцінку тощо, вона є факультативною ознакою висловлювання [2, с. 180]. Традиційно категорія модальності може реалізуватися на таких мовних рівнях як фонетичний, лексичний та лексико-граматичний. Найпоширенішим способом вираження модальності у будь-яких текстах є модальні дієслова. Вони відрізняються від звичайних дієслів тим, що позначають не дії, а лише абстрактні модальні значення необхідності, доцільності, можливості, ймовірності, бажаності тощо. У

LITTERA SCRIPTA MANET

ряді випадків модальні дієслова використовуються також для вираження різних емоцій: подиву, сумніву тощо. У романі "Інферно" такий спосіб вираження модального значення є найуживанішим – 249 прикладів (66%) (див. Рис. 1). При цьому необхідно зауважити, що найчастіше у творі зустрічаються модальні дієслова *can/could*, *may/might*, які позначають інтелектуальну модальність, а саме її підвид епістемічну модальність, напр.: *Never make a promise you **cannot** keep* [5, с. 74]. – *Ніколи не давай обіцянок, які **не зможеш** виконати* [1, с. 34].; *He pondered the words scrawled beneath La Mappa – The truth can be glimpsed only through the eyes of death – and wondered if the grim saying **might** be a quote from Dante* [5, с. 289]. – *Потім замислився над словами, написаними під "Мапою пекла": "Істину можна побачити лише очима смерті" – і подумав, що це, **можливо**, цитата з Данте* [1, с. 112].

Ще одним способом реалізації модальності є модальні слова. За своїм значенням модальні слова можуть виражати твердження, припущення, а також суб'єктивну оцінку змісту висловлювання з точки зору його бажаності або небажаності, напр.: *Well, you **probably** read about him in the news recently – the Swiss billionaire Bertrand Zobrist?* [5, с. 630] – *Та ви, **напевне**, нещодавно читали про нього в новинах. Це швейцарський мільярдер Бертран Цобріст* [1, с. 232].; *Langdon eluded Brüder, he would **definitely** be moving in this direction* [5, с. 452]. – *Якщо Ленгдон утік від Брюдера, то він **неодмінно** піде в цьому напрямку* [1, с. 169]. Такий спосіб використовувався автором аналізованого роману у 106 (28%) модальних реченнях (див. Рис. 1). Варто відзначити й умовний спосіб англійського дієслова, що також є способом вираження модальності. Він вживається для позначення уявних (бажаних, передбачуваних) ситуацій, що цілком можливі за певних зусиль або обставин, а також для вираження нереальних дій, напр.: *If Zobrist has put a potential plague out there, wouldn't everyone be on the same side, working to stop its release?* [5, с. 780] – *Якби Цобріст розмістив десь неподалік вогнище потенційної епідемії чуми, то всі начебто мали б згуртуватися й намагатися це вогнище загасити, чи не так?* [1, с. 286]; *If he had a deadly disease and knew he was contagious, he wouldn't be reckless enough*

to be out infecting the world [5, с. 938]. – *Якби він знав, що хворий на невиліковну хворобу, і знав, що є заразним для оточуючих, то не був би настільки одчайдушним, щоби походжати серед людей, поширюючи хворобу в усьому світі* [1, с. 342]. Всього умовних речень у романі було представлено 14 (4%) (див. Рис. 1):

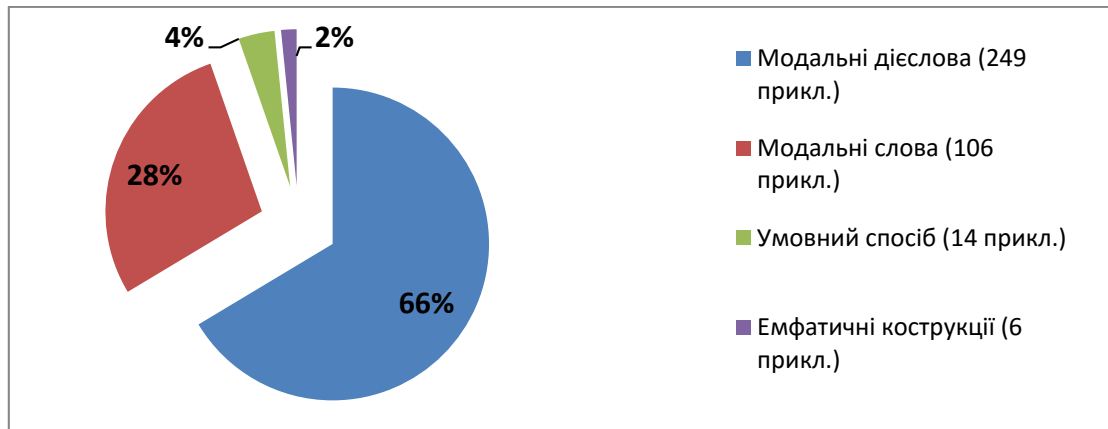

Рис.1. Частотність вживання засобів вираження модальності в англійському варіанті роману Дена Брауна "Інферно"

Аналіз усіх засобів відтворення модальності в українському варіанті роману Дена Брауна "Інферно" показав, що для перекладу цієї категорії було використано низку способів: відтворення модальних слів чи конструкцій за допомогою українського відповідника; переклад модальних одиниць з використанням трансформації вилучення або компресії; використання українських вставних слів для відтворення англійських модальних дієслів; застосування трансформації декомпресії при перекладі модальності переважно шляхом додавання часток та підсилювальних слів української мови; антонімічний переклад (позитивація та негативація); використання перекладацького прийому смислового розвитку.

У ході проведеного дослідження було встановлено, що найбільш уживаним методом відтворення модальності в українському перекладі роману виявився спосіб з пошуком та застосуванням еквіваленту, напр.: *His Inferno terrified the faithful for centuries, and **no doubt** tripled church attendance among the fearful* [5, с. 303]. – *Його "Пекло" лякало віруючих сторіччями і, **без сумніву**, потроїло відвідуваність церкви тими, кого переповнював страх* [1, с. 117].; *Tubes*

LITTERA SCRIPTA MANET

*like this **can** be opened only by a specified individual* [5, с. 177]. – Такі рурки **може** відкрити лише конкретна особа [1, с. 71]. Частота використання такого методу становить 216 (58%) прикладів від усієї кількості аналізованих модальних конструкцій твору (див. Рис. 2).

Майже удвічі поступається першому способу трансформація вилучення. У більшості випадків компресія застосовується при перекладі таких модальних дієслів як *could/can, may/might, should/shall*, оскільки досить часто в англійській мові вищезазначені лексичні одиниці використовуються в тих контекстах, які при їх дослівному перекладі суперечать нормам української мови, напр.: *He **could** hear several groans as people absorbed the various horrors taking place in the funnelshaped subterranean cavern* [5, с. 304]. – Він почув, як дехто аж застогнав, забачивши всілякі жахіття, що коїлися в лійкоподібній підземній порожнині [1, с. 118].; *Exhaling, Langdon turned to shine the light for Sienna and also offer any coaxing words she **might** need* [5, с. 710]. – Ленгдон полегшено зітхнув і повернувся присвітити ліхтариком для Сієнни й сказати їй кілька заспокійливих слів [1, с. 261].; *Seek and ye **shall** find. I was having a nightmare* [5, с. 47]. – Шукай – і знайдеш. Мені наснився кошмар [1, с. 23]. Трансформація вилучення була представлена 116 (31%) прикладами (див. Рис. 2). Наступним методом за частотою використання виявився переклад категорії модальності, переважно модальних дієслів, за допомогою вставних слів або виразів, що мають наближене модальне значення до оригінального вислову. Використання такого методу відтворення модальних значень пояснюється тим, що в англійській мові переважають дієслівні конструкції, а в українській мові навпаки, домінують іменні частини мови: *He pondered the words scrawled beneath La Mappa – The truth can be glimpsed only through the eyes of death – and wondered if the grim saying **might** be a quote from Dante* [5, с. 289]. – Потім замислився над словами, написаними під "Мапою пекла": "Істину можна побачити лише очима смерті" – і подумав, що це, **можливо**, цитата з Данте [1, с. 112].; *Yes, but you **might** be interested to hear about this* [5, с. 602]. – Так, туди, але, **можливо**, вам буде цікаво послухати ось про що... [1, с. 222]. Прикладів вищезазначеного способу

перекладу модальності в українському варіанті роману налічується 25 (7%) (див. Рис. 2). Частота використання останніх трьох трансформацій є відносно низькою. Прикладів із застосуванням декомпресії виявилось всього 8 (2%) (див. Рис. 2). Такий спосіб перекладач використовує для того, щоб не порушити цілісність речення мови оригіналу та відтворити модальність якомога природнішим для української мови набором лексики, напр.: *If a lagoon is subterranean, it **couldn't** reflect the sky. But does Venice have subterranean lagoons?* [5, с. 1002] – *Якщо ця лагуна є підземною, то вона, **звісно**, не **здатна** віддзеркалювати зірки. Але хіба у Венеції є підземні лагуни?* [1, с. 366].

До антонімічного перекладу перекладач вдався лише у 6 випадках (1%) (див. Рис. 2), напр.: *But there **might** be a different way to get out of here* [5, с. 435]. – *А тут **немає** іншого виходу?* [1, с. 164]. Найменш уживаною у процесі аналізу виявилася трансформація модуляція. Цей спосіб використовувався перекладачем для якомога кращого збереження змісту та емоційної наповненості оригінального висловлювання, напр.: *He fished the projector out of his jacket pocket and shook it as best as he **could in the close quarters*** [5, с. 330]. – *Він витягнув із кишені проектор і струснув його настільки сильно, **наскільки це дозволяв тісний простір*** [1, с. 127]. Прийом смислового розвитку зустрічається у романі у 4 (1%) прикладах (див. Рис. 2).:

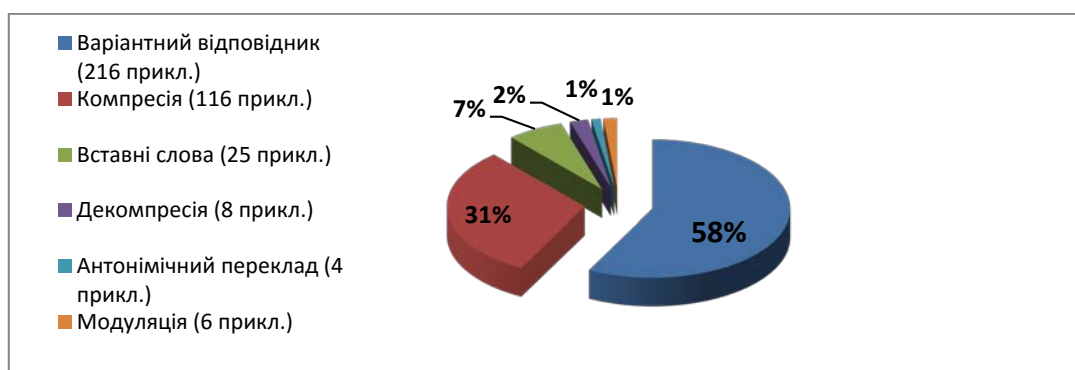

Рис.2. Частотність використання способів перекладу модальності у романі Дена Брауна "Інферно"

Проведений аналіз дозволяє зробити висновок, що у переважній більшості випадків, відтворюючи категорію модальності, перекладач керується такими факторами, як наявність в українській мові абсолютного еквіваленту

англійському модальному слову або виразу; можливість або неможливість адекватно перекласти ту чи іншу фразу, зберігши модальне значення; початковий задум автора та відповідність перекладу усім нормам української літературної мови.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Браун Д. Інферно: роман / Ден Браун; переклад з англ. В. Горбатька. – Харків: Книжковий клуб "Клуб сімейного дозвілля", 2013. – 608 с.
2. Почепцов Г. Г. Прагматические аспекты изучения предложения и текста / Г. Г. Почепцов. – К.: КГПИИЯ, 1993. – 212 с.
3. Шахматов А. А. Синтаксис русского языка / А. А. Шахматов. – Ленинград, 1991. – 484 с.
4. Языкознание: большой энциклопедический словарь / Под ред. В. Н. Ярцевой. – 2-е изд. – М., 2000. – 668 с.
5. Dan Brown Inferno [Electronic Resource]. – Mode of access: – URL: <http://www.readanybook.com/ebook/inferno-565107>. – Title from the screen.

Лєскова К. І.

*Науковий керівник: доктор філологічних наук,
професор Т.Г.Кияк*

АКРОНІМІЗАЦІЯ МЕДИЧНИХ ТЕРМІНІВ ЯК ОДИН ІЗ ШЛЯХІВ МОВНОЇ МАНІФЕСТАЦІЇ ТЕРМІНОКОНЦЕПТУ ЛІКАР В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Сучасне термінознавство характеризується тісним зв'язком і взаємодією з актуальними напрямками наукового пізнання. Новітні термінознавчі праці вітчизняних та зарубіжних вчених присвячені дослідженню природи терміна в контексті теорії дискурсу, когнітивістики, фрейм-аналізу, соціальної епістемології тощо [1; 2; 4; 6]. Актуальність даного дослідження підтверджується

неабияким інтересом з боку світової наукової громади - терміни трактуються як вербалізовані ярлики (labels), що корелюють з певними термінологічними концептами [8]. Вперше ввела та обґрунтувала метатермін “терміноконцепт” Савінова Н.В., під яким вона пропонує розуміти лінгвістичний концепт в умовах його термінологічного використання, що передбачає процеси об’єктивізації, репрезентації та екстеріоризації розумового змісту [5: 164-169].

Морфологічна деривація в англійській терміносистемі медицини представлена у своїх основних різновидах: афіксації, осново- і словоскладанні та аббревіації.

Одним з найбільш поширених способів термінотворення в терміносистемі медицини сучасної англійської мови є *аббревіація*, і насамперед, акронімізація.. В зв’язку з особливою схильністю англійської мови до компресії, економії мовних ресурсів, спрощенню граматичних конструкцій, в терміносистемі англійської медицини проявляється розвинена система аббревіації та широкі перспективи для її подальшого розвитку.

Загальноприйнятим є поділ аббревіатур на три великі групи: графічні, лексичні та синтаксичні.

Серед графічних аббревіатур вирізняють загальновідомі, але функціонально обмежені рамками напівофіційної медичної документації, наприклад: *T.S.T.H.* “*too sick to send home*” не повністю одужавший для відправлення зі стаціонару додому; *H.B.D.* “*has been drinking*” хворий на алкоголізм; *G.O.N.* “*God only knows*” лише Богу відомо.

Абревіатури латинського походження розповсюджені як в офіційній письмовій, так і в неофіційній мові медичних спеціалістів. Відокремлені вони ще й тому, що латинські прототипи більшості аббревіатур цілковито забуті, тому їх справедливо можна вважати «умовними позначеннями» деяких англійських термінів. Очевидним є той факт, що якщо в письмовій підмоді медицини даний клас скорочень відноситься до розряду графічних, то в професійній розмовній мові це «лексичні аббревіатури, які знаходять широке застосування й за своєю сутністю не відрізняються від інших лексичних аббревіатур».

LITTERA SCRIPTA MANET

Даний клас представлений такими аббревіатурами, як: *a.c.* “*ante cibum, before meals*” ‘перед їжею’; *b.i.d.* “*bis in die, twice a day*” ‘двічі в день’; *p.o.* “*per os, orally*” ‘для внутрішнього застосування’ та ін.

Можна простежити таке цікаве явище, як лексикалізація графічної аббревіатури. При цьому в неї з’являється власна вимова, або алфавітна або звукова (*BP* “*blood pressure*” ‘кров’яний тиск’, *GP* “*general practitioner*” ‘лікар загальної практики’, *GB* “*gallbladder*” ‘жовчний міхур’, *OD* “*occupational disease*” ‘професійне захворювання’). В результаті цього виникають акроніми (*AIMES*, *JAMA* – назви медичних журналів). Дуже часто алфавітний спосіб вимови знаходить відображення в орфографічному оформленні: *Bee-pee* “*blood pressure*”; *Geepee* “*general practitioner*”.

В результаті лексикалізації аббревіатура набуває «власну формотворчу парадигму і не відрізняється в цьому сенсі від звичайного слова». Наприклад, *OD* – *ODs* “*patients with overdosage of some drug*” ‘пацієнти з передозуванням лікарського препарату’.

Лексикалізована аббревіатура може слугувати основою для наступних актів словотворення: *FACP* – *facper* “*Fellow of the American College of Physicians*” ‘член Американської Колегії Терапевтів’.

Широке розповсюдження в наш час отримують так звані омоакроніми, тобто акроніми, омонімічні звичайним словам: *HEAR* “*hospital emergency ambulance radio*” ‘рація лікарняної карети швидкої допомоги’ та *to hear* ‘чути’.

Ще один цікавий і неоднорідний клас лексичних скорочень – це усічення. Традиційно виділяють усічення, сформовані шляхом апокопи (усічення останнього елемента слова), афери́зи (усічення першого елемента) та синкопи (випадання звуків або літер всередині слова).

Найбільш продуктивним типом усічення є апокопа. Однак, вона характерна для розмовної мови, творячи стилістично понижені скорочені одиниці в сучасній англійській розмовній медичній мові.

Апокопні скорочення можуть виступати в чистому вигляді (неускладнені усічення) *chem(istry)*; *biol(ogy)*; *op(eration)* або ускладнюватись суфіксацією

(ускладнені усічення) *bact* + *y* (← *bacteriology*); *trach* + *y* (← *tracheal*). Іноді можливі обидва варіанти: *bact(eriological)* та *bacty* з тим самим значенням. Серед апокопних скорочень часто зустрічаються омонімічні скорочення: *mono* (← *mononucleosis* ‘мононуклеоз’) або (← *monozygotic* ‘монозиготний’). Складність розуміння апокопи полягає в тому, що разом із закінченням відсікається граматична інформація про слово, і тому потрібен контекст, щоб зрозуміти, яке з одно корінних слів використовує мовець: *chem(istry? ist?)*; *bact(eriological? eriology?)*.

Усічення з афезою зустрічаються в науковій літературі й мові медичних спеціалістів вкрай рідко. Тому афеза є менш продуктивним типом усічення. Серед афезних усічень також зустрічаються омоніми, хоча вони є нечисленними: *(micro)scope*, *(broncho)scope*, *(cysto)scope* тощо. В таких випадках для уточнення значення слід орієнтуватись на область медицини, яка надає контекст.

З кінця минулого століття збільшується популярність усічень, утворених за допомогою синкопи: *polysome* (← *polyrybosome*) – ‘полірибосома’; *scoline* (← *succinylcho-line*) – ‘м’язовий релаксant’; *dopamine* (← *dihydroxyphenylethylamine*) ‘допамін’ (назва гормону).

Досить цікавим є клас усічень, утворених на основі словосполучення. Це може бути як усічення кожного компонента: *bat fat* (← *battle fatigue*) ‘невроз військового часу’; *pharm chem* (← *pharmaceutical chemistry*) ‘фармакологічна хімія’, так і усічення одного з компонентів з повним опущенням другого: *hype* (← *hypodermic syringe*) ‘шприц для підшкірних ін’єкцій’; *duo* (← *duodenal ulcer*) ‘виразка дванадцятипалої кишки’; *rehab* (← *rehabilitation centre*) ‘центр реабілітації’.

Трапляється, що при усіченні першого компонента, другий функціонує в повній формі: *cat(arrhal) fever* ‘катаральна лихоманка’; *trach(eal) tube* ‘трахейна трубка’.

Також, група синтаксичних скорочень представлена еліптичними аббревіатурами. Еліпс характеризується опущенням одного з компонентів

LITTERA SCRIPTA MANET

словосполучення. Еліпсу зазвичай піддаються атрибутивні словосполучення. Однак тут можливі два варіанта. В першому випадку відбувається опущення іменника та субстантивація прикметника. При цьому значення всього словосполучення конденсується в атрибуті: *abdominal (N)* (← *abdominal case*) ‘захворювання органу черевної порожнини’; *central (N)* (← *Central Emergency*) ‘Головний пункт швидкої медичної допомоги’.

Доказом переходу прикметника до розряду іменників є набуття ним усіх ознак іменника, наприклад, закінчень: *vitals* (← *vital signs* (temperature, pulse, respiration)) ‘життєво важливі показники стану здоров’я’.

В другому випадку носієм конденсованої семантики виступає іменник: *cord* ← *spinal cord*; *section* ← *Cesarean section* *кесарів розтин*.

Еліпсу піддаються також сполучення іменників: *tonsil* (← *tonsil operation*) ‘видалення гланд’; *Zondek* (← *Zondek test*) ‘тест Зондека’.

Таким чином, ми з’ясували, що майже всі різновиди аббревіації є продуктивними при вербалізації терміноконцепту ЛІКАР, однак акроніми ще й демонструють омонімічність звичайним словам. Все це зумовлюється насамперед потребами мовної економії, прагненням уникнути громіздких термінів, які ускладнюють як письмові тексти, так і усне наукове спілкування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Алексеева О.В. Когнитивные аспекты диахронического исследования терминологии строительных материалов: Автореф. Дис... канд. филол. наук. – М., 1994. – 22 с.
2. Володина М.Н. Когнитивно-информационная природа термина. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 2000. – 128 с.
3. Буянова Л.Ю. Терминологическая деривация в языке науки: когнитивность, семиотичность, функциональность : монография / Л.Ю. Буянова. – 2-е изд., стереотип. – М.: ФЛИНТА, 2011. – С. 238

4. Кияк Т. Р. Мовна картина світу нації та міжкультурна комунікація. // Наукові записки. – Випуск 126. – Серія: Філологічні науки (мовознавство) – Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2014. – 606 с. 17-22

5. Савинова Н. В. Структура терминоконцепта "перевод". // Вестник Пятигорского государственного лингвистического университета. – 2011. – N 2, ч. 1. – С. 164-169

6. Cabré Maria Teresa. 2003. Theories of terminology: Their description, prescription and explanation. Terminology 9, no. 2 (January). 2003. – P. 163-199

7. Faber Pamela. A Cognitive Linguistics View of Terminology and Specialized Language. Berlin/Boston: de Gruyter. 2012. – 307 p.

Мелконян Д. А.

Науковий керівник: кандидат філологічних наук,

доцент А. В. Зорницький

НОВІТНІ ТЕНДЕНЦІЇ В СИСТЕМІ СЛОВОСКЛАДАННЯ СУЧАСНОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ (НА МАТЕРІАЛІ ПУБЛІЦИСТИЧНИХ ТЕКСТІВ)

Словоскладання – один із найважливіших засобів збагачення мови. Воно є одним із найдавніших способів словотвору, що зберіг в англійській мові продуктивність і на сучасному етапі його розвитку. Завдяки йому, мова поповнює свій словниковий склад й удосконалює свій устрій.

Для лінгвістичних досліджень останніх десятиріч характерним є зростання інтересу до вивчення текстів масової комунікації. Публіцистичний текст у будь-якій країні світу – складне й багатогранне явище не тільки соціально-економічної, а й мовної дійсності. Важко заперечувати той факт, що мас-медіа у наш час активно впливає на розвиток сучасної англійської мови. Такий факт не може залишити розвиток публіцистики як мовного явища без уваги вчених-лінгвістів.

Актуальність даного дослідження зумовлена підвищеним інтересом сучасної композитології до аналізу міжрівневих структурно-складних одиниць на фоні автономізації словоскладання в функціональному плані, орієнтованим не лише на вивчення структурно-семантичних, але й стилістичних особливостей. Чимало вчених здійснювали спроби опису складних слів. Розвиток словоскладання простежується в напрямі збільшення діапазону реалізації його можливостей за рахунок розширення рамок нормативності та стандартності. Зростає роль комплексних способів породження інновацій, що свідчить про ускладнення когнітивних та ономасіологічних процесів (Ю. А. Зацний). В останні десятиріччя нові завдання та проблеми, а також шляхи їх вирішення привнесла когнітивна наука (В. В. Петров, В. І. Герасимов, В. З. Дем'янков, R. W. Langacker та ін.), під впливом якої особливо інтенсивно проходить становлення нової парадигми знань у розвитку словотворення (О. С. Кубрякова, М. М. Полюжин М. Н. Башкуєва, Н. В. Квартич та ін.).

Метою нашого дослідження є опис способів утворення та семантики складних лексичних одиниць у сучасній англomовній публіцистиці. Для цього ми спробуємо вирішити такі завдання: виявити основні особливості вживання складних лексичних одиниць у сучасних публіцистичних текстах англійської мови, описати семантику складних лексичних одиниць різних типів, виокремити нові або мало досліджуванні типи складних лексичних утворень.

У фокусі нашого дослідження знаходиться публіцистичний текст, у якому спостерігається наявність великої кількості складних слів. До найголовніших функцій публіцистичного стилю відносяться інформаційна і впливова. І хоча усі стилі мови мають інформаційну функцію [3, с. 155], особливістю інформаційної функції у публіцистичному стилі є характер інформації, її походження та адресат.

Вибір складних слів і конверсивів в якості об'єкта дослідження зумовлений низкою особливостей смислової і формальної структури цих безафіксальних похідних (компресія, підвищена в порівнянні з простим словом

інформативність, подвійна референція), що сприяють реалізації специфічних рис мови газети як функціонального стилю.

В якості матеріалу використовуються короткі інформаційні повідомлення, заголовки, інформаційні статті англійських газет різної соціальної орієнтації: The Time (T), Morning Star (MS), Daily Mail (DM), Sunday Express (SEx).

Характерною рисою інформаційної функції публіцистичних текстів є те, що їхні автори вважають за необхідне інформувати якомога ширшу аудиторію про найбільш актуальні для суспільства проблеми і про авторський погляд на ці проблеми [4, с.282]. Саме цій меті і служить використання складних слів, які є засобом спілкування в режимі мовної економії. Наочним прикладом мовної економії в газеті є складні слова, утворені за моделлю **n + РП**.

Closure-threatened miners ... (MS). Поп: miners who were threatened by the closure (of the mine).

Як зазначалось в деяких дослідженнях, на основі аналізу функціональних рис мовних одиниць у мовленні виявлена продуктивність словоскладання, причому схильність англійського словотворення до композитних утворень пояснюється аналітизмом структури цієї мови [6 с. 154]. Таким чином, на сучасному етапі до поширених способів словотворення увійшло словоскладання. За таким типом словотворення з'являються нові слова, комбінуючи дві або більше основи. Потреба у нових найменувань реалізується за допомогою комбінацій існуючих слів, а це вважається точним і образним способом передачі інформації.

Традиційно виділяються три типи словоскладання: нейтральний, морфологічний і синтаксичний. В **нейтральному** словоскладанні процес приєднання основ здійснюється без будь-якого елементу, інколи лише через дефіс. В деяких випадках одна із основ – скорочена. Проаналізувавши складні слова досліджувального матеріалу, можемо стверджувати, що такий тип словоскладання найпоширеніший у публіцистичних текстах, особливо це іменники і прикметники, які характеризувались нейтральним типом

LITTERA SCRIPTA MANET

словоскладання: **amalgamate, answerphone, backdate, backhander, checklist, headquarters, a quasi-contract, short-term, tax-free, overseas, forcemajeure, taxpayer, highlight, framework, safeguarding.**

За **морфологічним** типом нове слово будується за допомогою двох основ і голосної або приголосної між ними. Такий тип не характеризується продуктивністю, хоча саме в публіцистиці можна зустріти багато випадків використання даного типу словоскладення: **spokesman, salesman, salesmanship, tradesman, tradesperson.**

Слова **синтаксичного** типу словоскладення утворюються із сегментів мовлення і можуть містити артиклі, прийменники, прислівники. Такі “синтаксичні” складні слова зберігають у своїй структурі ознаки синтагматичних відносин. Синтаксичний тип словотворення є типовим для англійської мови і широко представлений в сфері публіцистики саме в іменниках і прикметниках: **above-the line – (adj), across-the board – (adj), work-to- rule (n), as-needed (adj), out-of-pocket (adj).**

З точки зору семантичних відношень між елементами складного слова можна виділити складні слова зіпдрядним зв’язком компонентів, в яких один елемент є головним, а інший стоїть у функції додатку, означення, або обставини: **tax-payer, framework, short-term, tax-free, counterparts** [3, с. 43].

Деякі слова є прикладом новоутворень, значення яких є сумою значень складових елементів. При утворення таких нових лексичних одиниць не відбулося семантичного зсуву її складових частин: **short-term** – короткостроковий, **tax-free** – вільний від сплати податків, **as-needed** – як потрібний, **overseas** – заморський, закордонний, **checklist** – список найменувань, які слід перевірити.

Складні слова можуть бути екзоцентричними та ендоцентричними, в залежності від того, чи може загальне значення складного слова ідентифікується з одним із його компонентів. Якщо значення складного слова ідентифікується з одним із його компонентів, таке слово називається ендоцентричне, якщо ні – екзоцентричним [3, с. 44], тому до ендоцентричних віднесемо такі слова: **short-**

term, tax-free, as-needed, salesman, overseas, checklist і, відповідно, до екзоцентричних: **counterpart, highlight, a quasi-contrace, windfall**.

Складні слова в масових газетах експресивні і образні через їхню участь у стилістичних прийомах або утворенні складних слів на основі стилістичних прийомів. Саме в текстах масових газет головним чином зустрічаються складні слова, засновані на метафорі, каламбурі, алюзії, порівнянні. Необхідно відзначити, що образність в газетних повідомленнях має суто оціночну спрямованість, тобто є засобом вираження ставлення автора. Наприклад:

It said that Mr. Kissinger lacked any credibility for Latin Americans as he was "the author of the destruction of democracy in Chile and Pinochet's godfather ". (MS).

У наведеному прикладі складне слово **godfather**, очевидно, містить алюзію на роман "The Godfather" і висловлює негативну оцінку шляхом встановлення асоціацій між Кіссінджером і керівником організації мафіозі. Газета Daily Mail, що характеризує діяльність кабінету Тетчер, містить цілий ряд складних слів-метафор. Наприклад:

Swift initiatives on long-term sentences for police killers, drug supplies and the law on picketing (at the start of the Warrington trouble) have shown smart political footwork (DM). Cp.: Footwork - manner of using the feet, eg in boxing, dancing.

Тут складне слово набуває метафоричного значення, позначаючи безглуздість показною політичної активності кабінету М. Тетчер, і висловлює негативну оцінку цієї діяльності.

У сучасній лінгвістиці словоскладання може бути представлено складанням двох основ, написаних разом, або через дефіс. Різноманітні форми страйкового руху викликали появу численних назв для багатьох видів страйків: **lockout, sit-down, stay-down, walk-out, back-in, stay-in, sit-in, work-in** та ін

У виборі лексики для заголовків відбивається зв'язок між мовою і екстралінгвістичними факторами, що виявляється в прагненні використовувати неологізми, що створюються для даного випадку. Як правило, такі неологізми не фіксуються в словниках, але утворюються за певними моделями.

У заголовках можна знайти неологізми, утворені за аналогією з уже ввійшли в мову словами і стійкими словосполученнями, наприклад: **pottery workers** (за аналогією з *farm workers*), **job-drain** (по аналогією з *brain-drain*). Існують неологізми жартівливого типу: **lillo-girl** 'телефоністка', **docker-ville** 'територія доків'.

Отже, подальше дослідження композитних номінацій вимагає розробки нової класифікації, яка буде описувати композити, які раніше не були розглянуті вченими. Характерною особливістю англійської є постійна тенденція до скорочення семантичного образу, створення коротких семантичних форм для передачі складного образу. Велику роль у цьому процесі відіграє основоскладання як один із найпродуктивніших способів словотвору. Перспективним є вивчення композит різних галузей життя людини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Lakoff G. *Metaphors we live by* / Lakoff G., Johnson M. – Chicago, 1980. – 153 p.
2. Андрусяк І. В. Англійські неологізми кінця ХХ століття як складова мовної картини світу: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.04 "Германські мови" / І. В. Андрусяк. – Київ, 2003. – 20 с.
3. Ульманн Ст. Семантические универсалии / Ст. Ульманн // Новое в лингвистике. – 1970. – № 5. – С. 23-34.
4. Феденева Ю. Б. Функции метафоры в политической речи / Ю. Б. Феденева // Художественный текст: структура, семантика, прагматика. – 1997. – С. 47-52.
5. Кубрякова К. С. Что такое словотвір / К. С. Кубрякова. – М.: Наука, 1965. – 78 с.
6. Левицький А. Е. Функціональний аспект неактивних типів словотворення: українсько-англійські та англо- українські паралелі / Левицький А. Е. Шелудько А. В. // Вісник Одеського нац. ун-ту ім. І. І. Мечникова. – Одеса, 2010. – № 25. – С. 149-157.

7. Мешков О. Д. Семантические аспекты словосложения английского языка / О. Д. Мешков. – М. : Наука, 1986. – 208 с.

8. Омельченко Л. Ф. Лексична семантика і структура англійських складних і складно похідних лексем із

суфіксом -er / Л. Ф. Омельченко // Вісник Житомирського держ. ун-ту. ім. Івана Франка. – Житомир, 2006. – № 27. – С. 44-49.

9. Харитончик З. А. Лексикологія англійської мови / З. А. Харитончик. – Мінськ : Вища школа, 1992. – 229 с.

Нагірняк М. М.

Науковий керівник: кандидат філологічних наук,

доцент А. В. Зорницький

ХУДОЖНЄ НОВАТОРСТВО П'ЄС ДРАМАТУРГІВ-АБСУРДИСТІВ: МОВНО-СТИЛІСТИЧНИЙ АСПЕКТ

Друга половина ХХ століття ознаменувалася виникненням нових мистецьких явищ, які по-своєму визначили культурно-історичне обличчя доби. Одним із найбільш оригінальних та цікавих з них був театр абсурду, засновниками якого стали Семюел Беккет та Ежен Йонеско, однак дуже скоро в них з'явилися однодумці: Артур Адамов, Едвард Олбі, Фернандо Аррабаль, Мануель де Педроло, Жан Жене, Гарольд Пінтер, Норман Сімпсон, Езіо д'Еріко, Діно Буззаті, Макс Фріш, Амос Кенан та ін. Варто зауважити, що всі ці автори були представниками різних країн. Багатонаціональний склад засновників та прибічників театру абсурду позначився на його популярності в Європі: в середині ХХ століття відбувається офіційна зустріч літератури та мистецтва абсурду [4, с. 20].

Вперше термін «театр абсурду» використав у 1961 році театральний критик Мартін Есслін, написавши книгу з однойменною назвою. Будучи першим теоретиком та істориком абсурду, він розпізнав зв'язок між післявоєнним світом,

LITTERA SCRIPTA MANET

який був відображений в роботах Сартра, Камю та інших філософів, і театром абсурду. Онтологізуючи та «олітературюючи» поняття абсурдного, Есслін добре відчув, що абсурд в XX столітті став цілковито необхідним не тільки індивіду, але й всьому світу, який потрапив в стан кризи («полон як природна норма»), щоб надати йому пластичності, створюючи із зруйнованих елементів нову космогонію [4, с. 21].

На перший погляд дивний у формі свого вираження, театр абсурду цілком і повністю відображав життя людини тієї епохи, окрім того він продовжує робити це і зараз. Початок XX століття, а саме дві світові війни підряд, кардинально вплинули на свідомість та світосприйняття людини, змусили переглянути свої пріоритети та цінності. Звісно, що театр абсурду, як і будь-яке інше історико-літературне явище, не виник з нічого. Його витоки можна виявити в теоретичній та практичній діяльності представників таких естетичних рухів початку XX століття, як сюрреалізм, дадаїзм, експресіонізм та футуризм; він увібрав в себе елементи античного театру пантоміми, епічного бурлеску, італійської комедії масок («*commedia dell'arte*»), клоунади, мюзик-холу, комедій Ч. Чапліна тощо [1]. Саме тому драми абсурду набули інноваційної форми, яка заперечувала всі можливі закони, правила та канони «класичної», «традиційної» літератури та драматургії зокрема, адже їй потрібно було віднайти нові прийоми та засоби досягнення художнього ефекту та трансляції змісту. Пошук цих нових художніх засобів є необхідним уже з огляду на те, що характеризувати нові твори – антитвори – традиційними засобами просто неможливо. Однак дана проблема є вкрай малодослідженою, що й зумовлює її актуальність.

Отже, мета нашої роботи полягає у виявленні художнього новаторства п'єс драматургів-абсурдистів, зокрема у мовно-стилістичному аспекті.

Проаналізувавши низку творів представників театру абсурду, ми виявили, що для створення відчуття абсурду драматурги-абсурдисти використовували наступні прийоми [5, с. 7]:

- автоматизм мови;
- алогізм;

- мовчання або «силенціальний ефект»;
- нонсенс або власне абсурд;
- специфічний комізм.

Наведемо ж приклади використання цих прийомів на матеріалі п'єс Е. Йонеско «Голомоза співачка», С. Беккета «Очікуючи Годо», Е. Олбі «Американська мрія», «Що трапилося в зоопарку», Г. Пінтера «День народження», «Повернення додому».

До **автоматизму мови**, в свою чергу, ми відносимо *кліше (штампи), трюїзми, плеоназм, тавтологію (повторення)*:

На початку антип'єси Е. Йонеско «Голомоза співачка» («The Bald Soprano») ми одразу бачимо приклад *кліше* – дві подружні пари на прізвища Сміт та Мартін (Mr. Smith and Mrs. Smith; Mr. Martin and Mrs. Martin) [17, с. 8]. В англійському та французькому середовищах ці прізвища є найбільш поширеними, тому можна провести паралель, що ці люди – далеко не індивідуальності, вони навіть не люди у звичному сенсі цього слова, а маріонетки. Світ, населений бездушними маріонетками, позбавлений будь-якого сенсу – головна метафора театру абсурду [5, с. 9].

Якщо персонажам драми абсурду немає різниці, що казати, або ж якщо вони не знають, що казати, – мають місце прояви численних банальних істин – *трюїзмів* [11], які до того ж постійно вживаються недоречно:

«Mr. Smith: But how does it happen that the doctor pulled through while Parker died?»

«Mrs. Smith: Because the operation was successful in the doctor's case and it was not in Parker's» [17, с. 10].

«Mr. Smith: One must always think of everything.

Mr. Martin: The ceiling is above, the floor is below» [17, с. 38].

Плеоназм – мовна фігура, в якій відбувається дублювання деякого елемента сенсу – цілеспрямовано використовується для емоційного посилення ефекту висловлювання [8]. Але частіше він є дефектом з причини неідеального спонтанного мовлення і використовується несвідомо:

LITTERA SCRIPTA MANET

«Mrs. Martin: That is curious! How very bizarre!

Mrs. Martin: That is certainly possible, and it is not at all unlikely» [17, с. 16].

Прийом тавтології або повторення є, очевидно, одним із найулюбленіших прийомів абсурдистів і вживається в театрі абсурду систематично:

«Mommy: I went to buy a new hat yesterday. (Pause) I said, I went to buy a new hat yesterday.

Daddy: Oh! Yes...yes.

Mommy: Pay attention» [13, с. 58].

«Vladimir: Damn it haven't you already told us?

Pozzo: I've already told you?

Estragon: He's already told us?

Vladimir: Anyway he has put them down» [15].

В абсурдистських текстах призначення повторення є принципово відмінним, воно не працює на зв'язність, і текст немов зупиняється в своєму розвитку – «буксує» на місці. Звідси й парадокс: замість динаміки – статика [12].

Алогізм – це нелогічне розмірковування, хід думки, який порушує закони та правила логіки, або факт, що не вкладається в рамки логічного мислення [2]. Спираючись на сформульовані О. Г. Рєвзіною та І. І. Рєвзіним «змістовні» постулати тексту [10; 9, с. 95-96], ми виокремлюємо такі види алогізму як порушення принципів комунікації як **алогізм надлишкової деталізації, алогізм когерентності, алогізм хронотопу**, що в свою чергу поділяється на **алогізм локації** та **алогізм хронології**, та **алогізм денотативності**:

«Mary [entering]: I'm the maid. I have spent a very pleasant afternoon. I've been to the cinema with a man and I've seen a film with some women. After the cinema, we went to drink some brandy and milk and then read the newspaper.

Mrs. Smith: I hope that you've spent a pleasant afternoon, that you went to cinema with a man and you drank some brandy and milk.

Mr. Smith: And the newspaper» [17, с. 14] – алогізм надлишкової деталізації.

«Mrs. Smith: Yogurt is excellent for the stomach, the kidneys, the appendicitis, and apotheosis» [17, с. 10] – алогізм когерентності.

«Pozzo: I don't remember having met anyone yesterday. But tomorrow I won't remember having met anyone today. So don't count on me to enlighten you» [16] – алогізм хронотопу.

«Fire Chief: Excuse me, but I can't stay long. I should like to remove my helmet, but I haven't time to sit down. [He sits down, without removing his helmet.]» [17, с. 27].

«Estragon: Well, shall we go?

Vladimir: Yes, let's go. [They do not move]» [15] – алогізм денотативності.

Мовчання або «силенціальний ефект» є досить цікавим, але малодослідженим саме як засіб художньої виразності явищем. Тим не менше представники театру абсурду використовували його надзвичайно активно. Мовчання як семіотичний феномен невербаліки – це своєрідний субститут смислу висловлювання, який експлікує поведінку, наповнює мовлення новим змістом, при цьому емоційно насичує вербаліку [3, с. 418].

Мовчання може позначати згоду або незгоду, позицію невтручання або самоусунення, неспроможність щось сказати, різноманітні емоційні реакції, незнання людини та ін. Таким чином драматурги-абсурдисти використовують стратегію паузи (pause), трьох крапок (three dots) та власне мовчання (silence):

«Meg: Is that you, Petey?

(Pause).

Petey, is that you?

(Pause).

Petey?

Pete: What?

Meg: Is that you?

Pete: Yes, it's me» [19].

«Teddy: look, it's all right, really. I'm here. I mean... I'm with you. There's no need to be nervous. Are you nervous?» [18].

«Mr. Smith: Hm. (Silence.)

LITTERA SCRIPTA MANET

Mrs. Smith: Hm, hm. (Silence.)

Mrs. Martin: Hm, hm, hm. (Silence.)

Mr. Martin: Hm, hm, hm, hm. (Silence.)» [17, с. 20].

Нонсенс або власне абсурд. Будучи дуже близьким по змісту з алогізмом, нонсенс – це висловлювання (рідше – дія), яке абсолютно позбавлене сенсу, або ж сама відсутність смислу, безглуздість, нісенітниця. Нонсенс може проявлятися у само протиріччі або ж мати вигляд іншої логічної помилки [6]:

«Mr. Smith: She has regular features and yet one cannot say that she is pretty. She is too big and stout. Her features are not regular but still one can say that she is very pretty. She is a little too small and too thin. She's a voice teacher» [17, с. 12].

Специфічний комізм є невід'ємною якістю театру абсурду, сюрреальні мотиви мистецтва якого проявляються в першу чергу у використанні чорного гумору. Але функція його позитивна: комічне дає вихід із кризи. Традиційно чорний гумор руйнує цінності та святині суспільної свідомості [7, с. 174-175]. В мистецтві абсурду досягається поєднання трагічного та комічного, його реальність – це суміш буденного та фантастичного. Драматурги зацікавлені в буденностях навколишнього світу, які доводяться до пароксизму, безглуздості, гротеску та гумору, який витає над усім. Виникає гра символічних форм іронії, успадкованих від основних напрямків модернізму [7, с. 173]:

«Mrs. Smith: What a pity! He was so well preserved.

Mr. Smith: He was the handsomest corpse in Great Britain. He didn't look his age. Poor Bobby, he'd been dead for four years and he was still warm. A veritable living corpse. And how cheerful he was!» [17, с. 12].

«Mary: (Bursts into laughter, then she bursts into tears. Then she smiles) I bought me a chamber pot» [17, с. 15].

«Jerry: (As if reading from a huge billboard) THE STORY OF JERRY AND THE DOG!» [14].

Отож, виокремлені нами явища можуть бути уточнені, систематизовані та застосовані для вивчення інших літературних творів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Абсурда театр. Энциклопедия театра [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://enc.vkarp.com/2010/04/20/%D0%B0%D0%B0%D0%B1%D1%81%81%D0%BC>
2. Алогизм. Материал из Википедии – свободной энциклопедии [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%90%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D0%B8%D0%B7%D0%BC>
3. Арутюнова Н. Д. Феномен молчания / Н. Д. Арутюнова // Язык о языке: сб. ст. / под общ. рук. и ред. Н. Д. Арутюновой. – М.: Яз. рус. Культуры, 2000. – С. 417-436.
4. Буренина О. Д. Что такое абсурд, или По следам Мартина Эсслина // Абсурд и вокруг: Сб. статей / Отв. ред. О. Буренина. М.: Языки славянской культуры, 2004. – С. 7-72.
5. Дмитриева М. Н. Функция абсурда в антидрамах Эжена Ионеско: курсовая работа по дисциплине: История зарубежной литературы / М. Н. Дмитриева. – Краснодар, 2006. – 20 с.
6. Нонсенс. Материал из Википедии – свободной энциклопедии [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%9D%D0%BE%D0%BD%D1%81%D0%B5%D0%BD%D1%81%D0%BC>
7. Пигулевский В.О. Ирония и вымысел: от романтизма к постмодернизму: Научное издание / В. О. Пигулевский. – Ростов-на-Дону: Изд-во «Фолиант», 2002. — 418 с.
8. Плеоназм. Материал из Википедии – свободной энциклопедии [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D0%BB%D0%B5%D0%BE%D0%BD%D0%B0%D0%B7%D0%BC>
9. Радбиль Т. Б. Языковые аномалии в художественном тексте: Андрей Платонов и другие [Электронный ресурс]: монография / Т. Б. Радбиль. – М.: Флинта, 2012. – 322 с.

LITTERA SCRIPTA MANET

10. Ревзина О. Г. Семиотический эксперимент на сцене: нарушение постулата нормального общения как драматический прием // О. Г. Ревзина, И. И. Ревзин. Труды по знаковым системам. Вып. 5. Тарту, 1971. – С. 232-254.

11. Трюизм. Материал из Википедии – свободной энциклопедии [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A2%D1%80%D1%8E%D0%B8%D0%B7%D0%BC>

12. Хамардюк Ю. Сравнительный анализ пьес Э. Ионеско «Лысая певица» и Д. Хармса «Елизавета Бам». Театральная библиотека [Электронный ресурс]. – режим доступа: <https://lib.vkarp.com/2010/07/23/%D1%8E-%D1%85%D0%B0%D0%BC%D0%B0%D1%80%D0%B4%D1%8E%D0%BA->

13. Albee E. The American Dream and The Zoo Story: Two Plays by Edward Albee. New York: Plume Books, 1997. – p. 57-127. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://mark.levengood.people.cpsc.edu/HIS132/LessonDocs/Albee_AmericanDream.pdf

14. Albee E. The Zoo Story [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://scholarblogs.emory.edu/thea100fullerton/files/2014/04/The-Zoo-Story-SCRIPT.pdf>

15. Beckett S. Waiting for Godot. Tragicomedy in 2 acts. Act 1 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://samuel-beckett.net/Waiting_for_Godot_Part1.html

16. Beckett S. Waiting for Godot. Tragicomedy in 2 acts. Act 2 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://samuel-beckett.net/Waiting_for_Godot_Part2.html

17. Ionesco E. The Bald Soprano / E. Ionesco [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://macaulay.cuny.edu/eportfolios/smaldone2011/files/2011/08/Bald-Soprano-script.pdf>

18. Pinter H. Plays 3: Faber and Faber Ltd, 1991 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.spnu.ac.ir/mb%20resources/Contemporary%20drama%20MA%20English/Pinter_Harold_-_Plays_3_Faber_1991_.pdf

19. Pinter H. The Birthday Party [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.slideshare.net/Johof/the-birthday-party-full-text-2073679>

Невмержицька Н. Ю.

*Науковий керівник: кандидат філологічних наук,
доцент М. В. Полховська*

ЗАСОБИ ПЕРЕДАЧІ КАЛАМБУРУ УКРАЇНСЬКОЮ ТА РОСІЙСЬКОЮ МОВАМИ (НА МАТЕРІАЛІ СЕРІАЛУ ДРУЗІ)

Каламбур вивчається вже давно, існує безліч наукових праць, присвячених різним аспектам його функціонування. Інтерес до даного мовного феномену в виник ще наприкінці 20 ст. Проте проблема вивчення каламбуру в різних аспектах і сьогодні не втратила своєї актуальності.

Каламбур – жарт, який базується на комічному використанні слів, які мають подібне звучання, але різне значення, або на використанні різних значень одного слова. Тобто, сутність каламбуру полягає в зіткненні або, навпаки, у несподіваному об'єднанні двох несумісних значень в одній фонетичній формі [10, с.140].

Структура каламбуру складається з ядра та базисного компоненту, а на думку лінгвіста В. Виноградова, – з опорного компоненту та результанти [4, с. 245].

З точки зору функціонально-прагматичного підходу до визначення каламбуру, можна стверджувати, що семантична структура каламбуру включає мовностилістичний та екстралінгвальний компоненти. Перший реалізується на експресивно-стилістичному, асоціативно-образному та функціональному рівнях, останній – на предметно-логічному та національно-культурному [5, с. 37].

Існує декілька класифікацій каламбуру, які базуються на внутрішній структурі каламбуру (класифікація з Великої радянської енциклопедії), на його стилістичних функціях у творі (одна з класифікацій С. Влахова і С. Флоріна) та

LITTERA SCRIPTA MANET

на приналежності фонового компоненті до тієї чи іншої категорії культурних відомостей.

Розрізняють дев'ять основних функцій мовної гри, а саме: комічну, дискредитує, навчальну, мовотворчу, розважальну, експресивну, естетичну, маскуючи та світоглядну [1; 6, с. 160; 2].

При перекладі каламбуру використовується семантика одного / обох компонентів ядра або нова семантична основа. Є три основні прийоми передачі каламбуру у перекладі:

- вилучення, тобто просто переказ тексту оригіналу.

(1) Джої дивиться ТВ-шоу «Wheel of fortune». Учасник має відгадати назву скульптури 4 президентів США «Mount Rushmore». Заходить Чендлер і саме в цей момент Джої висловлює свій варіант відповіді, припускаючи, що це «Граф Рашмор».

TV show: “_OUNT RUSH_ORE”

Joey: *This guy is so stupid. It's Count Rushmore!* – Такий дурний гравець. Це ж Граф Рашмор! – Ну и тупица, это же Граф Рашморе!

Далі Чендлер запрошує Джої піти з ним і Дженіс на хокей. Джої не подобається Дженіс і він каже про це Чендлеру.

Chandler: *I'm crazy about her now. This could be a real thing. Capital R, capital T. Don't worry those are the right letters.* – А тепер я за нею шалію. Думаю, це справжнє кохання, з великих букв обидва слова. І це правильні букви. – А тепер я схожу по ней с ума. У нас могут сложиться серьезные отношения, с большой буквы С и О. Не сомневайся, буквы я назвал правильно.

Joey: *Look, what do you want me to say?* – Що я повинен сказати? – Ну что я должен тебе сказать?

Chandler: *I want you to say that you like her.* – Скажи, що вона тобі подобається! – Что она тебе нравится!

Joey: *I can't it's like chemical thing, you know?* – Не можу, це щось ніби хімічне... – Нет, это у меня на подсознательном уровне!

Chandler: *Thanks for trying. On, and by the way, there is no Count Rushmore.* – Дякую за чесність. І, до речі, ніякого Графа Рашмора. – Очень художественно. Оу, кстати, никакого Графа Рашмора не существует!

Joey: *Then who's the guy who painted the faces on the mountain?* – А хто ж тоді намалював на скелі ті обличчя? – Да?! А чей тогда портрет нарисован на стене.

Є відома міжнародна дитяча навчальна програма Вулиця Сезам. Одним з героїв є Граф фон Знак – *Count von Count* (схожий дечим на графа Дракулу), який в одному із випусків навчав малюків рахувати. Джої, через свою необізнаність, подумав, по-перше, що оскільки голови 4, то мова йде саме про цього Графа фон Знака, по-друге, він вважає, що це малюнок, а не скульптура. Тобто, мова йде про певні фонові знання. Оскільки, ця телевізійна передача не є популярною в Україні, то глядач не зрозуміє даного каламбуру. Також можемо говорити про фонетичний аспект каламбуру, який базується на співзвучності слів «*count*» та «*mount*». В українському та російському перекладі спостерігаємо вилучення даної співзвучності, що призводить до втрати комічного ефекту.

- Калькування – відтворення каламбуру мовою перекладу за зразком каламбуру у мові оригіналу, тобто шляхом точного перекладу значущих частин каламбуру МО.

(2) **Monica:** *Chandler, it's happens to lots of guys. You were tired, you had a lot of champagne, don't worry about it.* – Чендлере, з ким не буває. Чесно. Ти просто втомився, випив багато шампанського. Не хвилюйся. – Чендлер, такое с каждым может случиться. Ты, наверное устал, выпил много шампанского.

Chandler: *I'm not worried, I'm fascinated. It's like biology. Which is funny, because in high school I failed biology and tonight biology failed me.* – Я не хвилююсь, я дивуюсь. Це біологія. Так дивно, але в школі я провалив біологію, а тепер вона провалила мене. – Я не переживаю, я поражаюсь. Коварная биология. Ирония судьбы, я в школе биологию не сдал и сегодня она меня сдала.

В основу каламбуру покладено пряме та метафоричне значення слова «*to fail*». Російський варіант перекладу можна вважати більш успішним, оскільки

LITTERA SCRIPTA MANET

словосполучення «*меня сдала*» звучить більш природно ніж «*провалила мене*». Однак, комічний ефект був досягнутий в обох випадках.

- Компенсація – спосіб перекладу, при якому елементи змісту оригіналу, що були втрачені при перекладі, передаються в тексті якимось іншим чином для компенсації семантичної втрати [11].

(3) **Joye:** *He said: “When are you gonna grow up and start being a mom?”* – Він сказав: «Коли ти вже подорослієш і почнеш поводитись як мати?» – Он говорить: «Ты должна взрослеть, ты же мать!»

Ross: *Wow... – Ого... – Не плохо...*

Joye: *Wait, then she came back with “The question is when are you gonna grow up and realize I have a bomb?”* – А вона йому: « А коли ти подорослієш і зрозумієш, що я томати?!». – А она ему отвечает: «Это ты должен скорее взрослеть и обнимать».

Ross: *Okay, wait. Are you sure she didn’t say: “When are you gonna grow up and realize I am your mom?”* – Хвилиночку. А може вона сказала: «Коли ти зрозумієш,що я твоя мати?». – Обнимать?! Может она сказала: «Это ты должен скорее взрослеть, а не мать»,

Joye: *Yeh... That makes more sense.* – Справді, так більш сенсу. – Да,в этом більше смысла.

Слова «*mom*», «*bomb*» є складовими компонентами каламбуру, який базується на фонетичному співзвуччі цих двох слів. Слово «*mom*» – стимулятор, «*bomb*» – результат. При перекладі на українську перекладач досяг необхідної звукової подібності за допомогою слів «*мати*» і «*томати*», на російську – «*обнимать*», «*а не мать*». Слід зазначити, що варіант перекладу «*томати*» не випадковий, він базується на словосполученні «*your mom*» – «*твоя мати*».

Відмінності у структурі та узусі мов, розбіжності національно-культурних традицій передбачають неминучі втрати,які однак можна компенсувати зміною семантичної основи каламбуру, створенням у перекладі каламбуру іншого типу або в іншому місці тексту чи то використанням інших прийомів з аналогічними стилістичними функціями.

Шляхом суцільної вибірки з 74 серій англomовного серіалу “Friends” було взято близько 70 прикладів каламбуру. Українською мовою 39 % було перекладено шляхом калькування, 22% – компенсації, 39 % – вилучення, російською – 29 % було перекладено шляхом калькування, 29% – компенсації, 42 % – вилучення. Можна зробити висновок, що при перекладі на українську мову рівноцінно застосовують прийоми калькування та вилучення, при перекладі на російську найчастіше використовують прийом вилучення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Белоус Н. А. Прагматическая реализация коммуникативных стратегий в конфликтном дискурсе – Режим доступа: http://tverlingua.ru/archive/005/5_3_1.htm
2. Біляк І. В. Мовна гра як засіб впливу в англomовному новинному медіа тексті – Режим доступа: http://eprints.zu.edu.ua/6363/1/vip_58_21.pdf
3. Большая советская энциклопедия. – М.: Сов. энцикл., 1969–1978. – 672 с. – Режим доступа : www.rubricon.com
4. Виноградов В. С. Введение в переводоведение / В. С. Виноградов. – М.: ИОСО РАО, 2001. – 224 с.
5. Горюнова Н. Л. Художественно-выразительные средства экрана. Ч. I. Пластическая выразительность кадра / Н. Л. Горюнова. – М. : Изд-во Ин-та повышения квалификации работников телевидения и радиовещания, 2000. – 41 с.
6. Гридина Т. А. Языковая игра: стереотипы и творчество / Т. А. Гридина. – Екатеринбург, 1996. – 214 с.
7. Друзі – Режим доступа: <http://friends-online.su/ukr/>
8. Друзья – Режим доступа: <http://friends-online.co/online/>
9. Зарецкая А. Н. Особенности реализации подтекста в кинодискурсе: дисс. ... канд. филол. наук. Челябинск, 2010. – 22 с.
10. Малый академический словарь / [ред. Евгеньева А. П] — М.: Институт русского языка Академии наук СССР, 1957—1984.

11. Троицкая О. В. Игра слов в английском оригинале и переводе / О. В. Троицкая. – Режим доступу: <http://russkayarech.ru/files/issues/2005/2/07-troickaja.pdf>

12. Friends – Режим доступу: <http://friends-online.su/eng/1-season/>

Огір М. Ю.

Науковий керівник: кандидат філологічних наук,

доцент О. В. Мосієнко

ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПРИ ВІДОБРАЖЕННІ ПОДІЙ ТА ЇХ УЧАСНИКІВ (НА МАТЕРІАЛІ СЛУЖБИ НОВИН “ГОЛОС АМЕРИКИ”)

В епоху глобалізації та сучасного інформаційного простору дослідження медіа дискурсу набуває особливого значення. Цей різновид дискурсу відображає важливі національні та міжнародні події, впливаючи на свідомість, поведінку людей і формуючи у них відповідне ставлення до подій [3; 5, с. 12; 6, с. 10]. Специфіка реконструювання дійсності у медіа дискурсі, створеному певними ЗМІ та окремими службами новин, визначається політичною ситуацією та подіями у межах країни. При створенні новин інформаційні агенства враховують вікові, гендерні, професійні, соціальні та культурні особливості цільової аудиторії. Деякі ЗМІ орієнтуються на конкретного адресата і його картину світу [1; 2, с. 209; 7].

Актуальність дослідження зумовлена спрямованістю перекладознавчих студій на вивчення способів перекладу мовних одиниць у текстах різних жанрів, що й визначає необхідність встановлення специфіки відображення подій у текстах новин, які при перекладі з англійської мови на українську піддаються численним трансформаціям. **Мета** дослідження полягає у виявленні особливостей перекладу медіа текстів, які репрезентують різноманітні події та їх учасників. Об’єкт дослідження становлять особливості відображення

подій в американському та українському медіа дискурсах. Предметом дослідження є способи перекладу одиниць на позначення подій і їх учасників у медіа текстах. У правильності та повноті передачі інформації полягає відмінність перекладу від будь-якого виду так званих адаптацій. Тому можливість передати зміст оригіналу передбачає наявність фонових знань, що складають реальне тло, на якому розгортається картина життя іншої країни. Тлумачення оригіналу, вірне чи невірне, і ставлення до нього з боку автора, позитивне чи негативне, протягом перекладу вимагає відбору перекладацьких трансформацій. Перекладений дискурс повинен так само впливати на іншомовного адресата, як і оригінал – на свого. Домінантою медіа дискурсу є поняття цінності, яке необхідно відтворити в перекладеному повідомленні з урахуванням ціннісної ієрархії різних культур. Для аргументації у мас-медіа важливі моральні та етичні цінності, що пов'язують з особливостями національного темпераменту та менталітету [1, с. 146].

При перекладі текстів новин використовуються різні трансформації не тільки для того, аби вплинути на адресата, але й адаптувати текст до мовної картини певної країни. Порівняльний аналіз повідомлень під назвами *"Putin: The 'Lonely' Leader Bent on Restoring Russian Power"* (Voice of America, 25.02.2015) – *"Путін: самітник, який хоче відродити великодержавну Росію"* (Голос Америки, 26.02.2015) демонструє відмінності у формуванні образу особи, про яку йдеться у повідомленні. У вступному абзаці англomовної версії повідомлення під заголовком *"Putin: The 'Lonely' Leader Bent on Restoring Russian Power"* на початок речення висувається іменникова фраза з топонімом у присвійному відмінку *Russia's crisis*, яка акцентує увагу на кризі в Росії, що негативно вплинула на економіку країни. В українському варіанті використана трансформація заміни форми, що втілено у використанні словосполучення *економіка Росії*, яке зосереджує увагу читача на економіці, а не кризі як у американській версії представлення події: *Despite Russia's crisis-hit economy, approval ratings for President Vladimir Putin are near record-highs* - *Незважаючи на постраждалу в результаті кризи економіку Росії, рейтинг президента Путіна досяг майже рекордного рівня*. Трансформація вилучення використана

LITTERA SCRIPTA MANET

при ідентифікації президента Росії. Так, в американському повідомленні вживається адресне ім'я *President Vladimir Putin*, яке складається з класифікатора *President* та двокомпонентного антропоніму *Vladimir Putin*, що забезпечує формування завершеного образу особи у тексті новин. В українському тексті опущено ім'я *президент Путін*. Відмінності у зображенні президента Росії пояснюємо різним ступенем доступності ментальних ресурсів і перспективою сприйняття, оскільки для американського читача сприйняття російського лідера відбувається у віддаленій перспективі, що й вимагає більшої кількості компонентів адресного імені для точної ідентифікації особи. Українське адресне ім'я *президент Путін* відображає сприйняття у наближеній перспективі, оскільки Україна знаходиться поряд з Росією. Іншим мотивом використання такої трансформації і, як наслідок одиниці, є прагнення автора повідомлення знизити статус лідера Росії, до якого в українського читача формується негативне ставлення.

Для відображення безрезультатності санкцій, застосованих проти Росії, в українському повідомленні використано антонімічний переклад: *Western sanctions against Moscow have failed to curb what the West sees as Russian interference in Ukraine* – *Західні санкції проти Росії не змусили Москву припинити втручання у справи України*. Предикативна група *have failed to curb*, яка позитивна за формою, в українському перекладі відтворена групою присудка із заперечною часткою *не змусили Москву припинити втручання*.

Репрезентація Путіна як самотньої людини, як воїна-одинака в українському тексті новин досягається шляхом використання трансформації додавання: *"Putin is a very lonely, very unhappy, deeply isolated man, terrified of physical decay, and a man who feels enormous self-pity that he has to bear this cross of Russia, that he has to confront these forces, " says Judah* – *"Путін – дуже самотній, дуже нещасливий, глибоко ізольована людина, що боїться фізичного в'янення. Це людина, яка відчуває величезну жалість до самого себе через те, що доводиться нести ось цей хрест за всю Росію, що йому доводиться протистояти цим ворожим силам", – вважає експерт*. З метою акцентування

уваги на великій відповідальності Путіна за наслідки і те, якою буде Росія в майбутньому, в українському перекладі додано кількісний займенник до топоніма *всю Росію*.. Вказівну фразу *these forces* українська служба новин передає також за допомогою трансформації додавання – *цим ворожим силам*. Прикметник *ворожим*, який з'являється в українському перекладі, відображає ідею войовничості і протистояння. Для легшого сприйняття інформації, ЗМІ застосовують трансформацію членування речення, поділяючи складне речення вихідної мови на два речення, об'єднаних смисловим зв'язком мови перекладу. Ідея військового протистояння і війни відтворюється у перекладі за рахунок прийому модуляції: *Whether he needs to do that through war, he'll do that through war*. – *Якщо для цього йому потрібна буде війна, то буде війна*. Шляхом модуляції змінено точку зору – в англійському варіанті акцентується суб'єкт дії *he* (Путін), який може використати війну, якщо йому буде потрібно *he'll do that through war*, в українському перекладі ймовірність дії – *буде війна*.

Порівняльний аналіз текстів під назвами "*Nominee to Head Pentagon Backs 'Lethal Aid' to Ukraine*" (Voice of America, 04.02.2015) – "*Ідею надання Україні зброї підтримав кандидат на посаду глави Пентагону*" (Голос Америки, 04.02.2015) демонструє певний ступінь суб'єктивності передачі інформації з вихідної мови на мову перекладу. У заголовку *Nominee to Head Pentagon Backs 'Lethal Aid' to Ukraine* американської версії новин Голос Америки відображається ідея надання Україні зброї. Головний учасник медіа події, що описується, позначений лексемою *Nominee*, яка в українському перекладі має повний еквівалент *кандидат*. При перекладі частини заголовка, яка уточнює віднесеність особи до певної установи, використовується граматична трансформація заміни: інфінітивна фраза *to Head Pentagon* відтворюється іменниковим словосполученням *глави Пентагону*. При перекладі назви повідомлення спостерігаємо залучення трансформації вилучення. Фраза *Lethal Aid* в українському перекладі відтворена як *зброя*, що демонструє вилучення мовної одиниці. В українському варіанті заголовку вилучено прикметник *lethal*, який у тексті статті використовується у складі словосполучень *lethal arms* і *lethal*

LITTERA SCRIPTA MANET

weapons, що співвідносяться з фразою *Lethal Aid* і відображають ключову ідею повідомлення. Застосування трансформації вилучення пояснюємо прагненням українських журналістів уникати використання одразу у заголовках лексем, які створюють картину, що загрожує безпеці людей.

Розглянемо ще один вид часто вживаної перекладацької трансформації як компресія. *Vladimir Putin was an officer in the Soviet Union's intelligence service, the KGB, rising to the rank of lieutenant colonel.* – Свого часу Володимир Путін дослужився до підполковника КДБ. Використання адресного імені *the Soviet Union's intelligence service, the KGB* пояснюється тим, що міжнародна читацька аудиторія не обов'язково знає зміст аббревіатури *KGB* і не володіє відповідними фоновими знаннями. Використання прийому компресії при перекладі цього речення українською мовою виправдане, оскільки українському читачеві поняття *КДБ* відоме і не потребує роз'яснення, що й зумовило використання відповідної перекладацької трансформації.

Трансформацію вилучення демонструють наступні речення: *"You know, I don't feel lonely, as strange as that may sound," he told reporters. "Friendly meetings, contact - I don't have much, even with people whom I consider my friends," said Putin - "Все-таки не відчуваю себе самотнім, як це не здається дивним. Спілкування, контактів у мене, може, й не так багато навіть з людьми, які вважаються моїми друзями", – сказав про себе російський президент.* У реченні вихідної мови бачимо звертання до адресата, що характерно для англійської мови. Українські ЗМІ вдалися до вилучення слів, замінивши їх вставним словом *все-таки*. Цілісне перетворення застосували переклавши *that may sound* як *це здається дивним*, що відображає різний спосіб сприйняття: слуховий та візуальний.

При відтворенні подій та їх учасників також використовується антонімічний переклад. Перекладаючи речення *Such candor is rare* журналіст відмовляється від дослівного перекладу *Така відвертість — рідкісна*, оскільки це не зовсім точно відтворює прагматичний зміст оригіналу. У перекладі речення

було трансформоване шляхом логічного розгортання дії і набуло наступного вигляду – *Така відвертість не характерна для Путіна.*

Диференціація значень відбувається у вузькому та широкому контексті, адже велика частина близьких значень переплітаються в англійських абстрактних словах-поняттях. *"He feels that Russia was cheated in the 1990s and that the Soviet Union was humiliated and toppled by the West, and it's time to get back what was lost, both in terms of status but also in terms of territory," says Lucas – "Він вважає, що в 90-і роки Росію обдурили, і що Захід принизив і розтоптав Радянський Союз, а тепер прийшов час повернути те, що було загублено, як в плані статусу, так і в плані території", – так характеризує експерт світогляд російського лідера.* Для дієслова *feel* v, яке має кілька значень – 1) відчувати, почуватися, усвідомлювати; 2) щупати, мацати, лапати; 3) переживати, почувати, сприймати; 4) хвилювати; 5) чути – в українському перекладі відповідником обрано лексему *вважає*.

При перекладі фрагменту *"But it was a strategic defeat – the fall of the Soviet empire in 1991 – that defines Putin's vision, says Edward Lucas, author of the book "The New Cold War"* – Однак світогляд Путіна сформувався під впливом того, що він *вважає стратегічною поразкою*, - розпад Радянської імперії в 1991 році. Про це пише Едвард Лукас у своїй новій книзі *The New Cold War* ("Нова холодна війна") відбувається конкретизація дієслова *to be*. Заміна слова з широким значенням словом з більш вузьким значенням обумовлюється прагматичними міркуваннями, до того ж до такого перекладу автор вдається, повністю володіючи контекстом та наголошуючи на особі, що потерпіла поразку, а не на події, яка відбулася.

Суб'єктивність відображення подій при перекладі демонструє аналіз текстів під назвами *"Nominee to Head Pentagon Backs 'Lethal Aid' to Ukraine"* - *"Ідею надання Україні зброї підтримав кандидат на посаду глави Пентагону"*. У заголовку американської версії новин головний учасник медіа події позначений лексемою *Nominee*, яка в українському перекладі має повний еквівалент *кандидат*. При перекладі частини заголовка, яка уточнює віднесеність особи до

LITTERA SCRIPTA MANET

певної установи, використовується граматична трансформація заміни: інфінітивна фраза *to Head Pentagon* відтворюється іменниковим словосполученням *глави Пентагону*. З іншого боку спостерігаємо залучення прийомів генералізації та конкретизації. Фраза *Lethal Aid* в українському перекладі відтворена як *зброя*, що конкретно демонструє яка саме допомога була надана Україні. В українському варіанті заголовку опущено прикметник *lethal*, який у тексті статті використовується у складі словосполучень *lethal arms* і *lethal weapons*, що співвідносяться з фразою *Lethal Aid* і відображають ключову ідею повідомлення. Застосування трансформації вилучення пояснюємо прагненням українських журналістів уникати використання одразу у заголовках лексем, які створюють картину, що загрожує безпеці людей.

У заголовку *"Israeli PM: Iran Nuclear Talks Are 'Very Bad Deal'"* увага акцентується на прем'єр-міністрові Ізраїлю, який є учасником медіа події, що описується в тексті. В українській версії тексту новин під заголовком *"Виступ прем'єра Ізраїлю в Конгресі США зустріли неоднозначно"* наголошують на процесі, використовуючи трансформацію граматичної заміни форми слова, змінюючи акцент події. *"Israeli Prime Minister Benjamin Netanyahu said negotiations underway between the United States and Iran would 'guarantee' that Tehran would get nuclear weapons, a threat not only to the Middle East but to the world. – За словами прем'єр-міністра Бен'яміна Нетаньягу, він відчував 'глибокий обов'язок виступити' перед членами Конгресу США у вівторок щодо питання, яке може загрозовувати існуванню його країни, маючи на увазі розробку ядерної зброї Іраном.* Лексему *underway* замінили іменниковим словосполученням, застосувавши модуляцію як смисловий розвиток. У словосполученні *Israeli Prime Minister Benjamin Netanyahu* – прем'єр-міністра Бен'яміна Нетаньягу використано трансформацію вилучення при ідентифікації прем'єр-міністра, цим самим не передаючи топонім *Israeli*, що присутній в англійській версії. В українському варіанті залишили тільки класифікатор *Prime Minister* з антропонімом *Benjamin Netanyahu*, що не завершує образ особи в тексті

новин. Відмінності у зображенні можна пояснити різним сприйняттям інформації та наявними фоновими знаннями.

У заголовку *Kerry Meets With Lavrov in Switzerland* американська служба новин зазначає місце зустрічі, а в його українському варіанті *Kerry обговорив з Лавровим конфлікт на Донбасі* увага зосереджується на предметі та меті зустрічі. Українська служба новин повідомляє про проблему, яку обговорювали раніше для того, щоб привернути увагу до вирішення ситуації, яка склалася на Донбасі: *Kerry and Russian Foreign Minister Sergei Lavrov met in Geneva to talk about the conflict in Ukraine and the shooting death of Russian opposition leader Boris Nemtsov. and he urged Kyiv to distance itself from what he called "extremists."* – Міністр закордонних справ Росії Сергій Лавров сказав учасникам зібрання, що досягнуто певного прогресу стосовного припинення вогню в Україні і закликав владу в Києві відсторонитися від - за його словами - "екстремістів". При перекладі першої частини речення застосована трансформація модуляції. Автор відображає власну думку про конфлікт в Україні, адже в оригінальній версії йдеться про зустріч щодо обговорення конфлікту та смерть Бориса Немцова, і жодного слова про покращення та прогрес.

Отже, при відображенні подій та їх учасників автор застосовує різного роду перекладацькі трансформації для того, аби адаптувати текст відповідно до мовного середовища, в якому відображена картина життя іншої країни. Автор може свідомо інтерпретувати текст оригіналу відповідно до вимог або цілей передачі змісту для адресатів іншої країни та культури, висвітлити події у зовсім іншому ракурсі, зобразити учасників подій відповідно соціуму, у якому перебуває адресат.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Агапов О. Д. Виртуальность как проблема социальной философии / О. Д. Агапов. – Режим доступу: <http://z3950.ksu.ru/phil/0-737566/026-029.pdf>
2. Александрова О. В. Язык средств массовой информации как часть коллективного пространства общества / О. В. Александрова // Язык средств

массовой информации: Учебное пособие для вузов / под ред. М. Н. Володиной. — М.: Академический Проект Альма Матер, 2008. — С. 210 – 220.

3. Березин В. М. Массовая коммуникация: Сущность, каналы, действия / В. М. Березин // Серия Практическая журналистика. — М.: РИЦ-холдинг, 2003. — 174 с.

4. Брайант Дж. Основы воздействия СМИ / Дж. Брайант, С. Томпсон. — М.: Вильяме, 2004. — 432 с.

5. Володина М. Н. Язык СМИ основное средство воздействия на массовое сознание / М. Н. Володина // Язык средств массовой информации: Учебное пособие для вузов / отв. ред. М. Н. Володиной. — М.: Академический Проект; Альма Матер, 2008. — С. 6 – 24.

6. Добросклонская Т. Г. Медиалингвистика: системный подход к изучению языка СМИ: современная английская медиаречь: учебн. пособ. / Т. Г. Добросклонская. — М. : Флинта: Наука, 2008. — 264 с.

7. Назаров М. М. Массовая коммуникация и общество / М. М. Назаров // Введение в теорию и исследование. — М. : Авантиплюс, 2004. — 428 с.

Оржиховська О.О.

Науковий керівник: кандидат філологічних наук,

доцент М.В. Полховська

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ СЛЕНГІЗМІВ УКРАЇНСЬКОЮ (НА МАТЕРІАЛІ СУЧАСНОЇ АНГЛОМОВНОЇ ПРЕСИ)

Головним завданням перекладача є майстерне виконання різноманітних перекладацьких трансформацій для того, щоб текст перекладу якомога точніше передавав зміст тексту оригіналу, дотримуючись при цьому відповідних норм мови перекладу а також, для створення рівноцінного адекватного еквівалента. Переклад сленгу є досить складним завданням. Більша частина сленгізмів не є

зафіксованими у словниках, а тому і не мають словникових відповідників у мові перекладу. Кінцевий варіант перекладу повинен передавати не тільки значення слова, але й його експресивно-стилістичне забарвлення.

Метою роботи є дослідження питання особливостей сленгізмів та пошук адекватних способів їх перекладу з англійської на українську мову.

Тема є досить **актуальною**, адже найбільші труднощі при перекладі сленгових одиниць полягають в тому, що сленг є найдинамічнішим шаром лексики і швидко розвивається. Крім цього, багато лексичних одиниць сленгу недовговічні та швидко виходять з вживання. Таким чином, найбільша складність у роботі зі сленгом – знаходження сучасних еквівалентів і адекватних способів перекладу.

Хоча сленг є універсальним лінгвістичним явищем слід відзначити, що він представлений різною кількістю одиниць в різних мовах. Роль сленгу в Америці та Великобританії дуже відрізняється від України. В Україні сленг не є достатньою мірою вивченим, тоді як сленгізми англійською мовою займають велику частину вокабуляру носіїв мови.

Варто зазначити, що при перекладі сленгізмів найчастіше використовують два способи перекладу: або ж пошук еквіваленту, якщо сленгізм зафіксований у словнику, або ж описовий переклад, який можна застосувати до більшості слів та словосполучень. Переклад лексики, яка не має прямих відповідників в мові перекладу, є певною проблемою, але цю проблему можна вирішити за допомогою певних засобів передачі спеціальної нелітературної лексики.

Матеріалом практичного дослідження була сучасна англomовна преса, а саме такі онлайн видання як *THE TELEGRAPH* та *Times higher education* [1;2]. Ці матеріали вибрані не випадково, адже вказані джерела дослідження входять до списку найпопулярніших видань в Великій Британії.

Було переглянуто 50 статей, в тексті більшості з яких містилися сленгізми (зважаючи на те, що *Times higher education* переважно читається віковою

LITTERA SCRIPTA MANET

категорією, до якої входять школярі та студенти). Нашим завданням було розглянути способи перекладу сленгізмів.

Приклади сленгізмів, що були розглянуті продемонстрували, що більшість сленгізмів перекладається описовим перекладом:

- *gringos* (*GR*aduates *I*n *N*on*G*raduate *O*ccupation*S*) – випускники коледжів, що працюють не по спеціальності (зазвичай в кафе або колцентрах);

- *webliography* – список використаної літератури, що складається з інтернет-посилань;

- *postdoc* – людина, яка займається науковою роботою після захисту дисертації;

- *win-win situation* – ситуація, вигідна одразу в кількох аспектах.

Це пояснюється тим, що на сьогоднішній день в українській мові немає словникових відповідників або аналогів даним словам та виразам.

Щоб оцінити співвідношення різних видів перекладу при перекладі сленгізмів, другою частиною нашого дослідження була оцінка частотності вживання різних перекладацьких трансформацій на основі певної вибірки сленгізмів англійського сленгу, яка загальною кількістю нараховує 40 сленгових одиниць. Вибірка була взята зі словника сучасного сленгу: “*The Online Slang Dictionary – American, English and Urban Slang – 1996-2015*”. Лексичні одиниці, представлені для аналізу, були відібрані шляхом пошуку в словнику сленгу потрібної лексики з поміткою *school*.

Згідно з проведеним нами дослідженням, лексичні одиниці, перекладені описовим методом в мові перекладу, становлять більшу частину лексики в представленій вибірці. Як показало наше дослідження, дуже часто перекладачі змушені йти шляхом тлумачення й роз'яснення значення слова внаслідок того, що, як нами вже зазначалося раніше, в мові оригіналу існує досить значний шар лексики, що виник на основі реалій даної країни та не має еквівалентів у мові перекладу(*senioritis* - «хвороба випускників», коли студенти останнього року навчання прогулюють пари і не виконують завдань; *all but*

dissertation - студент, який повністю пройшов програму навчання, але ще не написав дисертацію)

Найбільш кращим засобом перекладу, до якого вдаються перекладачі при перекладі сленгових одиниць, зокрема при перекладі студентського сленгу, є знаходження словникових відповідників, або еквівалентний переклад (*fracker* - клубний піджак; *cheat sheet* – шпаргалка, шпора).

Наступним засобом перекладу, яким користуються перекладачі при перекладі спеціальної нелітературної лексики, а отже і при перекладі сленгу, в тому числі студентського, є калькування (*brainstorm* – мозкова атака; *diploma mill* – «фабрика дипломів»).

Таким чином, на основі аналізу зробленої вибірки була відмічена закономірність. Приймаючи загальну кількість лексичних одиниць у вибірці (40) за 100%, ми зробили висновок, що основним засобом перекладу сленгових конструкцій є описовий переклад, що складає половину від загальної кількості слів. Всі інші лексичні одиниці були перекладені за допомогою таких засобів перекладу як знаходження еквіваленту та калькування. Отже, 27,5% сленгових конструкцій перекладені за допомогою еквіваленту, і 22,5% сленгізмів були перекладені за допомогою калькування.

Підводячи підсумки проведеного дослідження, треба відзначити, що, оскільки проведене дослідження відображає загальну тенденцію використання засобів перекладу при перекладі спеціальної нелітературної лексики, в даному випадку - при перекладі сленгових одиниць шкільного сленгу, так само як і частотність застосування тих самих засобів перекладу, ми маємо підставу стверджувати, що результати нашого дослідження є об'єктивними відносно загальної перекладацької практики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://blogs.telegraph.co.uk>
2. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.timeshighereducation.co.uk>

ПІДРЯДНІ РЕЧЕННЯ ПРИЧИНИ В РАННЬОНОВОАНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ: СТРУКТУРА І ФУНКЦІОНУВАННЯ

Постановка проблеми. У період ранньоновоанглійської мови значна частина лінгвістичних досліджень зосереджувалася на питаннях синтаксису й орфоєпії. Саме у XVI – XVIII ст. набувають широкого розповсюдження у вжитку нові граматичні структури - підрядні речення різних типів. Нас цікавлять саме підрядні структури причини, які під час цього історичного проміжку зазнали значних змін. Дана тема визначається потребою вивчення структурних та функціональних ознак підрядних речень причини у ранньоновоанглійській мові у аспекті їх утворення та формування, що сприятиме знаходженню певних усталених механізмів їх вжитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемою структурно-семантичних та функціональних характеристик підрядних речень різного типу займалися такі вітчизняні вчені, як: І. Р. Буніятова, Ю. О. Жлуктенко, О. М. Мороховський, О. Ю. Андрущенко, Г. О. Семененко, І. Є. Снісаренко; а також такі зарубіжні лінгвісти, як: С. Аллен, К. Беккер, Р. Ласс, О. Фішер та інші [1, 2, 3]. Вчені дійшли до спільного висновку, що підрядні речення причини у період ранньоновоанглійської мови частіше вживалися в усному мовленні, а не на письмі, що ускладнює проведення дослідження. До того ж існує різниця між жанровим вживанням сполучників *because* та *for* в залежності від часового проміжку та сфери використання. У нашому дослідженні ми намагатимемося знайти спільний критерій функціонування підрядних речень причини у ранньоновоанглійській мові та проаналізувати частоту вживання і значення синтаксичних структур за допомогою автентичних матеріалів.

Мета статті полягає у експериментальному підтвердженні думки про фундаментальне вживання підрядних речень причини в ранньоновоанглійській мові. Досягнення мети відбувається за рахунок аналізу творів В. Шекспіра та Ф. Бекона на предмет використання даних конструкцій.

Виклад основного матеріалу. Висловлення може мати паратактичний (сурядний) або гіпотаксичний (підрядний) характер, і перехід від однієї структури до іншої являє собою значну зміну сенсу. Проте насправді гіпотаксис має більш абстрактне значення, ніж паратаксис, адже не завжди суб'єкт може його помітити, тому навіть якщо між ідеями існують справжні гіпотаксичні відносини, то їх важко побачити, адже вони можуть не зовсім точно передавати сенс всієї паратаксичної структури.

Англійська мова давнього періоду переважно характеризується усним типом використання, адже письмові традиції були малорозвинені, однак давньоанглійська мова мала такі особливості, як: широке вживання простих поширених речень та нечасте вживання складнопідрядних речень; найбільш поширеними базовими словопорядками англійської мови давнього періоду є OV і VO, які реалізуються у шести моделях: SOV, OSV, OVS та SVO, VSO, VOS; заперечення могло вживатися двічі у реченні. Мова середньо англійського періоду мала свої особливості: поширене використання перфектного та прогресивного часів; розвиток модальних дієслів на позначення обов'язку та бажання; розвиток допоміжних дієслів та часте вживання дієслова «to do», яке в основному заміняло чи доповнювало основне дієслово.

У період XIII – XV століть люди по всій території Англії розмовляли різними діалектами, які мали свої фонетичні та граматичні особливості, однак їх усіх можна назвати «англійською мовою», адже і словниковий запас, і граматична побудова речень були схожими. Саме у цей період починає формуватися англійська нація, типові характеристики якої (роздуми, мову, ментальність, риси характеру) можна прослідкувати у творах Дж. Чосера «Кентерберійські оповідання» та Вільяма Шекспіра.

LITTERA SCRIPTA MANET

Підрядні структури є тими елементами в структурі висловлювання, які скріплюють предикативні одиниці між собою, впливаючи на порядок слів у кожній з них і тим самим позбавляючи їх структурної самостійності. Нас цікавлять саме підрядні речення причини ранньоновоанглійської мови, у яких підрядна частина приєднується до головної за допомогою сполучників таких, як: *because, as, since, sith, for, for why, in that*.

Аби досягнути мети, для дослідження нами було обрано десять п'єс Вільяма Шекспіра та збірник трактатів Френсіса Бекона. Саме на матеріалі цих творів проводилося експериментальне дослідження. У ході практичної роботи нами було виокремлено 82 випадки вживання підрядних речень причини у ранньоновоанглійській мові. Згідно критерію розташування підрядного речення причини було зафіксовано ініціальне, медіальне та фінальне розташування у таких прикладах, як:

1) ***Because** I will not do them the wrong to mistrust any, I will do myself the right to trust none* [10, с. 8] – **ініціальне** розташування;

2) *Confess thy treasons ere thou fly the realm, **since** thou hast far to go, bear not along* [9, с. 14] – **медіальне** розташування;

3) *I may have some odd quirks and remnants of wit broken on me, **because** I have railed so long against marriage* [10, с. 33] – **фінальне** розташування.

Підрядні речення з фінальною позицією є найбільш частотно вживаними – 60%, менш вживаними є речення з ініціальною підрядністю – 31% та найменш вживаними є підрядні речення з медіальною позицією – 9%.

Також нами було виокремлено наступні структурні моделі підрядних речень, які зустрічаються у драмах Шекспіра та прозі Бекона найбільш часто:

1) **SVO** (Subject – Verb – Object) у 86%; наприклад:

Yet tell me not, for I have heard it all [11, с. 8].

2) **OSV** (Object – Subject – Verb) у 6%; наприклад:

Since all and every part of what we would doth make, stand at what your highness will [13, с. 48].

3) **VSO** (Verb – Subject – Object) у 5%; наприклад:

When shalt thou see thy wholesome days again, since that is the truest issue of thy throne [13, c. 58].

4) **SOV** (Subject – Object – Verb) у 3%; наприклад:

Because they then less need one another, the wars are for my money [12, c. 88].

Окрім того, нами було виокремлено найбільш частотно вживані сполучники підрядності:

1) **because** вживається у 36%; наприклад:

It fits thee not to ask the reason why, because we bid it [8, c. 7].

2) **since** – у 32%; наприклад:

The great Antiochus, 'gainst whom I am too little to contend, since he's so great [8, c. 8].

3) **for** - у 28%; наприклад:

For I must leave you, it seems not meet, nor wholesome to my place [7, c. 6].

4) **sith** - у 2%; наприклад:

I'll love no friend, sith love breeds such offence [7, c. 59].

5) **for why** - у 2%; наприклад:

Tell thou the lamentable tale of me and send the hearers weeping to their beds, for why the senseless brands will sympathize [9, c. 64].

Найбільш вживаними ввідними дієсловами у підрядних реченнях причини є *to be, to do, to hear, to speak* та *to come*, тобто семантично більш важливими були допоміжні дієслова, а також дієслова відчуття.

При цьому найбільш загальними моделями підрядних речень причини слугували такі: [Main Clause], (Sub-Clause) – 45 випадків вживань, (Sub-Clause), [Main Clause] – 19 випадків вживань та [Main Clause], (Sub-Clause), (Sub-Clause) – 5 випадків вживань.

Висновок. Отже, проведене нами дослідження дає всі підстави вважати, що підрядні речення причини у ранньоновоанглійський період хоча й були фіксованими й зрозумілими, але не часто вживаними, оскільки у прозових та драматичних творах на декілька сотень сторінок знаходимо десяток прикладів

вживання підрядних структур причини. Однак, варто зазначити, що саме в цей період зафіксувався порядок слів у реченні, адже інверсія не широко вживалась у художніх творах ранньоновоанглійського періоду. До того ж, зауважимо, що у XVI – XVIII ст. склалася система сполучників, які вводять підрядні речення будь-якого типу, адже більшість сполучників того часу є частиною граматики сучасної англійської мови.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ

1. Андрушенко О. Ю. Теорія інформаційної структури речення: проблеми та перспективи сучасного розвитку / О. Ю. Андрушенко. – Житомир: ЖДУ ім. Івана Франка, 2013.
2. Буніятова І. Р. Про походження гіпотаксису в германських та слов'янських мовах / І. Р. Буніятова. – К.: Видавничий центр КНЛУ, 2004. –274 с.
3. Жлуктенко Ю. О. Концепція «природжених ідей» у генеративній граматиці Н.Хомського / Ю. О. Жлуктенко. – К.: Мовознавство. – 1980. – № 5.
4. Косериу Э. Синхрония, диахрония и история: Проблема языкового изменения / Э. Косериу // Новое в лингвистике. –1963. – №3. – С. 143 - 343.
5. Кубрякова Е. С. Язык как исторически развивающееся явление / Е. С. Кубрякова. – М.: Наука, 1970. – С. 197 – 313.
6. Неद्याлков В. П. Типология морфологического и лексического каузативов. Типология каузативных конструкций / В. П. Неद्याлков, Г. Г. Сильницкий – Л.: Наука, 1969.
7. Shakespeare W. Othello. Режим доступу: <http://shakespeare.mit.edu/othello/index.html>
8. Shakespeare W. Pericles, Prince of Tyre. Режим доступу: <http://shakespeare.mit.edu/pericles/index.html>
9. Shakespeare W. Richard II. Режим доступу: <http://shakespeare.mit.edu/richardii/index.html>

10. Shakespeare W. Richard III. Режим доступу:
<http://shakespeare.mit.edu/richardiii/index.html>
11. Shakespeare W. Romeo and Juliet. Режим доступу:
http://shakespeare.mit.edu/romeo_juliet/index.html
12. Shakespeare W. The Life and Death of King John. Режим доступу:
<http://shakespeare.mit.edu/john/full.html>
13. Shakespeare W. The Tragedy of Macbeth. Режим доступу:
<http://shakespeare.mit.edu/macbeth/index.html>

Сушко Т.Ю.

Науковий керівник: кандидат філологічних наук, доцент Н.Д.Борисенко

ФРАЗЕОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ КОНЦЕПТУ ПРИРОДНІ ЯВИЩА В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Сьогодні лінгвістика приділяє велику увагу вивченню питання взаємодії мови, свідомості та об'єктивної дійсності. Між дійсністю та мовою перебуває мисляча людина, носій мови та свідомості [5, с. 130]. Свідомість маніфестує себе в мові, вона є відображенням дійсності крізь призму суспільно вироблених знань, символів, правил, норм, вірувань, традицій та цінностей, тобто культури, зумовленої менталітетом мовного колективу, його концептуальною картиною світу [5, с. 132]. У свою чергу, основою концептуальної картини світу є особлива одиниця ментальності – концепт [2, с. 70]. Саме концепти як одиниці змісту свідомості широко застосовують у лінгвістичних розвідках для пояснення того, як людина структурує дійсність та кодує її в мові [5, с. 131]. Невід'ємною частиною концептуальної сфери є фразеологія, а зв'язок фразеологізмів з культурою народу є беззаперечним [3, С. 82-84].

Наша розвідка присвячена структурним, тематичним та семантичним особливостям фразеологічних одиниць, що репрезентують концепт ПРИРОДНІ

ЯВИЩА в сучасній англійській мові. Дослідження фразеологічного аспекту концепту ПРИРОДНІ ЯВИЩА в сучасній англійській мові є актуальним, оскільки надає можливість вивчити особливості сприйняття природи представниками англомовної спільноти та дозволяє за допомогою аналізу фразеологічних одиниць (ФО) з метеорологічним компонентом реконструювати фрагмент концептуальної картини світу англійців, що пов'язаний із сприйняттям оточуючого світу.

Незважаючи на те, що термін *концепт* міцно утвердився в сучасній лінгвістичній науці, він до цього часу не має однозначного тлумачення. Одні вчені визначають концепт як особливу одиницю ментальності [4]. У той же час, інші вчені висловлюють думку, що концепт є культурним феноменом [6]. З точки зору структури концепт визначається як утворення, що складається з ядра та периферії [7]. Ядром концепту є словникові дефініції, первинні, найбільш яскраві образи, а на периферії зосереджені абстрактні образи, асоціації та конотації, що пов'язані з народом та культурою. ФО, як стійкі сполучення лексем з повністю або частково переосмисленим значенням [1, с. 8], знаходяться на периферії концепту. Вони відображають національну культуру та досвід спільноти, відтворюють менталітет народу. При вивченні концепту фразеологічні одиниці є надзвичайно інформативними, саме тому реконструкція концепту містить фразеологічну інформацію.

Аналіз лексикографічних джерел дозволив нам виділити та дослідити назви 20 природних явищ, таких як *rain, sprinkle, hail, snow, wind, breeze, squall, blizzard, slush, thunder, storm, lightning, rainbow, cloud, frost, heat, fog, mist, dew* та *flood*. Вивчення периферійної зони концепту ПРИРОДНІ ЯВИЩА мало місце шляхом тематичного, структурного та семантичного аналізу фразеологічних одиниць, які містять у своєму складі назву природних явищ або похідні від них.

Отже, вирази, що мають своїм образним субстратом природні явища складають помітну фразеологічну групу в англійській мові. Велика кількість ФО з метеорологічним компонентом вказує на те, що погода відіграє велику роль у житті англомовної спільноти. Океанічний клімат з великою кількістю опадів,

туманів, сильними вітрами впливає на сприйняття погоди жителями Британських островів, що знаходить своє відображення у досліджуваних ФО [5, с. 144].

Нами було досліджено 150 фразеологічних одиниць з метеорологічним компонентом. Здійснене дослідження показало, що найбільшу продуктивність має компонент *wind*, фразеологізми з яким складають 25 % досліджуваних ФО, наприклад, *raise the wind* (роздобути грошей). Наступне місце за частотністю вживання у ФО займає компонент *rain* – 11 %: *it never rains, but it pours* (велика кількість проблем, яка звалюється на людину), наступним за частотністю є компонент *cloud* – 9 %: *a cloud in one's sky* (перешкода), *storm* – 8 %: *storm and stress* (буря й натиск), *thunder* – 6 %, наприклад, *as black as thunder* (похмурий, злий). Метеорологічні компоненти *lightning* та *heat* зустрічаються у 5 % досліджуваних ФО кожен, наприклад: *as quick as a flash of lightning* (дуже швидко), *put the heat on smb* (тиснути на когось); природні явища *hail*, *breeze* та *flood* наявні у 4 % ФО, наприклад: *as thick as hail* (частий як град), *be a breeze* (бути легкою справою), *flood of tears* (море сліз). Такі назви природних явищ, як *snow*, *dew*, *fog* та *mist* зустрічаються у 3 % аналізованих ФО кожен (*as white as snow* – білосніжний, *like the dew in the morning* – чистий як ранішня роса, *be like in a fog* – бути розгубленим, *cast mist before one's eyes* – пускати пил в очі), компоненти *blizzard* та *slush* містяться у 2 % ФО кожен (*blinding blizzard* – важка ситуація, в якій людина не може розібратись, *shush fund* – гроші для підкупу). Компоненти *rainbow* та *frost* посідають одне з останніх місць за продуктивним критерієм та зустрічаються лише в 1 % ФО, наприклад: *rainbow hunt* (дурниця, нереальна мрія), *black frost* (найвища ступінь чого-небудь), як і метеорологічні компоненти *sprinkle* та *squall* (*look out for squalls* – остерігатися небезпеки, бути напоготові, *sprinkle the flowers* – роздавати хабарі).

Структурний аналіз показує, що досліджувані ФО характеризуються високою продуктивністю та варіативністю моделей. Ми віднесли досліджувані ФО до 4 класів: номінативні, номінативно-комунікативні, вигуківі й модальні, комунікативні фразеологічні одиниці [1]. Серед номінативних

LITTERA SCRIPTA MANET

фразеологізмів, до яких належать іменникові, прикметникові та прислівникові ФО, найпоширенішими є моделі Adj + N, наприклад: *rainy day* (крайній випадок, чорний день), N + Prep + N: *wind of change* (вітер змін), Adj + Prep: *snowed under* (зайнятий), Adj + Prep + N: *struck with thunder* (приголомшений), like + N: *like wind* (дуже швидкий), as + Adj + as + N: *as loud as thunder* (гучний).

До номінативно-комунікативних ФО належать дієслівні фразеологізми. Найпродуктивнішою моделлю таких фразеологічних одиниць є модель за структурою V + N, наприклад: *stem the flood* – протидія, яка розширюється при введенні у структуру додаткових елементів. Вигуківі ФО також мають місце у нашому дослідженні. Серед досліджуваних ФО наявна вигуківі модель зі структурою Prep + N, наприклад: *By thunder!* До комунікативних ФО належать приказки та прислів'я. Вони можуть мати структуру простого або складного речень, наприклад: *Cloudy mornings turn to clear afternoons* (все змінюється). *If you can't stand the heat, get out of the kitchen* (не берись за те, що ти не можеш зробити).

Щодо семантичної класифікації відібрані з лексикографічних джерел фразеологічні одиниці сучасної англійської мови з метеорологічним компонентом були віднесені до таких, що позначають людину, а також життєві ситуації та феномени. Дослідження засвідчило, що опис людини має місце у 20% аналізованих ФО, а саме: характеристика зовнішнього вигляду людини простежується у 5% досліджуваних ФО, наприклад: *have a cloud on one's brow* – виглядати засмучено; поведінки – 5%: *rain at seven, fine at eleven* – про ненадійну людину, почуттів – 3%: *be under a cloud* – бути засмученим, а опис фізіологічних ознак знаходимо у 7% досліджуваних ФО, наприклад: *as right as rain* – здоровий. 80% ФО з метеорологічним компонентом використовується на позначення ситуацій та феноменів, що виникають або зустрічаються у процесі життєдіяльності людини. До них належать життєві ситуації, які мають позитивний характер – 30% досліджуваних ФО, наприклад: *be on cloud nine* – бути дуже щасливим, а також ситуації негативного характеру, які становлять 50% досліджуваних фразеологічних одиниць з метеорологічним компонентом,

наприклад: *a cloud on your horizon* – труднощі, *spit into the wind* – марнувати час. Отже, ФО з назвами природних явищ, що описують негативні життєві ситуації, домінують. Все це свідчить про те, що природні явища асоціюються з невдачами, проблемами, перешкодами та труднощами, що і знаходить своє відображення у ФО з метеорологічним компонентом.

Таким чином, здійснивши аналіз периферійної зони концепту ПРИРОДНІ ЯВИЩА через практичне дослідження тематичних, структурних та семантичних особливостей фразеологічних одиниць на позначення природних явищ, ми виявили певні закономірності сприйняття природних явищ представниками англomовної спільноти. Останні полягають у тому, що природні явища сприймаються негативно та використовуються для опису життєвих ситуацій. Цей факт пояснюється особливостями навколишнього середовища, в якому проживають англійці. Подальша перспектива розвідки полягає у реконструкції ядерної та навколо ядерної зон концепту ПРИРОДНІ ЯВИЩА в сучасній англійській мові.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ

1. Кунин А.В. Фразеология современного английского языка / А.В. Кунин. – М.: Изд-во «Международные отношения», 1972. – 288 с.
2. Манакін В.М. Мова і міжкультурна комунікація: навч. посіб. / В.М. Манакін. – К.: ВЦ «Академія», 2012. – 288 с.
3. Маслова В.А. Лингвокультурология: Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений. - М.: Академия, 2001. - 208 с.
4. Попова З.Д. Когнитивная лингвистика. – [Електронний ресурс] / З.Д. Попова, И.А. Стернин. – Режим доступа: <http://zinki.ru/book/kognitivnaya-lingvistika/>
5. Семенюк О.А. Основы теории мовної комунікації: навч. посіб. / О.А. Семенюк, В.Ю. Паращук. – К.: ВЦ «Академія», 2010. – 240 с.
6. Степанов Ю.С. Константы: Словарь русской культуры: 3-е изд. / Ю.С. Степанов. – М.: Академический проект, 2004. – 991 с.

7. Фрумкина Р.М. Есть ли у современной лингвистики своя эпистемология? / Р.М. Фрумкина. – М.: Российский государственный гуманитарный университет, 1995. – С. 74–117.

8. Longman Idioms Dictionary. – Oxford: Oxford University press, 2010. – 298 p.

Тулес Т. С.

Науковий керівник: кандидат філологічних наук,

доцент С. А. Вискушенко

ЗАГАЛЬНІ ВЛАСТИВОСТІ СТАНОВЛЕННЯ АНГЛІЙСЬКИХ ТЕРМІНІВ МЕДИЦИНИ ТА СПЕЦИФІКА ЇХ ПЕРЕКЛАДУ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Постановка проблеми. Термінологія відіграє важливу роль у професійній комунікації людей, оскільки виступає джерелом отримання, збереження та передачі наукової інформації, а також засобом оволодіння спеціальністю. Сучасна англомовна медична термінологія – результат багатовікового розвитку світової медичної науки, значення якої для вирішення нагальних проблем, пов'язаних із здоров'ям людини, із часом лише зростає. Тому **актуальність дослідження** зумовлена загальним спрямуванням термінознавчих студій на вивчення особливостей розвитку та перекладу англійських термінів, зокрема і медицини. **Метою** статті є представлення результатів дослідження історії становлення англійських термінів медицини та специфіки їх перекладу українською мовою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проведений аналіз лінгвістичної літератури засвідчив, що різні аспекти дослідження терміна, на яких ґрунтується наша розвідка, висвітлені в працях К. Я. Авербуха, С. В. Гринев-Гриневича, В. І. Карабана, В. М. Лейчика, Е. Ф. Скороходька, Н. Felber та великої кількості інших термінознавців.

Виклад основного матеріалу. Формування англійських терміносистем, зокрема і термінів медицини відбувалося протягом багатьох сторіч і відображає процес розвитку означеної галузі знань і професійної діяльності [2: 60]. Виокремлюють наступні етапи формування англійської медичної термінології: грецький період, арабський період, латинський період, національний період та англійський період [4].

Англійська медична термінологія, як і будь-яка інша галузь знання, має 5 загальних особливостей розвитку, а саме: 1) інтеграція, яка відбувається завдяки тому, що медицина взаємодіє з багатьма іншими галузями, насамперед, з генетикою, біологією та біохімією, наприклад, *biocycle* – біоцикл, *aglycosilation* – аглікозилірування; 2) диференціація, яка стає можливою завдяки формуванню в місцях дотику нових наук зі своїми власними термінологіями, таких як біохімія, гістологія, стоматологія, травматологія, токсикологія тощо; 3) інтернаціоналізація, яка реалізується через терміни з греко-латинською основою, наприклад, *automatic ventilating machine* (апарат для штучної вентиляції легенів); 4) уніфікація, яка досягається в результаті таких видів діяльності, як термінографія, впорядкування, стандартизація; 5) економія, яка реалізується за допомогою аббревіації, скорочення шляхом символів; введення в текст немовних засобів номінації – формул, наприклад, *IT (immunotherapy)* – імунотерапія [1: 27-47]. Щодо походження, то термінологічні одиниці медицини поділяються з етимологічного погляду на питомі (*marrow* – кістковий мозок) та запозичені (*diagnosis* – діагноз, *cartilage* – хрящ, *nitrate* – нітрат).

Поповнення англійської медичної термінології відбувається за допомогою традиційних словотвірних засобів англійської мови (морфологічний, синтаксичний і семантичний способи) на основі наявної фахової та загальноживаної лексики. Морфологічний спосіб характеризується підвищеною продуктивністю: *subcostal* – підреберний, *dentition* – природні зуби. Англійська медична термінологія включає численні терміни-словосполучення, які завдяки своїй складній багатокомпонентній структурі надають оптимальну номінацію фахового поняття, наприклад, *foreign matter* – чужорідні об'єкти.

LITTERA SCRIPTA MANET

При розгляді основних прийомів перекладу медичної термінології виявлено, що серед перекладацьких трансформацій, які застосовуються при перекладі англomовних текстів медичної галузі українською мовою зустрічається: конкретизація значення (*respiratory symptoms* – симптоми захворювання верхніх дихальних шляхів), заміна частини мови (*stiff, painful joints* – оніміння і біль у суглобах), перестановка (*cough mixture* – мікстура від кашлю), калькування (*autogenic training* – автогенне тренування). Часто також доводиться вдаватися до прийомів транскодування (*genography* – генографія) та експлікації (*iron lung* – апарат штучної вентиляції легенів).

В англійській науково-технічній літературі спостерігається тенденція до скорочення термінів [3: 448], включаючи й англійські медичні термінологічні одиниці. У багатьох випадках аббревіатури розшифровують при перекладі на українську мову, наприклад, *RK* ((*right kidney*) – права нирка). Інші способи перекладу аббревіатур включають транслітерацію (англ. *PPD* – «*purified protein derivative*» відповідає укр. ППД – «очищений від білку туберкулін»), запозичення акроніма в початковому вигляді (іноземною мовою) (*LEC* (*lupus erythematosus cell*)) – LEC- клітина – «вовчаночна клітина»), створення адекватної аббревіатури з українських термінів *NSAIDs* (*nonsteroidal anti-inflammatory drugs*) – НПЗЗ (не стероїдні протизапальні засоби).

Характерною рисою англійської медичної термінології є наявність численних термінів-епонімів. Обов'язковим складником терміна-епоніма є власна назва, яка при перекладі українською мовою зазвичай транскрибуються (*Lyme disease* – хвороба Лайма) або транслітеруються (*Addison's anemia* – анемія Аддісона). Більшість епонімів англійської медичної термінології піддаються як орфографічній, так і фонетичній трансформації, наприклад, *Loeffler's disease* – хвороба Леффлера, *Meynert's commissure* – Майнерта спайка, тобто адаптуються до мови-реципієнта [3: 282-283]. Окремі англійські терміни, що не мають у своєму складі прізвища, можуть перекладатися термінами із прізвищем, наприклад, *murine leprosy* – хвороба Стефанського.

Висновки. Отже, беручи до уваги вищезазначену інформацію, для якісного перекладу медичних текстів потрібно оволодіти достатньою кількістю термінів даної галузі, знати принципи їх словотвору та перекладу, оскільки зміст наукового повідомлення передається конденсовано в термінах. Завдання перекладача полягає у правильному виборі того чи іншого способу перекладу, щоб якнайточніше передати значення терміна з урахуванням контексту та відповідно до вимог української термінології.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Авербух К. Я. Терминологическая вариантность : теоретический и прикладной аспект / К. Я. Авербух // Вопросы языкознания : сб. науч. трудов. – М. : РАН, 1986. – № 6. – С. 38-49.
2. Гринев-Гриневич С. В. Основы антрополингвистики (к лингвистическим основаниям эволюции мышления) : [учебное пособие] / С. В. Гринев-Гриневич, Э. А. Сорокина, Т. Г. Скопюк. – М. : Компания Спутник, 2005. – 114 с.
3. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми / В. І. Карабан. – Вінниця: Нова книга, 2002. – 564 с.
4. Стегніцька Л. В. Історія становлення медичної термінології [Електронний ресурс] / Л. В. Стегніцька. – Режим доступу : www.rusnauka.com/19_TSN.../3_174070.doc.htm

Шугаєв А. В.

Науковий керівник: кандидат філологічних наук,

доцент М. В. Полховська

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ДОКУМЕНТІВ

МІЖНАРОДНОГО ПРАВА

Постановка проблеми. Англomовний юридичний дискурс, у його письмовій формі на сьогодні залишається ще недостатньо вивченим соціально-

значущим феноменом. Чільне місце у ньому займають міжнародні договори – піджанр міжнародних документів високого рівня стандартизації регламентаційного характеру. На особливу увагу заслуговує переклад юридичних термінів і їх структурно-семантичний аналіз, переклад конструкцій з неособовими формами дієслова і безсполучникових атрибутивних груп в документах міжнародного права, застосування лексико-граматичних трансформацій під час перекладу документів цього типу.

Метою дослідження є вивчення особливостей перекладу юридичних термінів, конструкцій з неособовими формами дієслова і безсполучникових атрибутивних груп в документах міжнародного права, застосування лексико-граматичних трансформацій під час перекладу міжнародних договорів.

Об`єкт дослідження – англomовні міжнародні договори.

Предмет дослідження – лексичні та граматичні особливості перекладу міжнародних договорів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Проблема лінгвістичної та правової адекватності видається найбільш серйозною серед проблем, пов`язаних з перекладом документів міжнародного права (МП). Тому перекладу термінології, зокрема юридичної, приділяється чимало уваги, бо в термінах відбиваються розбіжності суспільно-політичних систем та систем права. В документах МП терміни, як правило, вживаються тільки в одному, специфічному для певної інформаційної галузі значенні, і саме в тому, яке не викликає подвійного тлумачення. Можливість неправильного вживання терміну виключається його семантичною чіткістю і стислістю, що зумовлено вимогою до лаконічного вираження думки [3, с. 11].

При перекладі юридичної термінології, одним з основних є принцип “збереження і єдності форми та змісту” і принцип “контекстності”. Метою першого принципу є точна передача форми понять та їх основного значення (змісту). Другий принцип передбачає збереження змісту, але переклад терміну безпосередньо залежить від контексту. Використовуючи обидва шляхи при

відтворенні термінології, зберігається основний смисл слів, але їх переклад при цьому варіюється в залежності від контексту.

Іноді в самій угоді укладачі вдаються до тлумачення значення термінів, якого вони набуватимуть в данному контексті. Так, термін “*charter*” набуває значення „*статут*” в міжнародній угоді, що засновує організацію ООН, а в іншому правовому акті, “*Charter of Economic Rights and Duties of States*”, термін “*charter*” отримує значення „*хартія*”. Зasadничим в юридичній сфері є термін “*law*”, який перекладається як “законодавство”, “закон”, “право” тощо.

Отже, контекст дає можливість виявити основні ознаки поняття за допомогою логіко-правових та граматичних зв’язків [2, с.37].

Іноді переклад залежить від традиційних засобів вираження, які притаманні для мови перекладу на противагу вихідній мові. Наступні приклади яскраво це ілюструють:

(1a) The General Assembly may discuss any questions or any matters within the scope of the present Charter.

*(1б) Генеральна Асамблея **уповноважується** обговорювати будь-які питання чи справи в межах цього Статуту [5].*

Слово „уповноважується” надає перекладу певної категоричності, що не можемо сказати про речення оригіналу в якому наявне модальне дієслово “*may*”. Тож, додавання у цьому випадку обумовлене стійкими правилами та традицією вживання сталих слів, характерних для офіційно-ділового стилю української мови.

Перестановка як вид перекладацької трансформації - це зміна розташування мовних елементів в тексті перекладу в порівнянні з текстом оригіналу. Елементами, що можуть піддаватися перестановці, є зазвичай слова, словосполучення, частини складного речення (клаузи) і самостійні речення в тексті.

*(2a) The Members of the United Nations agree to accept and carry out the decisions of the Security Council **in accordance with the present Charter.***

LITTERA SCRIPTA MANET

(2б) Члени Організації погоджуються, **відповідно до даного Статуту**, підкорятися рішенням Ради Безпеки й виконувати їх [5].

Згадані вище речення свідчать, що розбіжності в характері синтаксичного словопорядку англійської та української мови призводять до зміни компонентів тема-рематичної структури. Канцеляризм „*in accordance with the present Charter*“ отримує іншу позицію в реченні при перекладі. Запропонований варіант, у якому застосовано перекладацьку трансформацію перестановки, зумовлений стилістичними та граматичними причинами.

У текстах міжнародних договорів спостерігається частотне вживання інфінітива. Спосіб перекладу інфінітива значною мірою залежить від його форми стану, часу і функції. Інфінітив у функції обставини мети досить широко вживається у текстах міжнародних договорів. Ми виокремлюємо два основних способи перекладу інфінітива у цій функції за допомогою підрядного речення: (для того) щоб/або + неозначена форма дієслова і для/з метою + іменник.

(3a) *There shall be established a Military Staff Committee **to advise and assist** the Security Council on questions relating to the Security Council's military requirements for the maintenance of international peace and security...*

(3б) Військово-Штабний Комітет створюється **для того, щоб давати поради й надавати** допомогу Раді Безпеки з усіх питань, що стосуються військових потреб Ради Безпеки в справі підтримки міжнародного миру й безпеки...

(4a) *The Economic and Social Council may take appropriate steps **to obtain** regular reports from the specialized agencies.*

(4б) Економічна й Соціальна Рада має повноваження вживати належних заходів **для одержання** від спеціалізованих установ регулярних доповідей [4].

Інфінітив у формі активного стану у текстах міжнародних договорів також перекладається неозначеною формою дієслова:

(5a) *We have therefore decided to propose to our Partners to **launch** together at tomorrow`s meeting the Euro-Atlantic Partnership Council (EAPC).*

(5б) Таким чином ми вирішили звернутися до наших партнерів з пропозицією спільно **розпочати** на завтрашньому засіданні Раду Євроатлантичного Партнерства [4].

Частотна уживаність безсполучникових атрибутивні групи у текстах міжнародних договорів обумовлює визначення стратегій їх перекладу. Нами було виокремлено три основні шляхи перекладу зазначених груп.

1) Перший спосіб – розпочати переклад з основного іменника: *trust territory* – територія під опікою, *peace support* – підтримання миру, *security issues* – питання безпеки, *technology transfers* – обмін технологіями, *human rights* – права людини, *disputes settlement* – вирішення питань, *cooperation mechanisms* – механізми співпраці.

2) Другий спосіб перекладу безсполучникових атрибутивних груп – розпочати переклад з атрибутивного іменника: *security environment* – безпекове середовище, *defence planning* – оборонне планування, *market economy* – ринкова економіка.

3) Третій спосіб перекладу безсполучникових атрибутивних груп – застосувати описовий переклад:

armaments cooperation – співробітництво у сфері озброєння, *security arrangements* – домовленості про гарантування безпеки, *emergency planning* – планування заходів у випадку надзвичайного стану.

Висновки. Під час перекладу юридичного терміну виникає проблема в розпізнанні його правового значення. Саме тому, потрібно розуміти поняття, яке стоїть за терміном, а у деяких випадках необхідно з'ясувати його походження для адекватного перекладу. Адже в цьому контексті питання синонімії в межах однієї терміносистеми відіграє домінуючу роль. При цьому особливу увагу необхідно звертати на лексико-граматичні трансформації, тобто на структурні та лексико-семантичні розбіжності між англійською та українською мовами, які вимагають під час перекладу перебудови синтаксичної структури речення або певних лексичних змін.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Ботвина Н. В. Офіційно-діловий та науковий стилі української / Н. В. Ботвина мови.– К. : АртЕк, 1999. – 264 с.
2. Евинтов В. И. Многоязычные договоры в современном международном праве / В. И. Евинтов. – К.: Наукова думка, 1981. – 134 с.
3. Комарова З. И. О сущности термина / З. И. Комарова // Термин и слово: межвузовский сборник. – Горький: ГГУ, 1979. – С. 3-12.
4. Міжнародні документи. – [Електронний документ]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/main/c/stru3/spi>.
5. Charter of the United Nations : [Електронне джерело]. – Режим доступу: <http://www.un.org/en/documents/charter/>.

Юрчук М. С.

Науковий керівник: кандидат філологічних наук, доцент

Н.Д. Борисенко

ІДІОМАТИЧНИЙ ПРОСТІР ЗООНІМІВ В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Сучасні лінгвістичні дослідження направлені на виявлення того, як мова відображає навколишній світ. Лінгвісти зосереджують свою увагу на тих мовних явищах, що кодують культуру, а їх провідною характеристикою є вивчення співвідношення даних понять [див., напр., 1, 4, 5, 6, 8]. Мова – це дзеркало культури, так як у мові відображається не тільки реальний світ, котрий оточує людину, не тільки умови її життя, але й свідомість народу, його менталітет, національний характер, життя, традиції, мораль та система цінностей [6, с. 317]. Ідіоматичні одиниці інтенсивно накопичують здобутки матеріальної та духовної культури, і саме тому можуть слугувати матеріалом для лінгвокультурологічних досліджень. Вивчення лінгвокультурологічних особливостей дозволяють встановити зв'язки між інформацією не лише загальнолюдського, а й

національного характеру, скласти уявлення про розбіжності між способом мислення різних культурних спільнот.

У цьому зв'язку зооніми, що входять до складу ідіоматичних одиниць, є важливим джерелом інформації про відношення певної лінгвокультурної спільноти до тваринного світу. Нами було відібрано та проаналізовано 250 ідіом, що мають в своєму складі власне зооніми (номінації диких та свійських тварин) та орнітоніми (номінації птахів).

У дослідженні було застосовано базову категорію лінгвістичного знання *простір*, як спосіб моделювання дійсності, що широко використовується у сучасних лінгвістичних дослідженнях. Знаходячись у матеріальному світі люди автоматично категоризують свої почуття, предмети навколишньої дійсності та їх характерні ознаки. З точки зору лінгвістичних вчень термін *простір* розглядають як певне коло концептів у свідомості окремої мовної спільноти, загальні універсальні категорії, які формуються у свідомості людини, а потім знаходять своє відображення за допомогою мовних засобів [10, с. 175]. *Ідіоматичний простір* тлумачать як сукупність взаємопов'язаних концептів різного рівня абстракцій, об'єднаних подібними категоріальними ознаками та актуалізовані ідіоматичними засобами мови [11, с. 281-282].

Ідіоматичні одиниці відіграють у мові важливу роль, саме тому існує велика кількість праць присвячених їх дослідженню, проте у більшості випадків проблеми ідіоматики розглядають у рамках фразеології. *Ідіому* трактують як словосполучення, значення якого важко або неможливо вивести із значення її компонентів, якщо їх розглядати окремо [12, с. 37].

Зооніми, що входять у компонентний склад ідіом, трактуються як назви представників тваринного світу, які у складі ідіом набули метафоричного, експресивного відтінку. За тематикою ідіоматичні одиниці з компонентом зоонім поділяються на шість окремих груп: власне зооніми (ідіоми із назвами диких та свійських тварин), орнітоніми (містять у своєму складі назви птахів), ентомоніми (ідіоми з компонентом комах), іхтіоніми (ідіоматичні одиниці із родовим компонентом риба), рептиліоніми (включають назви рептилій: черепаха, змія),

LITTERA SCRIPTA MANET

амфібіоніми (ідіоми, де стрижневе слово виражено такими іменниками, як жаба, краб, рак) [7, с. 69]. У центрі нашої уваги знаходяться власне зооніми та орнітоніми.

Існує ціла низка класифікаційних схем аналізу ідіом, найбільш поширеними вважаються структурна, тематична та семантична класифікації, які й були використані у розвідці.

Отримані кількісні дані дозволяють стверджувати, що номінації свійських тварин зустрічаються частіше у складі ідіоматичних одиниць ніж назви диких тварин. Згідно із статистикою зооніми за їх вживаністю в англійських ідіомах розподілились у такому порядку: свійські тварини: *dog* – 18%; *cat* – 17%; *horse* – 6%; *pig* – 5%; *cow* – 4%; *sheep* – 2%; *hare* – 2%; *donkey* – 1%; *rabbit* – 1% аналізованих ідіом; дикі тварини: *wolf* – 5%; *fox* – 5%; *bull* – 4%; *lion* – 2%; *monkey* – 2%; *bear* – 2%; *ox* – 2%; орнітофразеологізми: видове поняття *bird* – 11%; такі назви птахів, як *duck* – 4%; *cock* – 3%; *goose* – 2%; *parrot* – 1%; *owl* – 1%. Зооніми *dog* та *cat* мають найвищу продуктивність.

На основі відібраного матеріалу, була запропонована структурна класифікація ідіом із зоонімами, на основі класифікації ідіом за стрижневим словом. Із ідіоматичних одиниць зі структурою словосполучення найпоширенішими є наступні субстантивні моделі: (A) + Adj + N: *top dog* (переможець), *an Irish bull* (безглуздість); (A) + Adj + and + Adj + N *a cock and bull story* (неправдива історія); (A) + N + Prep + (A) + N: *cat out of bag* (відкрити таємницю), *a bird of passage* (перелітня пташка) та такі вербальні конструкції як: to + V: *to dog* (ходити по п'ятах); V + (A) + N: *to cry wolf* (підняти непотрібну тривогу); V + Prep + (A) + N: *to bring on bears* (робити все, що завгодно). Їх моделі варіюються залежно від зміни компонентів, які доповнюють стрижнєве слово. Компаративні ідіоми також займають провідне місце. Наприклад, like + (A) + Adj + N: *like a skalded cat* (дуже швидко); Adj + as + (A) + N: *greedy as a wolf* (дуже жадібний, ненажерливий); as + Adj + as + Adj + N: *as mad as a March hare* (очманів як заєць у березні). Найбільш продуктивними компаративними сполучниками виявились сполучники *like* та *as*.

Серед ідіом зі структурою речення найбільш уживаними виявилися прості розповідні речення, наприклад, *scornful dog will eat dirty pudding* (якщо будеш вередувати, то тобі нічого не дістанеться); *goose is walking over smbs grave* (мурашки по шкірі); *with foxes we must play foxes* (з вовками жити – по вовчому вити); *birds of a feather flock together* (свій свояка вгадає здалека).

Семантичний аналіз ідіом із компонентом зоонім дозволив виявити, що вони позначають людину та її діяльність. Серед досліджуваних ідіоматичних одиниць, ідіоми на позначення моральних якостей складають 47%, ідіоми на позначення життєвих ситуацій – 20%, ідіоми на позначення поведінки людини – 18% та ідіоми, що характеризують емоційний стан людини – 15%.

Моральні якості – це відносно стійкі ознаки людини, які виявляються в однотипних вчинках, що відповідають критеріям добра чи суперечать їм [13]. Моральні якості позитивного характеру представлені наступними категоріями: обережність – 15%: *don't set the fox to keep your geese* (не пускай козла в огорода), рішучість – 12%: *to take the bull by the horns* (взяти бика за роги), сміливість – 10%: *as brave as a lion* (хоробрий як лев). До моральних вад відносять підступність – 25%: *beware of a silent dog and still water* (у тихому вирі чорти водяться), гордість – 11%: *don't ride a high horse* (не злітай високо – не будеш низько падати), ворожість – 9%: *two dogs over one bone seldom agree* (дві собаки не зможуть поділити одну кістку), жадібність – 8%: *if you run after two hares you'll catch neither* (за двома зайцями поженешся, жодного не впіймаєш), зарозумілість – 5%: *a cock is valiant on his own dunghill* (всяк кулик на своєму болоті великий), хитрість – 5%: *sly / cunning as a fox* (хитрий як лисиця).

Аналізовані ідіоми позначають розумовий стан як негативно, так і позитивно: *if the donkey bray at you, don't bray at him* (не уподібнюйся дурневі), *all asses wag their ears* (не всякий розумний, хто з головою), *as mad as a March hare* (зійшов з розуму), *don't put cart before the horse* (не сади дерево коренем догори), *jest with ass and he will flap you in face tail* (з дурнями краще не жартувати), *solemn / wise as an owl* (мудрий як сова). Зоонім *donkey* найбільш яскраво репрезентує таку якість як дурість, а зоонім *owl* найчастіше асоціюється

LITTERA SCRIPTA MANET

з мудрістю. Дані конотації пов'язані із стереотипами, що існують в англomовній спільноті.

Емоційно-психічний стан – це мінливі почуття та емоції людини, які виникають під впливом життєвих обставин, внутрішнього самопочуття та залежать від зовнішніх факторів [13]. Наприклад, *like a cat on hot bricks* (незручно почувати себе у певній ситуації), *a red rag to a bull* (приводити у лют), *one's monkey is up* (оскаженіти), *cross / savage as a bear* (розізлити не на жарт). У більшості випадків номінації тварин позначають негативні емоції.

Аналіз ідіом на позначення поведінки та життєвих ситуацій показує, що у більшості випадків дані характеристики взаємопов'язані, так як поведінка людини у більшості випадків пов'язана із життєвою ситуацією: *to back the wrong horse* (помилитися), *a lion in a path* (перешкода), *give to the dogs* (кинути напризволяще), *horse and foot* (всіма зусиллями), *to beat a dead horse* (даремно марнувати сили).

Отже, в англomовній спільноті людина наділяє номінації тварин різними конотаціями, що потім знаходять своє відображення в ідіоматичних одиницях. Ідіоми сучасної англійської мови із зоонімами репрезентують життєвий досвід людини, її поведінку, якості їй притаманні та допомагають у створенні її загального портрету. Подальша перспектива розвідки вбачається у зіставному аналізі ідіом із зоонімами в сучасній англійській та українській мовах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Алефиренко Н.Ф. Лингвокультурология: ценностно-смысловое пространство языка: учеб. пособие / Н.Ф.Алефиренко.: Флинта, Наука; Москва; 2010 – 224 с.
2. Баранцев К.Т. Англо-український фразеологічний словник / К.Т. Баранцев – К.: Знання, 2005. – 1056 с.
3. Береза Т.А. Практичний англо-український словник фразеологічних синонімів / Т.А. Береза – Львів: БаК, 2011. – 400 с.

4. Брилева И.С., Вольская Н.П., Гудков Д.Б. Русское культурное пространство: лингвокультурологический словарь / И.С. Брилева, Н.П. Вольская, Д.Б. Гудков. – М.: Гнозис, 2004. – 318 с.

5. Воробьев В.В. Лингвокультурология / В.В. Воробьев. – М.: Издательство российского университета дружбы народов, 2006. – 112 с.

6. Головня А.В. Лингвокультурное пространство художественной прозы (на материале произведений Редьярда Киплинга) / А.В. Головня // Язык и пространство: проблемы онтологии и эпистемологии: [монография] / А.Э.Левицкий, С.И. Потапенко, Л.И. Белехова и др.; под. ред. А.Э. Левицкого, С.И. Потапенко. – Нежин: Издательство НГУ шимени Николая Гоголя, 2011. – С. 315-349.

7. Каян І.Л. Фразеологічні синоніми у сучасній англійській мові (на матеріалі фразеологізмів з компонентом-зоонімом // Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики. Випуск 7. Зб. наук. праць. – К.: Вид-во „Логос”, 2005. – 103 с.

8. Кубрякова Е.С. Язык и знание / Е.С. Кубрякова. – М.: Языки славянской культуры, 2004. – 560 с.

9. Кунин А.В. Большой англо-русский фразеологический словарь / А.В. Кунин – М.: Русский язык, 1984. – 944 с.

10. Левицкий А.Э. Частеречное пространство языка / А.Э. Левицкий. – Нежин: Издательство НГУ шимени Николая Гоголя, 2011. – С. 175-206

11. Фещенко Ю.І. Ідіоматичний простір “Homo Socialis” у сучасній англійській мові: лінгвокогнітивний та комунікативно-функціональний аспекти :автореф. Дис.. канд. філол. наук: 10.05.07 / Ю.І. Фещенко. – Київ: КНЛУ, 2007. – 20 с.

12. Makkaï A. Idiom Structure in English / A. Makkaï. – Hague : Mouton, 1972. – 371 p.

13. Longman Dictionary of Contemporary English. – [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://www.ldoceonline.com/>

14. Oxford Dictionary of English idioms. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.oxfordreference.com/>

Яремчук В.М.

Науковий керівник: кандидат філологічних наук, доцент Н.Д.Борисенко

ГЕНДЕРНІ СТРАТЕГІЇ ТА ТАКТИКИ ПЕРСОНАЖНОГО ДИСКУРСУ (НА МАТЕРІАЛІ СУЧАСНОЇ АНГЛОМОВНОЇ ПРОЗИ)

У сучасній лінгвістиці провідною є теза про те, що мовна система може бути пізнана лише в ході її реалізації [1, с. 83; 4, с. 64]. Саме тому функціональна сторона мови все більше привертає увагу сучасних лінгвістів [3, с. 18]. Звідси увага до таких параметрів мовлення як стратегія та тактика.

З іншого боку, виникнення гендерної лінгвістики зумовлене необхідністю лінгвістичної інтерпретації поведінки чоловіків та жінок у спілкуванні [3, с. 52]. Хоча поняття *гендер* не є лінгвістичною категорією, мова та мовлення можуть бути проаналізовані з точки зору відображення ними гендерних відносин. Той факт, що гендер є компонентом як колективної так і індивідуальної свідомості, що проявляється як в стереотипах, які фіксуються мовою, так і в мовній поведінці індивідів [1, с. 83] дозволяє вивчати його у руслі комунікативної та прагмалінгвістики.

Мовна комунікація є упорядкованим явищем, яке ґрунтується на плануванні мовленнєвих дій та виборі оптимального способу досягнення цілей комунікантів. Це дає нам змогу розглядати мовну комунікацію в аспекті загальної стратегії (з огляду на мету) і конкретної тактики (з огляду на її досягнення). Поняття *комунікативної стратегії* визначається як оптимальна реалізація намірів мовця для досягнення конкретної мети спілкування [2, с. 116]. Комунікативна стратегія реалізується у відповідних комунікативних *тактиках*,

підпорядкованих комунікативній стратегії конкретних способах здійснення інтенційно-стратегічної програми комунікації [3, с. 47].

Сучасна комунікативна лінгвістика залежно від механізму взаємодії інтенцій комунікантів виділяє два типи дискурсу, що різняться глобальною стратегічною спрямованістю: *кооперативний*, що характеризується узгодженістю (або нейтральністю) інтенцій комунікантів та спрямованістю на реалізацію спільної мети та *конфронтативний*, що характеризується розбіжністю вихідних інтенцій комунікантів та спрямований на вербалізацію конфлікту інтересів або цінностей [4, с. 293]. Відповідно розрізняють кооперативні, направлені на врахування інтересів як мовця, так і слухача, й конфронтативні, направлені на ігнорування інтересів слухача, комунікативні стратегії.

У досліджуваному матеріалі нами було проаналізовано кооперативні стратегії спонукання та оцінки та особливості їх реалізації персонажами чоловіками та жінками.

Кооперативні стратегії спонукання мають місце у мовленні представників обох статей. Наприклад, персонаж-чоловік реалізує кооперативну стратегію спонукання у розмові з жінкою:

'The green one would be more practical,' says Luke eventually.

'Maybe,' I say noncommittally.

'It's lighter – and the wheels are better. Green's a more sensible colour.'

'Yes,' I say [5, с. 112].

У даній ситуації Люк переконує Беккі купити валізу. Він використовує аргументацію для повідомлення певних фактів та впливає на ментальну сферу адресата (*'The green one would be more practical', 'It's lighter – and the wheels are better', Green's a more sensible colour'*). При цьому переконання здійснюється поступово, про що свідчить зміна реплік персонажа-жінки, яка не одразу погоджується (*'Maybe', 'I suppose they are', 'Yes'*). Отже, наведені чоловіком аргументи є дієвими. При цьому переконання базується виключно на аргументації.

LITTERA SCRIPTA MANET

Наступний приклад демонструє реалізацію цієї ж стратегії жінкою:

'Oh Bex, you must go!' says Suze. 'You've got to go. He'll be devastated if you don't. I really think he likes you.'

'I can't go,' I say, thrusting the letter down. 'I've got a business meeting tonight.'

'Well that's OK!' says Suze. 'You can cancel it.'

'Really? Well...I suppose I could. I quite like opera.'[5, с. 209]

С'юзі використовує вигук, який комбінується із звертанням, що привертає увагу слухача до репліки, і модальним дієсловом *must* в окличному реченні, що мають на меті вплинути на емоційну сферу адресата (*'Oh Bex, you must go!'*). Цієї ж мети слугує вокабулярна одиниця (*devastated*) для опису почуттів третьої особи у складнопідрядному реченні з підрядним умови. Спонування підсилюється висловленням власної точки зору мовця відносно відношення третьої особи до слухача (*I really think he likes you*). С'юзі продовжує реалізацію стратегії спонування та реалізує тактику поради, яка одночасно виступає і пропозицією (*You can cancel it*). Саме комбінація тактик робить стратегію спонування успішною, про що свідчить остання репліка Беккі (*Well...I suppose I could. I quite like opera.*). При цьому вплив на адресата здійснюється через емоційну сферу.

Таким чином, тактика переконання використовується як жінками, так і чоловіками та ефективно використовується представниками протилежних статей. Гендерна відмінність полягає у намаганні жінок вплинути на емоційну, а чоловіків – на розумову сфери.

Що ж стосується кооперативної стратегії оцінки, то чоловіки схильні використовувати тактику компліменту, в той час як жінки звертаються до тактики похвали.

Нижченаведений приклад демонструє використання тактики похвали персонажем-жінкою:

I carry the plates through and put one in front of Suze.

'Wow!' she says. 'This looks fantastic!'

'I know,' I say proudly, sitting down opposite her. 'Isn't it great?'

I watch as she takes her first forkful – then put a forkful into my own mouth.

'Mmm! Delicious!' says Suze, chewing in relish. [5, с. 69]

У даній ситуації С'юзі вихваляє свою подругу Беккі, за те як вона готує. Ще не спробувавши страви, С'юзі зазначає, що страва має фантастичний вигляд (*This looks fantastic!*). Її захоплення підсилюють емоційно навантажені вигуки ('Wow!', 'Mmm!'), які передають позитивні емоції. Дівчина застосовує прикметники позитивної оцінки (*fantastic, delicious*) в окличних реченнях, що сприяє вираженню позитивних емоцій.

Отже, особливості реалізації тактики похвали свідчать про те, що персонажі-жінки схильні до перебільшень у вираженні свого позитивного ставлення до партнера по спілкуванню та зовнішнього світу.

У наступному прикладі бачимо реалізацію тактики компліменту чоловіком:

I have never spent so long on getting ready for a date in my life. Never. The process starts at eight on Saturday morning when I look at my open wardrobe and realize that I don't have a single thing to wear – and only ends at 7.30 that evening when I give my lashes another layer of mascara, spray myself in Coco Chanel and walk into the sitting room for the verdict.

'Wow!' he says. 'You look... bloody amazing!' [5, с. 133]

Як бачимо з прикладу, саме зовнішній вигляд жінки викликає відверте захоплення чоловіка, про що свідчить використання вигуку ('Wow!') та зміст компліменту ('You look... bloody amazing!'). Крім того, чоловік застосовує меліоратив (*bloody amazing*) – вульгаризм, який має характер інтенсифікатора позитивної оцінки. Пауза перед вульгаризмом-інтенсифікатором демонструє стан мовця та необхідність підбору необхідної лексики.

Гендерні відмінності реалізації стратегії позитивної оцінки слухача полягають в тому, що персонажі-чоловіки роблять компліменти відносно зовнішності жінки, в той час, як персонажі-жінки концентрують увагу на вміннях та діяльності слухача. Якщо персонажі-жінки виявляють схильність до використання прикметників загальної позитивної оцінки, то персонажі-

чолоквіки підсилюють комплімент завдяки вульгаризмам-інтенсифікаторам, які мають на меті передати захоплення мовця. І чоловіки і жінки використовують окличні речення, що є емоційно навантаженими та вигуки для демонстрації позитивних емоцій.

Результати дослідження дають змогу зробити висновок, що кооперативні стратегії мають місце у мовленні персонажей обох статей. При цьому як чоловіки, так і жінки досягають мети, використовуючи тактики спонування, однією з яких є переконання. Гендерні відмінності полягають в тому, що мовлення чоловіків направлене на вплив на ментальну сферу адресата повідомлення. В свою чергу, жінки схильні до впливу на емоційну сферу адресата. Реалізація тактики схвалення персонажами протилежних статей свідчить про те, що персонажі-чоловіки концентрують свою увагу на зовнішності жінки, в той час як персонажі-жінки схвально відгукуються про діяльність та вміння слухача. Подальшою перспективою дослідження є аналіз конфронтативних стратегій спонування та оцінки у мовленні представників протилежних статей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики. / Ф. С. Бацевич. – [2-ге вид. доп.]. – К. : Видавничий центр „Академія”, 2009. – 376 с.
2. Иссерс О. С. Коммуникативные стратегии и тактики русской речи / О. С. Иссерс. – [5-е изд.] – М. : Издательство ЛКИ, 2008. – 288 с.
3. Карасик В. И. Язык социального статуса / В.И. Карасик. – М.: Гнозис, 2002. – 333 с.
4. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми: Підручник / О.О. Селіванова. – Полтава: Довкілля-К, 2008. – 712 с.
5. Kinsella S. The Secret Dreamworld of a Shopaholic / S. Kinsella. – Express Publishing, 2010. – 228 p.
6. Murdoch I. The Black Prince / I. Murdoch. – L.: Samuel French, 1981. – 314 p.